

”Patruljehunden”

**En studie av hundeførerens politioperative skjønn
i en kulturell kontekst**

Av Karin Henriksen Glasø

Masteroppgave i kriminologi

Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Det juridiske fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2014

ABSTRACT

The legalised use of force by the police is a recurrent topic for discussion, both in the media in general and in various research communities in particular. While several of the physical means of force used by the police have been subjected to research, ranking and regulation beyond section 6 of the Police Act, which is the general legal rule governing the use of force by the police, the police dog leads a sheltered life with little focus from others than those nearest to it. Against that background, this thesis raises the questions: *Which factors are significant for the dog handler's exercise of discretion, and how may these affect the balance between legality and efficiency? What significance does the field culture have on practical performance?* I have tried to answer these questions based on 12 interviews and 78 hours of observation of dog handlers in operational police service, in addition to a number of legal documents. Using Bourdieu's theoretical concepts of field, capital and habitus, I have attempted to grasp the dog handlers' perspectives and perceptions of the relationship between the field culture, themselves and discretionary assessments. In addition, my own observation has enabled me to interpret and form an opinion about possible factors and norms that are important for the dog handler's everyday operational discretion.

The thesis discusses how different factors linked to the dog and dog handler's personality, training, experiences and expectations, may affect the dog handler's exercise of discretion. The thesis shows how the legal principles for the use of force by the police are central to how the dog handler balances between legality and efficiency. It also discusses how the dog handler's role as a specialised generalist both shapes and is shaped by the culture in which he operates, and how experience, which appears to be the dog handler's most important capital, is transferred in the practical internal interaction between the dog handlers.

The use of police dogs is not regulated by regulations or legislation, apart from section 6 of the Police Act. Nor is the police dog as an instrument of force included in the police use of force continuum, but it is nonetheless, in legal theory, defined as the second most lethal weapon after firearms. The wording of section 6 of the Police Act is general, thus providing much scope for interpretation. How the dog handler operates in the balancing act between efficiency and legality in everyday work largely appears to

be a matter for his personal discretion, and is possibly developed and consolidated through collaboration with colleagues. This may lead to large national variations in how discretion is exercised, based on differences in local culture, available competence and networks for the individual dog handler.

There is broad consensus among the dog handlers in my material that working with a police dog is contextual and that more rules do not necessarily ensure better practice. They maintain that detailed rules do not necessarily lead to good discretion, and that the overarching principles may be lost. The dog handlers do not find the discretion onerous but emphasise that the free reins provided by their exercise of discretion is legitimised by their having a thorough knowledge of the rules and that they must themselves be capable of placing their dog within the scope of this discretion.

A major find seems to be how the dog handler's local place of work is responsible for the use of the police dog in the tactical field of armed operations. The thesis does not discuss whether the dog should be used or how, if it is used. However, empirical data show that the police dog is used in operations requiring armed force, but without overarching guidelines designed to ensure a national uniform performance.

As the role of the police dog is perceived as being not very specifically defined, it is the dog handler who must personally communicate his competence both horizontally and vertically within the police organisation so that the expectations of others harmonise with the dog handler's perception of what constitutes good discretion.

SAMMENDRAG

Av: Karin Henriksen Glasø
Tittel: Patruljehunden
En studie av hundeførerens politioperative skjønn i en kulturell kontekst
Veileder: Liv Finstad
Levert ved: Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo, vår 2014.

Politiets bruk av legalisert makt er et stadig tilbakevendende tema, både i media generelt og i forskjellige forskermiljøer spesielt. Samtidig som flere av politiets fysiske maktmidler har vært gjenstand for forskning, rangering og regulering utover politilovens § 6, som er den generelle regel om politiets maktbruk, lever patruljehunden et avskjermet liv uten særlig fokus fra andre enn de aller nærmeste. På den bakgrunnen reiser denne oppgaven spørsmålene: *Hvilke faktorer har betydning for hundeførerens skjønnsutøvelse, og hvordan kan disse innvirke på balansen mellom legalitet og effektivitet? Hvordan har feltets kultur betydning for den utøvende praksis?* Spørsmålene har blitt forsøkt besvart på bakgrunn av 12 intervjuer og 78 timer observasjon av hundeførere i politioperativ tjeneste, samt ett knippe juridiske dokumenter. Ved hjelp av Bourdieus teoretiske begreper felt, kapital og habitus har jeg forsøkt å gripe hundeførernes perspektiver og forståelser av forholdet mellom feltets kultur, dem selv og skjønnsvurderinger. I tillegg har jeg gjennom egen observasjon kunnet fortolke og mene noe om mulige faktorer og normer som er viktige for hundeførerskjønnet i den operative hverdagen.

Opgaven drøfter hvordan ulike faktorer knyttet til hund og førers personlighet, utdanning, erfaringer og forventninger kan påvirke hundeførerens skjønnsutøvelse. Opgaven belyser hvordan de rettslige prinsippene for politiets maktbruk er sentrale for hvordan hundeføreren balanserer mellom legalitet og effektivitet. Det blir også drøftet hvordan hundeførerens rolle som spesialisert generalist både former og formes av kulturen de opererer gjennom, og hvordan erfaring, som synes å være hundeførerens viktigste kapital, blir overført i den praktiske samhandlingen internt blant hundeførerne.

Bruk av patruljehund er ikke regulert i instruks eller lov, utover politiloven §6. Patruljehunden som maktmiddel er heller ikke plassert i politiets maktanvendelsespyramide, men er likevel, i juridisk teori, definert som det skarpeste

maktmiddelet etter skytevåpen. Politiloven §6 er utformet generelt, og gir dermed et stort tolkningsrom. Hvordan hundeføreren opererer i balansegangen mellom effektivitet og legalitet i sin hverdag synes i betydelig grad å være overlatt til eget personlig skjønn, som eventuelt utvikles og befestes i samarbeid med kolleger. Dette kan gi store nasjonale variasjoner i skjønnsbruken, basert på forskjeller i lokal kultur, tilgjengelig kompetanse og nettverk for den enkelte hundefører.

Det er bred enighet blant hundeførerne i mitt materiale, at å jobbe med patruljehund er kontekstuellet og at flere regler ikke nødvendigvis sikrer bedre praksis. De fremholder at detaljerte regler ikke nødvendigvis gir et godt skjønn og at de overordnede prinsippene kan forsvinne. Hundeførerne finner ikke skjønnen tyngende, men vektlegger at spillerommet som skjønnsutøvelsen gir dem legitimeres ved å ha god kunnskap om reglene, og at de selv må evne å plassere sin hund inn i dette skjønnsrommet.

Et viktig funn synes å være hvordan hundeførerens lokale arbeidssted står ansvarlig for patruljehundens bruk på det skarpe taktiske feltet. Oppgaven drøfter ikke hvorvidt hunden skal brukes, eller eventuelt hvordan den skal brukes innenfor det taktiske området. Empirien viser imidlertid at patruljehunden blir brukt i skarpe oppdrag, men uten overordnede retningslinjer til å sikre nasjonal enhetlig utførelse.

Ved at patruljehundens rolle oppleves som lite konkretisert vil hundeføreren selv måtte kommunisere sin kompetanse både horisontalt og vertikalt i politiorganisasjonen, slik at andres forventninger harmoniserer med hundeførerens oppfatning av hva som er godt skjønn.

Forord

Denne masteroppgaven har vært både lett og vanskelig å skrive. Lett i den forstand at motivasjonen hele tiden har vært hjertelig tilstede og at tilgangen til det utforskende feltet har vært god. Jeg vil derfor rette en stor takk til alle mine informanter/hundeførerne, som har sluppet meg inn i sin hektiske hverdag. Det sier seg selv at denne oppgaven ikke ville blitt skrevet hvis det ikke var for deres åpenhet. Det er ikke mulig å gjøre en så empiri basert studie uten tillitt fra de som studeres.

Oppgaven har vært vanskelig i den forstand at jeg ikke har kunnet støtte meg til tidligere forskning på feltet. Dermed har min største drivkraft for prosjektet; å eksplorere et nytt utforsket felt, også vært min største utfordring. Det har vært utfordrende faser, hvor tvilen på meg selv og mine analyser, samt prosjektets aktualitet har triumferet. Likevel har jeg hele tiden holdt fast ved mitt analytiske forankringspunkt; ”man kommer ikke først ved å gå i andres fotspor”.

Jeg vil takke min veileder, professor Liv Finstad, som alltid er positiv, motiverende og konstruktiv kritisk. Du har forstått hva som har vært viktig for meg og aldri forsøkt å lede meg en annen vei. Ditt våkne blikk og din kompetanse har likevel utfordret meg hen mot en konkretisering av det interessante. Jeg vil også takke mine medstudenter i ”politigruppa” for givende faglige samtaler, og samtaler uten faglig innhold, men likefult givende.

Til slutt vil jeg takke min alltid rause og inspirerende ”sponsor” - uten deg, mannen min, ville det ikke blitt noen mastergrad. Du har evnet å trøste og motivere for videre fremdrift i frustrerte faser av skriveprosessen. En stor takk også til mine barn Anna Karoline og Markus Justin som aldri lot meg glemme hva som er viktigst i livet.

INNHold

SAMMENDRAG

FORORD

INNHoldSFORTEGNELSE

1. INTRODUKSJON OG AVKLARING	12
1.1 INNLEDENDE	12
1.1.1 Oppgavens grunnleggende idé.....	12
1.1.2 Alt kan ikke undersøkes.....	13
1.1.3 Patruljehundens historikk og plassering.....	15
1.1.4 Hvorfor studere politiets skjønn opp mot bruken av patruljehund?.....	17
1.1.5 Hvilke forskningsspørsmål ønsker jeg svar på?.....	19
1.1.6 Oppgavens betydning.....	19
1.2 KLARGJØRING AV STÅSTED	21
1.2.1 Problematisering av politiforskningens ståsted.....	21
1.2.2 Som ”kritisk venn”.....	22
1.3 OPPGAVENS VIDERE KAPITLER	23
2. TEORETISK FORANKRING OG RELEVANT FORSKNING	24
2.2 KULTUR OG SKJØNN I POLITIFORSKNINGEN	24
2.2.1 Politikultur.....	25
sosiale konstruksjoner.....	25
Politipraksis som normstyrte handlinger.....	25
2.2.2 Politiskjønn.....	26
2.3 BOURDIEUS TEORETISKE BEGREPER	28
2.3.1 Felt.....	30
2.3.2 Kapital.....	31
2.3.3 Habitus.....	31
2.4 RELEVANT FORSKNING PÅ PATRULJEHUNDEN	33
2.4.1 I norsk sammenheng.....	33
2.4.2 I amerikansk sammenheng.....	33

3. METODISK TILNÆRMING	36
3.1 DEN KVALITATIVE METODEN	36
3.2 KONTAKT OG TILGANG	36
3.2.1 Felt, informant, stasjon og spesialdivisjon.....	37
3.2.2 Tilgangen til feltet og utvelgelse av informanter.....	37
3.3 INNSAMLING AV DATA	38
3.3.1 Deltagende observasjon.....	38
3.3.2 Uformelle samtaler.....	40
3.3.3 Intervju.....	40
3.3.4 Utfordringer med kvalitative intervju.....	41
3.3.5 Lovverk og styringsdokumenter.....	42
3.4 VITENSKAPELIG KVALITET	43
3.5 ANALYSE	45
3.6 FORSKNINGSETISKE OVERVEIELSER	47
4. SKJØNNSUTØVELSENS JURIDISKE INNRAMMING	49
4.1 POLITILOVEN § 6	50
4.1.1 Legalitet og effektivitet.....	52
4.2 STRAFFEPROSESSLOVEN § 170 A	53
4.3 LOV OM HUNDEHOLD (HUNDELOVEN)	54
4.4 SKRANKER SATT AV SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER	54
5. SKIKKET OG KOMPETENT	56
5.1 Å VELGE RETT HUND	57
5.1.1 Det gode bittet.....	59
5.2 Å VÆRE RETT FØRER	61
5.3 Å OPPARBEIDE ET GODT SAMMSPILL	62
5.4 UTDANNINGSPROGRAMMET	63
5.4.1 Godkjenningsprogrammet.....	67
5.4.2 Øvelsestekniske dominans.....	70
5.4.3 Hvem har ansvaret?.....	73
5.4.4 Skarpt redskap eller hjelpemiddel?.....	76
5.5 OPPSUMMERING	80

6. SKJØNNSROMMET	81
6.1 PATRULJEHUNDENS PLASSERING I MAKTANVENDELSESPYRAMIDEN	81
6.2. DE RETTSLIGE BETINGELSENE FOR MAKTANVENDELSEN	84
6.2.1 De allmenngyldige prinsippene og vilkåret om ”nødvendighet og forsvarlighet”.....	85
Subsidiaritetsprinsippet.....	85
Behovsprinsippet.....	86
Forholdsmessighetsprinsippet.....	87
Nødvendighetskravet.....	89
Forsvarlighetskravet.....	90
6.2.2 Juridiske utfordringer ved regulering i bruk av patruljehund som maktmiddel.....	91
6.3 OPPSUMMERING	93
7. I BALANSEN MELLOM LEGALITET OG EFFEKTIVITET ...	94
7.1. DET SITUERTE POLITIBLIKKET	94
7.1.1 Situasjonens mange muligheter.....	95
7.1.2 Gjerningspersonens betydning for hundeførerens skjønn.....	99
7.1.3 Operasjonssentralens betydning for skjønnnet.....	101
7.2 RETT HUND PÅ RETT Plass	102
7.3 Å TRENE PÅ VIRKELIGHETEN	103
7.4 EGNE OG ANDRES FORVENTNINGER	105
7.4.1 Ytre forventninger og krav.....	105
7.4.2 Forventninger til seg selv	108
7.5 BEHOVET FOR PRAKTISK ERFARING	109
7.5.1 Å falle tilbake i gammelt mønster.....	110

8. KULTURENS RELASJON TIL PRAKSIS	111
8.1 HUNDEFØREREN SOM SPESIALISERT GENERALIST	113
8.1.1 Å skille seg ut.....	114
8.1.2 ”Spesialseksjon”.....	116
8.2 DEN KOLLEKTIVE SUBJEKTIVITET	118
8.2.1 Praksis blir til.....	119
8.2.2 Utveksling av erfaring.....	120
8.3 FRA ERFARINGSKUNNSKAP TIL ERFARINGSLÆRING	122
9. AVSLUTNING	126
LITTERATUR	129
VEDLEGG	139

1. INTRODUKSJON OG AVKLARING

1.1 INNLEDENDE

”Med bakgrunn i den senere tids kritikk av politiet i forbindelse med pågripelser og innbringelser, ser regjeringen et behov for en nærmere gjennomgang og vurdering av politiets rutiner og praksis”. (NOU 2009:12 pkt. 9.1).

Utdraget er hentet fra NOU 2009:12 ”Et ansvarlig politi” og dannet bakgrunnen for Finstad-utvalgets mandat punkt 6, hvis hensikt var å vurdere om politiets rutiner og praksis ved pågripelser, innbringelser og bruk av politiarrest er tilfredsstillende, og om polititjenestemennene får hensiktsmessig og tilstrekkelig opplæring. Det ble i tillegg vurdert om kontrollmekanismene for politiet evner å fange opp eventuelle lovbrudd eller kritikkverdige forhold knyttet til disse områdene.

I forbindelse med denne vurderingen påpeker Finstad-utvalget at det blir vanskelig for kontrollorganer å kontrollere noe det ikke finnes regler for. Utvalget anbefaler derfor at politiets bruk av hund som skarpt redskap kartlegges, blant annet i lys av Spesialenhetens saksmateriale, og at bruk av tjenestehund med slikt formål regelfestes (NOU 2009:12 pkt. 9.8).

1.1.1 Oppgavens grunnleggende idé

I Norge er politiets bruk av tjenestehund ikke spesifisert i instruks eller regelverk utover fagplan for opplæring og godkjenningsprogram for tjenestehunder (NOU 2009:12 pkt. 9.8). Dette på tross av at hund under politiets kommando kan karakteriseres som et ”skarpt” redskap (Auglend m.fl. 2004:440). Patruljehund i dette henseende kan klassifiseres rett under skytevåpen på ”maktanvendelsesstigen” og er i stand til å utrette stor skade. Spesialenheten har de siste årene avgjort flere saker som gjelder spørsmål om straffeansvar for maktbruk ved anvendelse av hund. Ingen av sakene har ført til positiv påtaleunntatelse, men enkelte av hendelsene har medført alvorlige personskader og innebærer vanskelige avveininger (NOU 2009:12 pkt. 9.8).

Denne masteroppgaven undersøker faktorer som kan ligge til grunn for hundeførerens generelle skjønsmessige vurderinger om *når* og *hvordan* patruljehund brukes i politiets operative tjeneste. Oppgaven undersøker også hvordan feltets kultur kan innvirker på den utøvende praksisen.

Politi- og lensmannsetaten forvalter statens monopol på bruk av fysisk makt og tvang. Denne maktposisjonen blir sterkt overvåket av samfunnet. Grensen mellom maktbruk og maktmisbruk kan ofte være liten. Alle kan forvente at politimannen gjør bruk av sin makt dersom det er absolutt nødvendig, i motsatt fall er en unnlatesehandling en straffbar tjenesteforsømmelse. Når slike beslutninger må tas umiddelbart i en stresset situasjon, blir tjenestemannens holdning, skjønn og erfaring viktige faktorer som innvirker på hvordan oppgaven blir løst.

Denne masteroppgaven vil ikke eksplisitt besvare spørsmålet om bruk av patruljehund, som skarpt redskap, bør lovreguleres eller ikke. Min interesse og oppgavens grunnleggende idé, er å utrede og forstå hvilke faktorer og hensyn som kan ligge innbakt i hundeførerens vurderinger og valg når patruljehunden brukes som maktmiddel. Dette er et område hvor det ikke foreligger noen tidligere forskningsrapporter, hverken i Norge eller i Norden for øvrig. Oppgaven bør derfor ses som en forskningsmessig oppfølging av den kartleggingen som etterspørres av Finstad-utvalget i NOU 2009:12.

1.1.2 Alt kan ikke undersøkes

Det vil i de fleste sammenhenger være naturlig å tenke på skyte-, slag- og gassvåpen som fysiske maktmidler i sammenheng med politiets bruk av makt (Lie 2010). I denne masteroppgaven har jeg imidlertid en avgrensning som innebærer at begrepet fysisk makt beskriver politiets bruk av patruljehund i tjenesten. Forfølgelse, pågripelse, sikring av objekt og driving av demonstranter ved hjelp av hund er deler av politiets bruk av legalisert makt.

Jeg begrenser ikke tema for oppgaven til kun å gjelde den faktiske situasjonen når hunden pågriper en farlig gjerningsperson ved å bite seg fast og sette vedkommende ut av spill, men ser den generelle patruljeringen med hund som en potensiell skarp

situasjon. Bakgrunnen for dette er at situasjoner kan eskalere fra rolig og kontrollerte, til å ende opp med skarpe pågrep. Et spor-søk kan endre seg til en ”jakt” etter voldelig gjerningsmann. Disse situasjonene kan være en større utfordring for hundeførerne enn en planlagt væpnet situasjon. Ofte kan hundefører være alene i situasjonen, og verken hund eller fører har kunnet forberede seg på det som kan komme til å skje.

HF 7

(...) mine verste opplevelser har startet fra 0. Jeg hadde ingen forventninger om skarpe situasjoner eller... det var ikke noen skarpe situasjoner. Det var ikke en situasjon i det hele tatt, ikke sant, og så boom, plutselig så kom det ut ifra det store intet.

Det farligste vi gjør er ikke å være i skarpe oppdrag, etter mitt syn så er det nesten det tryggeste vi gjør. For da jobber vi med veldig flinke og trente folk. Det kan være folk her ute på stasjonen, det kan være BT¹ eller UEH², ikke sant. Og da er vi inne i en taktikk som alle er godt kjent med. Vi er jo klar for det som kommer, forberedt, man er preppa, ikke sant. Men det er jo når du stanser den 12. bilen natt til søndag, ikke sant. Etter hvert begynner det å bli kjedelig... er trøtt, sliten og lei, og plutselig så smeller det. Det er jo det farligste vi gjør da – i den grad det er farlig da....og det knyttet til hund, ikke sant. Da kan det jo være at hunden også har meldt seg ut, ikke sant. Og så plutselig byr det seg noe. Og disse hundene er forskjellige, noen leser det tvert og så bare boom, eksploderer, mens andre klarer ikke å lese det og funker ikke i det hele tatt.

Utelatt i denne oppgaven er patruljehundens rolle i redningstjenesten, hvor det hovedsakelig er søk etter savnede personer. Den livreddende oppgaven til en patruljehund går ut på å finne mennesker som av en eller annen grunn er meldt savnet. Dette er et fokusområde innen utdanningen av patruljehund, og det forventes at hundepatruljen som kommer til stedet bidrar i stor grad for å finne savnet person. Utelatt er også hundens søk etter stjålne gjenstander eller annet som kan føres som bevis i eventuelle straffesaker.

¹ Beredskapstrippen (BT) er politiets nasjonale innsatsenhet mot terror og organisert kriminalitet.

² Politidistriktets utrykningsenhet. (PBS 1, 2011)

1.1.3 Patruljehundens historikk og plassering

I flere tusen år har mennesker utnyttet hundens overlegne sanser og fysikk, så dette er ikke noe nytt. Det være seg i krig, jakt eller patruljering. Belgia var blant de første land som tok i bruk politihunder i 1859. Norsk politi fulgte så smått etter i 1903 (Riseng: 2013). Det var tjenestemennene selv som først så nytten av å få hunder inn i politiet. I 1932 organiserte de seg i Norsk Politihundelag.

Politihundene i Norge er fordelt over hele landet, men hovedtyngden ligger fra Helgeland og sørover. Totalt antall godkjente politihunder pr 1 mars 2005 er 191, med en fordeling på 123 Patruljehunder, 64 Narkotikahunder og 4 Bombe- og sprengstoffhunder (Norsk Politihundelag 2010).

En hund er mennesket overlegen på mange områder. Den løper fortere og hopper høyere. Øynene er tilpasset mørket og ørene hører over dobbelt så mange frekvenser, – på lengre avstander og med større nøyaktighet. Det er likevel hundens snute det dreier seg om. Hundens luktesans er minst ti ganger så sensitiv som menneskets. I tillegg evner de å skille ut én lukt på steder med mange andre lukter. Alle norske patruljehunder er enten schäfer eller malinois. Dette er begge sterke, lydige, nysgjerrige og ikke minst lærevillige hunderaser. Disse rasene er ideelle til kombinasjonen av søk og angrep, som patruljering med hund ofte krever.

Politihundene er sentrale i en rekke oppgaver innen politiarbeid og de kan være med på å forebygge alvorlige hendelser. De er blant annet sentrale på områder som innbrudd, gjennomzoek av bygg, narkotikabeslag, utereaksjoner samt søk etter savnede personer (Politiforum 2006). Polititjenestehund er et samlebegrep som omfatter alle tjenestehunder i politiets tjeneste, enten det er patruljehund, kriminalsoekshund, narkotikahund, bombehund eller en annen type brukshund. Mest vanlige er patruljehund, som har en døgnkontinuerlig tjeneste. Den bidrar, i følge politiet, til en bedre helhet innen ordenstjenesten. Den har en bred utdanning innen spor, rundering, åstedssøk og pågripelse av person (Norsk Politihundelag 2010). Patruljehunden regnes for å være allrounderen blant politihundene. Den utdannes sammen med sin fører og følger han eller henne på jobb. Hundeførere i politiet er hundeførere på heltid.

Når de godkjenner sin hund forplikter de seg til å stille hunden til disposisjon for politiet i en tidsbegrenset periode.

En ny rettskraftig dom slår fast at politihunder er å anse som offentlige tjenestemenn når de er sammen med hundeføreren på jobb. Dommen fremhever at en polititjenestemann og en hund som er sammen på jobb, skal betraktes som en enhet (Norges Høyesterett 2008/642). Dette vil i praksis si at politihundens arbeidsfelt, i likhet med politibetjentens arbeidsfelt, omhandler alt fra maktutøvelse i proaktiv og reaktiv kriminalitetsbekjempelse til hjelpearbeid i folks hverdagsliv. Det ligger enormt mye trening bak den verdifulle jobben disse firbente politibetjenter og deres eiere utfører. Hundens nese er et verktøy som foreløpig ikke kan erstattes av noe annet. Som en følge av dette løser hundetjenesten oppdrag som ikke hadde vært mulig å løse uten patruljehund.

Politi- og lensmannsetaten er delt inn i 27 politidistrikt, hvor hvert distrikt har et selvstendig ansvar for å løse arbeidsoppdrag innenfor sine respektive geografiske områder. De har egen jurisdiksjon og politi-Norge styres etter en desentralisert modell der ansvar og myndighet ligger hos den enkelte politimester (NOU 2012:14). Politidistriktene er delt inn i geografiske og funksjonelle driftsenheter. I disse driftsenhetene inngår landets 270 lensmannsdistrikter og 67 politistasjoner. Her befinner ordenstjenesten seg (Politidirektoratet 2010b), og følgelig også hundepatruljen, som er organisert under ordensavdelingen i det respektive politidistriktet.

Politibetjenter som jobber i ordenstjenesten har varierende oppgaver, og patruljerende politiarbeid utføres primært av tilsatte i ordenstjenesten. Sentrale arbeidsoppgaver for politi i ordenstjenesten er å forebygge eller gripe inn ved forstyrrelser av den offentlige ro og orden, ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet, samt avverge og stanse lovbrudd (Politihøgskolen 2012-2013) Både ”Stasjonen” og ”Spesialseksjonen”, som er feltene jeg har hentet mine informanter fra, er organisert under ordensavdelingen i sine respektive politidistrikt. ”Spesialseksjonen” er videre organisert under spesialseksjonen.

1.1.4 Hvorfor studere politiets skjønn opp mot bruk av patruljehund?

I politiloven §1, andre ledd, heter det: ”Politiet skal” gjennom sin virksomhet være ”et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd for øvrig”. Dette er overordnede mål for polititjenesten i Norge i dag. Det er således de resultater man forventer at politiets virksomhet skal gi (Auglend m.fl. 2004:181). Politiet realiserer disse målene gjennom å utføre visse oppgaver. Disse er nærmere regulert i politiloven § 2. Hvilke oppgaver som er viktigst avhenger nok av innfallsvinkelen man har. Ser man det i lys av bruk av patruljehund vil nok forebyggelse og opprettholdelse av orden og sikkerhet i første og annet ledd, kriminalitetsbekjempelse i tredje ledd og bistandsplikten i fjerde og femte ledd være aktuelle å trekke frem som sentrale oppgaver. Hvordan disse oppgavene skal utføres vil variere med omstendighetene, og hvilke tiltak som skal iverksettes i de enkelte tilfellene vil i stor grad bero på den enkelte hundeførers oppfattelse av situasjonen.

En politibetjent har skjønnsmessig makt når han eller hun kan velge hvordan de skal reagere på en situasjon. Skjønnnet beror på prioriteringer av tiden, tilgjengelige bevis og alvoret i kriminaliteten eller situasjonen. Det er således evnen til å veie ulike alternativer og faktorer som er kjernen i en politibetjents skjønn (Purpora 2002 i Mesloh 2003:57).

Det er derfor flere grunner til å studere politiets skjønnsvurderinger med tanke på bruk av patruljehund. Generelt sett reiser politiets bruk av hund mange problemstillinger som i svært liten grad er lovfestet eller på andre måter regulert. (Spurkland 2012). At bruk av hund ikke er regulert i lov eller instruks, gjør at den daglige tjenesten baserer seg på utstrakt utøvelse av skjønn. På bakgrunn av at skjønnsvurderinger innebærer at prioritering og avgjørelse ikke er forhåndsbestemt vil en hundefører eller en hundepatrulje stå fritt til å velge mellom flere ulike handlingsalternativer i den operative tjenesten. Det særegne ved skjønnsutøvelsen til en hundefører er at de operative valgene må tilpasses hundens egenskaper. Da også hundens væremåte og erfaring må tas i betraktning i de forskjellige situasjonene.³

³ Dette drøftes i kap. 5 og 7.2

Det følger av politiloven § 6 fjerde ledd at politiet har adgang til å anvende makt for å gjennomføre sine pålagte oppgaver. Denne bestemmelsen legger til grunn at politiet kan anvende makt under tjenesteutøvelsen når det anses som nødvendig og forsvarlig. Hva som er nødvendig og forsvarlig maktanvendelse må vurderes opp mot behovs- og proporsjonalitetsprinsippet i politiloven § 6 andre ledd. Lovteksten gir ikke konkrete føringer eller anvisninger om hvordan denne makten skal anvendes. Den gir heller ikke grensene for hvor adgangen til å anvende makt skal trekkes. Denne utformingen, uten konkrete føringer eller anvisninger om hvordan makten skal anvendes, er begrunnet i et ønske om å utforme en fleksibel hjemmel som er tilpasningsdyktig i forhold til de praktiske og ofte vanskelige situasjonene politiet møter i sitt arbeide (Ot.prp.nr 22 (1994-94) :18). Dette kan medfører at hundeførerne ofte settes i en utfordrende posisjon, ettersom de må foreta løpende og raske vurderinger angående hvordan ulike problemstillinger skal kunne løses i samsvar med politiloven § 6.

Tvangens formelle legitimitet er forankret i lovverket, men politiets bruk av makt er også uløselig knyttet til politiets yrkesetikk. Det som er effektivt er ikke nødvendigvis det etisk riktige (Lie 2010). Kravene til effektivitet kan oppleves så viktig for politiet at det i enkelte situasjoner kan benyttes mer makt enn nødvendig for å være sikker på en hurtig og effektiv måloppnåelse. Det er en balansegang mellom legalitet og effektivitet. Hvordan denne balansegangen håndteres i politiets daglige skjønnsutøvelse når det gjelder bruken av patruljehund finner jeg særlig interessant, og dette tema vil fungere som en rød trå gjennom hele oppgaven.

Det viser seg gjennom forskningslitteratur at kollegafellesskapet fremstår som den viktigste arena for utvikling og befestning av operative yrkesnormer (NOU 2009: 12 pkt. 3.4.4.6). Dette fellesskapet oppfordrer til et felles fortolkningsarbeid gjennom småprat, og skaper en likhet i arbeidsmønstre og yrkesnormer. Derfor danner en kulturell kontekst bakteppet i oppgaven, når hundeførerens utøvende skjønn forsøkes belyst. Til tross for at politiets fysiske maktmuligheter i lengre tid har hatt stor oppmerksomhet i Norge, særlig i forbindelse med diskusjonen rundt en permanent bevæpning av politiet, finnes det per dags dato lite forskning omkring bruken av patruljehund. Målet med dette masterprosjektet er derfor å kunne bidra til økt innsikt og forståelse på et område som er lite belyst.

1.1.5 Hvilke forskningsspørsmål ønsker jeg svar på?

På bakgrunn av et ønske om å undersøke faktorer som styrer vurderingene og valgene i ulike og til dels vanskelige situasjoner, når patruljehunden ses som et maktmiddel, samt hvilken betydning hundepatruljens kultur har for den operative tjenesten, stiller jeg følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke faktorer har betydning for hundeførerens skjønnsutøvelse, og hvordan kan disse innvirke på balansen mellom legalitet og effektivitet?

2. Hvordan har feltets kultur betydning for den utøvende praksis?

Jeg ønsker at det første spørsmålet skal utvikle kunnskap om faktorer som kan påvirke hundeførerens skjønnsvurderinger og skape refleksjon om hvilke verdier, normer og mål som ligger bak praksisen. *Hvordan*-spørsmålet blir sentralt for å forstå kulturens mange roller i produksjon og reproduksjon av praksis. En underliggende hypotese er at områder innenfor politiets operative tjeneste med få sentrale reguleringer, overlater store avveininger til hver enkelt politibetjent, og at kulturen innad i avdelingen dermed får betydning for hvordan tjenesten utøves.

1.1.6 Oppgavens betydning

Det er avgjørende at politiet som organisasjon har innsikt og forståelse for hvordan delkulturer innad i en organisasjon kan påvirke feltets arbeidsutførelse.

Nordiske studier av politiarbeid illustrerer at for å kunne lede, veilede og kontrollere daglig skjønnsutøvelse, slik at effektivitet eller oppfatninger om effektivitet blir håndtert på en måte som ikke utfordrer eller overskrider legaliteten, må ledere ha nær kjennskap til yrkeskulturer og arbeidsstiler innenfor sitt ansvarsområde (NOU 2009:12)

Innsyn i politiets ”indre liv” er viktig fordi politiets verdier og arbeidskultur(er) er bestemmende for hvordan skjønnen praktiseres. Dette kan være av særlig betydning med tanke på at skjønnen ikke blir praktisert i et tomrom, men er en utøvende forvaltning som har sammenheng med politiets opplevelser, oppfatninger og sosialisering (Finstad 2006: 69). Bruk av skjønn blir et svar på det handlingsrommet som lover og instruksjoner etterlater seg og som politibetjentene selv må fylle.

Jeg forsøker gjennom en analytisk og konstruktiv måte å synliggjøre faktorer som kan være med på å danne grunnlag for hundeførernes skjønnsvurderinger, og hvordan disse forholdene gjensidig både preger og preges av kulturen innenfor feltet.

Mitt teoretiske formål er å finne en forståelsesramme for politiets operative vurderinger med bruk av patruljehund i balansen mellom effektivitet og legalitet. Gjennom å følge hundeførerens vurderinger og hans eller hennes begrunnelser for valgene, håper jeg å finne skjønnets- og kulturens felles plattform, slik at det kan være mulig å utvikle et begrepsapparat for hundeførernes faktiske skjønn. Uten gode begreper til å gripe virkeligheten, er det fare for at vi handler på en lite hensiktsmessig måte (Bjørge og Carlsson 1999:163)

Jeg har lyktes med oppgaven hvis den kan bidra til at hundeførere får et utvidet begrepsapparat for å kunne befestе utøvelsen av sitt skjønn, og at de tør og stille grunnleggende *hvorfor* og *hvordan* spørsmål til sine egne og kollegers vurderinger. Dette vil føre til at de kan kvalitetssikre egen praksis for å bidra til kontinuerlig kvalitetsutvikling, samt at kunnskap generert nedenfra i organisasjonen blir bearbeidet og ivaretatt.

1.2 KLARGJØRING AV STÅSTED

1.2.1 Problematisering av politiforskningens ståsted

Ulikt situert politiforskning bidrar til å belyse ulike sider ved politiets virksomhet. De forskjellige perspektiver og utgangspunkter politiforskere innehar er gjenstand for diskusjon, både nasjonalt og internasjonalt. Det vil være nødvendig for enhver forsker å reflektere over sin egen posisjon innenfor fagfeltet, så vel som til feltet som studeres.

Det siste tiåret har det vært en relativt stor økning i nordisk politiforskning. Høigård (2005) viser i rapporten *Nytt politi* til hele 215 arbeider av relevant politiforskning utført fra midten av nittitallet, alle av kriminologisk og sosiologisk karakter. Vallands oversikt (Valland 2011) i *Nordisk politiforskning 2004-2009* viser at dette antallet har økt ytterligere. Høigård (2005) påpekte i sin tid at det var oppstått en kløft mellom to ulike politiforskningsmiljøer. Kløften hun fremholdt gikk mellom universitetsmiljøet og myndighetsforskningen, som hun kalte det. Et særtrekk som er særlig fremtredende er forskjeller i perspektivering. Myndighetsforskningen preges av et styrings- og ovenfra perspektiv hvor forskningen hevdes i stor grad å være teoriløs og ufri. Denne forskningen skal være av nyttig og veiledende for politiets arbeidsmåter og prioriteringer. Universitetsforskningen kan karakteriseres som en forskning med et kritisk utenfra perspektiv, der politiets virksomhet i større grad problematiseres, og hvor forskeren står fritt til å formulere en problemstilling. Sætre (2010:87) åpner for et større og mer nyansert spillerom. Det blir rettet fokus mot at universitetsforskningen også kan inneha et myndighetsblikk, og at myndighetsforskningen gjerne utføres av folk som er utdannet ved de forskjellige universitetene. Hun viser til hvordan disse grupperingene gjør oppdrag for hverandre og ofte kan ha samme oppdragsgiver.

Tendenser viser til hvordan universitetsforskningen om politiet har fokusert på politiet som statens maktapparat og konsekvensene av kontroll, mens myndighetsforskningen har sett på politiet som et instrument for å utføre kontrolloppgaver (Gundhus, Hellesø-Knutsen og Wathne 2010).

Diskusjonen om hvor politiforskningen bør ha sitt ståsted, har også en sentral rolle i internasjonal debatt. Manning og Warfield (2009) tar opp den samme problemstilling, men med utgangspunkt i den angloamerikanske politiforskningen. I teksten konstruerer de et skille mellom samfunnsforskning *om* politiet og *for* politiet. Forskningen *om* politiet beskrives som akademisk og teoretisk orientert.

Forskningen *for* politiet er i større grad styrt av politiske spørsmål og preget av kortsiktighet, med den hensikt å produsere kunnskap om temaer og problemområder som politiet kan benytte for å forbedre egen kriminalitetskontroll. Gjennom publikasjoner på feltet studerte Manning og Warfield (2009) hvilke temaer og forskningsinteresser som ble forfulgt i forskningen. De konkluderer med at den angloamerikanske politiforskningen, slik den fremstår i dag, i stor grad er forskning *for* politiet, og ikke en uavhengig, utvendig akademisk virksomhet som kritisk analyserer politiet som en sosiologisk størrelse i samvirke med et omkringliggende samfunn. Dette vil kunne være med på å redusere den uavhengige forskerens rolle.

Derfor kan det være av betydning å finne ut hvordan man posisjonerer seg, i betydning hvilket ståsted ens forskning kan plasseres innenfor med tanke på hva den søker å si noe om.

1.2.2 Som ”kritisk venn”

Egen posisjonering kan relateres til hvordan politiet i følge P.A. J Waddington (2010:119) har flere typer av det han betegner som ”kritiske venner, deriblant akademikere. Et verdifullt aspekt ved hvordan ”kritiske venner” undersøker temaer relatert til politiet, er hvordan ”critical academic friendship” søker å fremstille innsikt i politiets arbeid for en utenforstående, samtidig som man uavhengig av politiet kan evaluere og uttrykke forhold av betydning for forståelse (for dem), gjennom å vise til kritiske eller problematiske momenter formet og uttalt av både interne og eksterne stemmer. Dette kan ses i relasjon til hvordan Høigård (2005) beskriver universitetsforskningen, der et kritisk, utenfra perspektiv er et sentralt kjennetegn. Waddington (2010:119) viser videre til at ”kritisk vennskap” er av liten betydning dersom det er preget av ”blind støtte”, det ville i seg selv være ukritisk.

Et sentralt moment ved ”kritisk vennskap” handler om å utfordre politiet ved å invitere til å se på etablerte praksiser på nytt. Waddington så i sin artikkel på betydningen av denne typen vennskap i forbindelse med hendelser knyttet til politijakt (biljakt) og videre skytevåpen. Jeg ser det som en mulighet å bruke Waddingtons betegnelser i relasjon til min oppgave, som et forsøk på å invitere politiet til å se på faktorer med betydning for hundeførerens operative skjønn gjennom et utenforstående blikk. Dette vil være basert på samtaler med og observasjon av flere med førstehåndskjennskap, og dermed kunnskap om og erfaring med de spørsmål som tas opp underveis.

Akademikerens rolle som kritisk venn, innehar med dette et ståsted hvor han kan henvende seg både innover og utover i politiorganisasjonen med sin forskning (Waddington 2010). På denne måten kan den kritiske vennen forstås som en forsker som overskrider kløften mellom pragmatisk og akademisk politiforskning.

1.3 OPPGAVENS VIDERE KAPITLER

Oppgaven består av ni kapitler

Kapittel 2. Teoretisk forankring og relevant forskning - gir en oversikt over ulike teoretiske begreper og perspektiver som er relevante for å belyse problemstillingene.

Kapittel 3. Metodisk tilnærming - redegjør for fremgangsmåten i prosjektet, og ser arbeidet i lys av overordnede vitenskapsteoretiske og forskningsetiske prinsipper.

Kapittel 4. Skjønnsutøvelsens juridiske innramming – tegner opp de juridiske rammene for hundeførerens skjønn.

Kapittel 5. Sikket og kompetent – drøfter hvordan ulike faktorer knyttet til hund og førers personlighet og utdanning kan påvirke hundeførerens skjønnsutøvelse.

Kapittel 6. Skjønnsrommet- setter juridiske grunnkrav og sentrale allmenngyldige prinsippene i kontakt med mine informanternes skjønnsvurderinger.

Kapittel 7. I balansen mellom legalitet og effektivitet- diskuterer hvordan ulike forhold får betydning for hundeførerens skjønn, og hvordan erfaring er vesentlig i det situerte politiblikket.

Kapittel 8. Kulturens relasjon til praksis- spør hvordan feltets kultur har betydning for hundeførerens praksis.

Kapittel 9. Avslutning- sammenholder sentrale funn og poenger i oppgaven.

2. TEORETISK FORANKRING OG RELEVANT FORSKNING

Gjennom en kvalitativ studie bestående av observasjon og intervju, har jeg primært satt fokus på politiets skjønnsmessige grunnlag ved bruk av patruljehund, og kulturens betydning for praksisen. For å belyse hvordan politiets ulike vurderinger med patruljehund skaper en mening innenfor politiorganisasjonens rammer og muligheter, vil jeg i dette kapitlet ta for meg relevant forskning og teoretiske bidrag om politikultur og politiskjønn. Hovedtanken er å presentere oppgavens teoretiske plattform, som er en forutsetning for å bringe mine data og empiri til et høyere abstraksjonsnivå og gjøre mine funn overførbare til andre kontekster.

Den første delen inneholder sentrale begreper og teori som gjenspeiler kontekstuelle forhold ved politiarbeid. Den andre delen tar for seg Bourdieus teori om symbolsk makt, felt og habitus. Avslutningsvis blir det redegjort for relevant forskning som kan knyttes til oppgavens tema om patruljehunden.

2.2 KULTUR OG SKJØNN I POLITIFORSKNINGEN

Oppgaven forsøker å se skjønnets betydning i samhandlingen mellom aktører. Tanken bak er et ønske om å forstå mulige sammenhenger mellom skjønn og kultur. Hvordan skapes den kulturen hundeførerne utøver sitt daglige arbeid innenfor, og hvem innehar definisjonsmakten for normene og verdiene som styrer skjønnets retning? Dette er sentrale spørsmål som blir forsøkt besvart i oppgaven.

2.2.1 Politikultur

Kultur er ingen individuell egenskap, den utvikles gjennom menneskelig samhandling innenfor et miljø og påvirkes av ytre og indre faktorer i form av omgivelser, hendelser og kriser (Strand 2010:17). Gjennom forskning er politikultur sett som en samling av praksiser, regler, symboler og holdninger, som er og stadig blir formet av personene innenfor den gitte kulturen (Reiner 2010:116). Kulturen formes dermed av strukturer i det gitte miljøet og utvikles i samsvar med deltakernes svar på ulike situasjoner som er skapt av miljøet de befinner seg i. ”People create their own cultures, but not under conditions of their own choosing” (Ibid:116). Reiner mener politikulturen tilbyr et mønster av forståelse, som hjelper politibetjenter å takle uforutsigbare situasjoner og presset fra omverdenen (Reiner 2010:18-19).

Sosiale konstruksjoner

Granér (2004) mener i så måte kultur kan ses som en samling av sosiale konstruksjoner som skaper mening for deltakerne av den, og at kollektive definisjoner av egne grenser skiller en yrkeskultur fra en annen. Yrkeskulturen skaper dermed en sosial identitet, hvor medlemmene definerer sin identitet gjennom yrkeskulturen (Granér 2004:25- 28). Verdier danner grunnlaget for normene innenfor en virksomhet hevder Strand (2010:18). Verdier og normer er derfor sentrale elementer når oppgaven forsøker å beskrive og forstå hundepatruljens kultur, og dens betydning for deres utøvende praksis.

Politipraksis som normstyrte handlinger

Forskningen om politiarbeid har vist at det innen politiet finnes sterke normer som virker styrende for handling (Ekman 1999:13). Ekman (1999) så i sin studie *Från text til batong* på hvordan politiorganisasjonen i utgangspunktet kan sies å styres av skrevne tekster, men også videre av den operative håndtering og utøvelse. Han fant at formelle normer utviklet gjennom småprat om skrevne tekster i like stor grad kan virke styrende for vurderinger og handlinger. Ekman (1999) analyserer politipraksis som normstyrte handlinger og hevder at normene som styrer politiets praksis har vokst frem over tid i en samhandling. Han (1999 og 2004) viser hvordan uformell prat mellom politibetjenter er normstyrende for oppfatninger om polityrkets innhold og omfang. Han viser også hvordan dette kan fange opp ulike praksiser innenfor politiarbeidet som

ikke nødvendigvis finnes i lover og instruksjoner. Politihøgskolen underviser i hvordan politiarbeid skal bedrives basert på gjeldene regler. Ekman (1999) fremhever at denne utdanningsbakgrunnen ikke er avgjørende for hvordan politiyrket utøves, men at det er gjennom den praktiske utøvelsen politiet lærer å håndtere lovverket. Han beskriver politikulturen som en kultur preget av sterk yrkessosialisering. Spesielt vises dette i ordenstjenesten som er de fleste nyutdannede politibetjentes arbeidssted. Her bekreftes fortrolighet og solidaritet gjennom å opptre likeartet og dermed forutsigbart ved å følge normene for kollegial omgang (Ekman 1999:176).

Glomseth (2009) erfarer at det gjennom historier, fortellinger og humor kommer til syne ”taus kunnskap”. Historier som overføres til nyansatte og nyutdannede uttrykker verdier som styrke og modighet, og får dermed en indirekte oppdragende karakter. Gjennom humor og fortellinger på arbeidsplassen formidles og bekreftes også kunnskap om politiidentiteten. Forskning tyder på at det kan være kulturelle og strukturelle trekk ved yrket som former politiidentiteten inn mot en konformitet (Granér 2004). Ved at erfaring og ansiennitet har en overordnet status, og at yngre adapterer forståelsen av virkeligheten fra eldre politifolk (Ekman 1999:180).

2.2.2 Politiskjønn

Begrepet ”skjønn” er blant annet definert som dømmekraft, fornuft, forståelse og forstand, og er en nødvendig del for at politiet skal være handlekraftige og fortolkende aktører i yrkesutøvelsen (Aas 2009, Berulfsen & Gundersen 2001). Det store mangfold av tekster skal styre politiets arbeid. Lover, regler, arbeidsinstruksjoner og visjonsplaner må tolkes og tilpasses et stort omfang av forskjellige situasjoner og tilfeller (Auglend m.fl. 1998). Det er imidlertid ikke mulig å utforme regler som inkluderer alle mulige praktiske tilfeller, derfor er skjønn en nødvendig del av politiets verktøy. Ved at politiet ikke opptrer rent regelstyrt, vil det menneskelige aspektet spille inn i ulike situasjoner. Følgelig vil det gjøre skjønnutøvelsen til en delvis relasjonell handling (Lipsky 1980:15) og en nødvendig del av politijobben (Aas 2009, Berg 1999, Waddington 1999, Finstad 2000, Granér 2004).

Holmberg (1999) tar for seg hvordan skjønn i politiyrket gir politibetjenter en frihet til flere handlingsvalg innenfor rammene av politiloven. Dette innebærer at lovgivningen alene ikke bestemmer hvordan politiet skal handle, men at også skjønnsmessige omstendigheter rundt hvert enkelt lovbrudd spiller en rolle (Holmberg 1999:6). Han hevder, i likhet med Ekman (1999), at politiarbeidet blir påvirket av kulturen i politiet, og at den ”normativ orden” som skapes gjennom verdiene innad i politiet er med på å bestemme hvordan politiet handler (Holmberg 1999:47). Når skjønnet gir en mulighet til å handle eller ikke handle, som er to alternativer som igjen fører til forskjellig resultat, vil man aldri kunne forklare politiarbeid ved kun å henvise til politiloven (Klockars 1985:92).

Nyere politisosiologi ser ikke skjønn og lov som to utelukkende kategorier, men ser heller skjønnet som en nødvendig og uunngåelig del av lovanvendelsen (Berg 1999). Rettsreglene fordrer en tolkning og et utøvende skjønn, fordi håndheveren til syvende og sist er overlatt til sin egen vurderingsevne i de mange forskjellige praktiske situasjoner. Politiets bruk av skjønn vil også gjøre de i stand til å orientere seg i sin egen virksomhet ut i fra egen erfaring, når praktisk politikunnskap svikter (Hawkins 1992). På denne måten blir politiets skjønnsutøvelse en nødvendig ressurs som bringer reglene frem til de praktiske tilfellene (Waddington 1999:38). Klockars (1985:99) skriver: *”The law is not an end in itself. It is a means for achieving an end”*. Gjennom skjønnsutøvelse blir politirollen menneskelig, samtidig som utførelsen hele tiden påvirkes av en rekke strukturelle føringer (Auglend m.fl. 1998).

I nyere nordisk politiforskning har politiets gateskjønn fått spesielt mye oppmerksomhet. Gjennomgangstema er at politifolks evne til å tolke situasjoner og kategorisere er helt avgjørende for tjenesteutøvelsen (Holmberg 1999, Carlsröm 1999, Ekman 1999, Finstad 2000, Sollund 2007). Politiskjønnet ble tidligere vanligvis forstått som resultat, altså hva politiet valgte å gjøre i forhold til en bestemt hendelse. Med Finstads (2000) generelle begrep ”politiblikket” har skjønnsutøvelsen fått utvidet betydning, og starter allerede når politiet begynner å ”lese” og fortolke omgivelsene.

Hva politiet kan gjøre og med hvilken rett de kan gjøre det, er spørsmål som ligger i kjernen av politiets samfunnsmandat. Selv om politiet er gitt retten til å utøve makt og myndighet, kan de ikke gjøre det på hvilken som helst måte. Tidlig politiforskning beskrev dette som en balansegang mellom legalitet og effektivitet, og klassikeren *Justice without Trial* (Skolnick 1966) tar særlig opp hvordan politiet håndterer denne balansegangen i den daglige skjønnsutøvelsen. Han erstattet begreper som politikultur og subkultur med *arbeidspersonlighet*, som han mente var et integrert system av forestillinger, virkemidler, fortolkninger og handlinger (Finstad 2000:158). Spesielt trekker han frem forestillingen om at polityrket er farlig og at det sentrale er å ivareta politiets autoritet. Skolnick (1966) tegner på mange måter et bilde av politiet som en institusjon hvor de misliker det som ikke trygt kan forutsies (Finstad 2000:158). Hans anliggende var å utforske hvordan politifolks handlinger representerer et karakteristisk mønster for politiarbeid i bestemte situasjoner, snarere enn å finne ut hvilke individuelle personer som bryter loven. På denne måten vil balansegangen mellom legalitet og effektivitet ikke forklares med politifolks individuelle tilbøyeligheter, men som et produkt av organisasjonens innebygde spenning mellom mål og midler. Skolnicks forskning satte dermed søkelyset på at politiet må erkjenne polityrkets innebygde motsetninger om hvordan de kan løse konflikter i et samfunn som krever at de både skal håndheve lov og orden effektivt, og at de skal ivareta rettssikkerheten (ibid:158). Skolnicks innfallsvinkel kan således ses som det overordnede rammeverket for denne oppgavens forsøk på å forene begrepene kultur og skjønn.

2.3 BOURDIEUS TEORETISKE BEGREPER

Politiets arbeidsoppgaver og rutiner er formet av kulturen, men blir samtidig påvirket av individenes autonomi og kreativitet (Reiner 2010:116). Det synes derfor fruktbart å se politikulturen i lys av Bourdieus begreper om felt, kapital og habitus. På samme måte som ulike felt former og påvirker habitus, blir hundeførerne formet av den kulturen de er innenfor. Når det i denne oppgaven stilles spørsmål om hvilke faktorer som er styrende for hundeførerens skjønnsmessige vurderinger og hvordan arbeidskulturen innvirker på praksisen, har det vært viktig å finne en teori som kan forklare relasjonen mellom kultur og skjønn.

Chan (2003) viser til Bourdieus begreper ”habitus”, ”kapital”, ”symbolsk makt” og ”doxa” som velegnet for å forstå kultur og sosialisering i organisasjoner som politiet. Hun fremhever ”habitus” som et særlig godt verktøy for å beskrive de system av disposisjoner som individet tilegner seg gjennom erfaringer og gjennom organisasjonsmessig sosialisering. Throop og Murphy (2002) hevder at for Bourdieu gir verken subjektivismen representert med fenomenologien eller objektivismen representert med strukturalismen tilstrekkelige forklaringer på sosial atferd. I følge Bourdieu konsentrerer subjektivismen seg for mye om individets umiddelbare erfaringen, og hans eller hennes tolkning av den sosiale verden. På den annen side, tar ikke objektivismen nok hensyn til individuelle aktørers handlinger. Ved å slå disse to tradisjonene sammen, hevder Throop og Murphy (2002) at Bourdieu lar ”habitus” forklare individuell erfaring, samtidig som han beholder synet på verden som bestående av et sett relativt objektive strukturer. Et trekk ved Bourdieus teorier og begreper er at de i høy grad baserer seg på ubevisste handlinger fremfor kognitive strategiske valg og forståelser. Hans teorier er velegnet til bruk i empiriske undersøkelser av konkrete emner, da teoriene er praksisrettete og empirifunderte.

Bourdieu kan sies å være en typisk konfliktteoretiker, hvis prosjekt var å avdekke ikke-erkjente og misserkjente former for makt og dominans i samfunnslivet (Aakvaag 2008:148). Han beskrev sitt prosjekt som en ”sosioanalyse” som skulle avdekke de sosiale stengsler for frihet og selvutfoldelse. For å lykkes med dette avsløringsprosjektet mente Bourdieu det var nødvendig å løse aktør/strukturproblemet. Han hevdet at det er når vi ser hvordan aktører og strukturer er bundet sammen, at den kritiske tilgangen til samfunnet blir mulig (Aakvaag 2008:148). Bourdieu ønsket med andre ord å overskride skillet mellom ”subjektivistisk” og ”objektivistisk” sosiologi. Subjektivismen tar utgangspunkt i kreative og selvstendige aktører, som kompetent og fritt konstruerer den sosiale verden ”nedenfra og opp”. Objektivismen tar utgangspunkt i objektive sosiale strukturer som eksisterer utenfor og uavhengig av den enkelte aktør, og som styrer aktørene ”ovenfra og ned” (Aakvaag 2008).

Politiet er en organisasjon der medlemmene inngår i et ”sosialt system” som er bevisst konstruert for å løse spesielle oppgaver og realisere bestemte mål (Jacobsen og Thorsvik 2007:13). Organisasjonens formelle trekk består av mål, strategier og en bestemt organisasjonsstruktur for å realisere disse mål og strategier. Organisasjonens uformelle trekk består av organisasjonskultur og uformelle maktforhold. Jacobsen og Thorsvik (2007:16) mener de formelle og uformelle trekkene inngår i en relasjon til hverandre.

Ved å vise hvordan Bourdieu mener aktør og struktur er bundet sammen, kan jeg lage en tolkningsramme for mine data. Hvordan de ytre og indre grensene påvirker hundeførerne skjønn og valg av praksis kan vanskelig begripes hvis jeg ikke har begreper å tolke empirien gjennom.

2.3.1 Felt

For å overskride skillet mellom subjektivismen og objektivismen foretok Bourdieu to epistemologiske brudd. Først et objektivistisk brudd for å avdekke objektive sosiale strukturer. Nøkkelbegrepene her er *sosialt rom*, *sosialt felt* og *kapital*. De to førstnevnte begrepene er hovedbegrepene for objektive sosiale strukturer og bygger på Bourdieus kapitalbegrep. Det sosiale rom er betegnelsen for fordelingen av ressurser i hele samfunnet, mens et sosialt felt er en sfære, arena og institusjon innenfor det sosiale rom. I likhet med det sosiale rom eksisterer det i sosiale felt en objektiv struktur av sosiale posisjoner en aktør kan inneha. Posisjonene er hierarkiserte og relasjonelt definerte. I et sosialt felt er det den feltspesifikke kapitalen som gir makt (Aakvaag 2008:155).

I oppgaven utgjør ”Stasjonen” og ”Spesialdivisjonen”⁴ gruppen som arbeider med patruljehund, altså feltet. Feltet er da et sosialt rom av konflikter og konkurranse hvor medlemmene kjemper om å etablere kontroll over en spesifisert makt og autonomi også kalt kapital. Den normative orden vil dermed kunne være at hundeførere med mest feltspesifikk kapital danner grunnlaget for hvordan skjønn utøves.

⁴ ”Stasjonen” og ”Spesialseksjonen” er fiktive navn på avdelingene jeg har hentet intervju- og observasjonsdata.

Feltet presenterer dermed seg selv som en struktur av muligheter, belønninger, fordeler, profitt eller sanksjoner, men innebærer samtidig en viss uavhengighet. Det er kapitalen aktørene i feltet kjemper om og som holder feltet sammen.

2.3.2 Kapital

Kapitalen tar utgangspunkt i *kunnskap, kompetanse, ferdigheter, egenskaper og objekter* som tilkjennes verdi i feltet. Dette krever at kapitalen må være noe aktørene i feltet har felles, og finner verdt å kjempe for. Kapitalen kan ha ulike former, men må være attraktiv og ha legitimitet innen feltet og er derfor knyttet til feltets posisjon (Sandberg og Pedersen 2006:81-83). De ulike aktørene i feltet må være enige om hva det er verdt å kjempe for relatert til feltets ”doxa” eller den ”meningen” som kommuniseres i feltet. Meningen forankrer kapitalen som konstituerer selve feltet, spillet og de forutsetninger som er underforstått, og som man ubevist aksepterer ved å delta i spillet (Wilkin 2008:40-44). Gjennom det objektivistiske bruddet avdekkes dermed, i følge Bourdieu, sosiale strukturer som eksisterer uavhengig av enkeltaktørers oppfatninger, men som likevel utgjør de betingelser de handler under.

2.3.3 Habitus

I det subjektivistiske bruddet forsøkte Bourdieu å få frem aktørens kreativitet og kyndighet. Dette gjør han ved hjelp av habitusbegrepet. For Bourdieu var det viktig å koble objektive sosiale strukturer med den kompetente aktøren slik at den ene ikke går på bekostning av den andre (Aakvaag 2008:149-150).

Habitusbegrepet er kjernen i Bourdieus handlingsteori og aktørforståelse (Aakvaag 2008:159-160). Han definerer det som:

”..et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden”

(Aakvaag 2008:160).

Habitus begrepet er ofte mindre massivt og mer dynamisk enn kulturbegrepet (Wilkin 2008:36). Det er et system av disposisjoner som inneholder moralske spørsmål og tidligere erfaringer, og det gjør individer i stand til å takle flere uforutsette

situasjoner. Istedenfor å se kultur som en ting, eller et sett verdier, regler eller en uformell struktur som opererer mellom aktører i en organisasjon, argumenterer Bourdieu for betydningen av relasjon, der habitus og feltet kun fungerer i relasjon til hverandre.

Habitus genererer strategier som er systematiske og samlende, men de kan også være ad hoc fordi de er aktivert innenfor påvirkningen av et spesielt felt. Habitus gir rom for kreativitet og innovasjon *innenfor* feltets praksis. Habitus utgjør en ”følelse for spillet” og tillater flere handlingsalternativer innenfor et uendelig antall situasjoner. Det kroppslig-gjør det politifolk ofte omtaler som sunn fornuft og hva som vanligvis omtales som politiferdigheter (Wacquant i Chan 2005:344).

Habitus refererer dermed både til individers mentale og moralske disposisjoner, til erfaringens kroppslige og sosiale forankring. Habitus er relevant for oppgaven særlig fordi begrepet kan brukes til å forklare at hundeføreren handler som han gjør. Det er individene som er aktive, men de er det på grunn av deres sosialisering. Habitus er ikke medfødt, men en sosialt og kulturelt utviklet kompetanse. Dette viser at habitus ikke er bevissthetens, men kroppens språk. Selv om vi ikke fornemmer den kulturelle arven som er nedfelt i oss alle, avgjør den hvilket handlingsrepertoar som står til rådighet for den enkelte aktør.

Bourdieu's løsning på aktør/struktur-problemet er altså at aktørenes handlinger, gjennom spesifikke habituser og de ytre handlingsbetingelser en bestemt posisjon i det sosiale felt medfører, er strukturert av objektive sosiale strukturer. Samtidig eksisterer disse strukturene kun gjennom å bli reproduisert av kyndige og handlingskompetente aktører (Aakvaag 2008:164). Slik kan habitus forstås som en form for kollektiv subjektivitet, et system av internaliserte strukturer som er felles for alle medlemmene av samme sosialgruppe eller -felt, som hundepatruljen i denne oppgaven,

2.4 RELEVANT FORSKNING PÅ PATRULJEHUNDEN

2.4.1 I norsk sammenheng

”Patruljehund som ressurs i operativ tjeneste ved Asker og Bærum politidistrikt”

En prosjekt oppgave ved PHS av John Olav Svartås (2000)

”I hundepatruljens fotspor. En undersøkelse om bruk av politihund ved fotpatruljering”

En prosjektoppgave ved Rådet for Arbeidslivsstudier, UIO (1998)

Det er foretatt betydelige forsøk på å innhente disse arbeidene, dessverre uten hell. Det ble fortalt at eneste mulighet var å kontakte forfatterne selv. Siden dette er relativt begrensede arbeider av eldre dato, ble det av tidsmessige årsaker ikke prioritert.

2.4.2 I amerikansk sammenheng

An examination of police canine use of force in the state of Florida.

By Charles Mesloh (2003).

Studien er et doktorgradsarbeid utført i Florida. Det fremkommer i studien at staten Florida har en relativt høy aktivitet når det gjelder bruk av patruljehund for å bekjempe kriminalitet. Forholdene i Florida kan ikke direkte oversettes til norske forhold, hverken med tanke på kriminaliteten eller bruken av hund i politiet. Det vil derfor i ikke legges stor vekt på dette arbeidet videre i min oppgave. Det interessante, og årsaken til at jeg ser denne studien som relevant, er at funnene viser en sammenheng mellom flere faktorer når det gjelder hyppigheten av ”bitt” i søk - og pågripelses situasjoner. En slik sammenheng kan være i tråd med deler av det min oppgave forsøker å belyse.⁵

Det fremkommer i studien at bruk av makt med politihund fanget oppmerksomheten til både media og den føderale regjeringen, spesielt rettet Department of Justice (DOJ) fokus på dette. De anbefalte et paradigmeskifte fra ”bite and hold” til ”bark and hold”.

⁵ Se kap. 5, 7.3 og 7.4

Studiens interesse var om Justisdepartementets anbefalinger om endringen fra "bite and hold" til "bark and hold" ville redusere antallet mistenkte som ble bitt av politihund. Studien forsøkte å besvare spørsmålet både ved en tradisjonell intervjuform av hundeførere, og ved en "innovativ matrise" kalt "Bite ratio data collector". Der ble individuelle, organisasjonsmessige, situasjonsbetingede og treningsmessige variabler satt inn i en lineær regresjonsmodell for å identifisere sammenhenger i "maktbruk med politihund". Et utfyllingsskjema ble sendt ut til 334 hundeførere i Florida. 181 hundeførere (52%) svarte på undersøkelsen. Resultatene viser flere funn.

Det fremkom forskjeller mellom tradisjonell rapportering om biteratioen og det som kom frem i "bite ratio data collector" - modellen. Det fremkom en underrapportering i bitefrekvensen ved bruk av en intervjuform.

De hundeførerne som hadde en "bark and hold" tilnærming rapporterte en høyere bitefrekvens enn de hundeførere som hadde en tilnærming med "bite and hold"- trente hunder. Denne studien viste dermed til det motsatt resultat enn det Dep. of Justice hadde forventet som resultat av endringen.

Faktorer som hunderase, "Shutshund training"⁶, antallet oppdrag med hund og om hunden er kastret eller ikke, korrelerte alle med frekvensen av hundebitt. Resultatene viste altså en sammenheng mellom flere faktorer og forekomsten av "canin force" / maktbruk med hund i denne undersøkelsen.

Police attack dogs: A dogmatic approach to crime control.

By Louis P. Dell (1992).

Dette er en artikkel som baserer seg på en gjennomgang og evaluering av "Forth Amendments prohibition against unreasonable use of force" i Amerikansk lov. Det fjerde lovtilllegg hevder at man skal pågripes på en rimelig måte, uten bruk av unødvendig makt eller vold.

⁶ Beskyttelseshund trening. En spesiell sport, utviklet fra Tyskland i starten av 1900-tallet, hvor hundene trenes i lydighet, søk, anngrep og beskyttelse av fører el. objekt.

Bakgrunn for artikkelen er oppmerksomheten omkring bruk av politihund i USA, som følge av rimeligheten i maktbruken ved søk og pågripelse etter ”find and bite method”. Enkelte grupper forsvarer denne metoden som nødvendig for å oppnå effektiv kriminalitetsbekjempelse i enkelte deler av samfunnet. Politihundene reduser etter deres mening søketiden og bedrer sikkerheten til politibetjentene. De hevder at det er mindre sannsynlig at mistenkte unnslipper, redusert sannsynlighet for bakhold eller å bli overmannet av gjerningspersonen. De mener også at bruk av hund kan redusere nødvendigheten av skytevåpen.

Personer som har blitt utsatt for angrep av politihund hevder ofte at det foreligger brudd på over nevnte ”Forth Amendments prohibition against unreasonable use of force”. De mener også at argumentet om at politihund reduserer politiets bruk av skytevåpen kun er spekulativt begrunnet, og at bruk av politihund vel så gjerne kan føre til at voldsbruk, inkludert skytevåpen, i en presset situasjon eskalerer.

Artikkelen belyser både historikk og daværende (1992) bruk av politihund i USA på en omfattende måte og konkluderer med:

1. Det juridiske systemet i USA har for lite kunnskap og interesse for problemstillingen med politihund generelt og må gjøre mer for å sette seg inn i de forskjellige aspektene ved dette, dersom det fjerde lovtillegget skal ha noen betydning.
2. Forfatteren mener løsningen ligger i at det juridiske systemet i USA må forstå at ”find and bite” politikken, som tillater angrep fra politihund mot lovovertredere, ikke er i henhold til forfatningen.

Artikkelen belyser manglende kunnskap og interesse i det juridiske systemet i USA omkring bruk av politihund i søk og pågripelse av kriminelle. Forfatteren mener at dette undergraver de kriminelles lovmessige beskyttelse mot bruk av unødvendig maktbruk ved pågripelse.

3. METODISK TILNÆRMING

I dette kapitlet synliggjøres hvilken metodisk tilnærming og fremgangsmåte som er benyttet under innsamling og analyse av datamateriale. Metoden beskriver fremgangsmåten for studien, teknikkene for innsamling og tolkning av datamaterialet. Metoden gir også retningslinjer for hvordan data produseres og hvordan det etableres kunnskap om forskningstemaet. Det viktigste i dette kapitlet er hvordan jeg etablerte innsikt i hundepatruljens vurderinger og bruk av patruljehund. Spørsmålet er om metoden sikrer pålitelige, troverdige og innbyrdes overensstemmende data som eventuelt kan overføres til andre avdelinger og felt i politiet.

3.1 DEN KVALITATIVE METODEN

Tema for oppgaven er en tolkning av hundeførerens grunnlag for skjønnsvurderinger når patruljehund brukes som et maktmiddel, samt kulturens betydning for praksisen. Oppgaven utforsker hva som kan være styrende for politiets bruk av patruljehund og hvordan informantene oppfatter sin praksis innenfor de grensene som er utviklet *for* og *i* politiorganisasjonen. Da er det behov for informasjon om informantenes synspunkter på egen praksis. Det er meningsinnholdet og hvilke perspektiver, kunnskaper og ferdigheter som tillegges størst verdi hos informantene, jeg ønsker å trenge dypere ned i. I følge Creswell (1998) vil en kvalitativ tilnærming være best egnet når en skal forsøke å gå i dybden av et fenomen. En kombinasjon av deltagende observasjon og intervju lot meg samle inn en større mengde relevant data, samtidig som det balanserte mitt fokus på deltakernes handlinger med deres syn på seg selv og arbeidet deres.

3.2 KONTAKT OG TILGANG

Det er vanskelig å definere på forhånd hva man ser etter i et miljø man ikke kjenner (Priour 2002:136). Selv om jeg hadde lagt ned betydelige forberedelser i forkant, var det viktig for meg å ha en grunnleggende åpen innstilling til at feltet ville komme med innspill til nye temaer og korreksjon av mine forventninger.

3.2.1 Felt, informant, stasjon og spesialseksjon

I denne oppgaven benytter jeg begrepene ”ekvipasje”, ”felt”, ”informant”, ”stasjon” og ”spesialseksjon”

Informantbegrepet viser både til de personene jeg har observert og intervjuet, da jeg i all hovedsak har observert og intervjuet de samme personene. Informant brukes i samme betydning som ”hundefører”. Når jeg bruker ordet ”felt”, viser det til de stedene hvor jeg har vært for å observere og intervjuet. Feltet mitt består av to avdelinger, og i tilfeller hvor det er nødvendig å skille mellom dem vil jeg omtale dem som ”Stasjonen” og ”Spesialseksjon”. Ekvipasje brukes når hund og hundefører omtales som et team.

3.2.2 Tilgangen til feltet og utvelgelse av informanter

Prosjektet ble vurdert som tilfredsstillende fra NSD i januar 2013⁷. På bakgrunn av hva jeg ønsket å utforske og noen praktiske hensyn falt valget, i samråd med veileder, på avdelingene ”Stasjonen” og ”Spesialdivisjonen”. Begge avdelingene ligger sentralt i Sør-Norge, men befinner seg i to forskjellige politidistrikter.

Etter noen forventningsfulle uker forelå tillatelsen fra de respektive politimestrene til å sette i gang med datainnsamlingen. Jeg ble raskt satt i kontakt med lederne for de to tjenestestedene og avtalte tid for en presentasjon av masterprosjektet. De respektive lederne var positive og det var ingen vanskeligheter med å rekruttere informanter. Datainnsamlingsfasen fant sted på våren og sommeren 2013. Jeg observert og intervjuet ved begge tjenestestedene, men var i all hovedsak ferdig med datainnsamlingen ved Stasjonen før jeg startet opp ved Spesialseksjonen. Jeg oppdaget raskt hvor morsomt, krevende og oppslukende det var å befinne seg i feltet, men synes likevel jeg fikk tid til å reflektere over den metodiske lærdommen. Ved både Stasjonen og Spesialdivisjonen intervjuet og observert jeg i en litt tilfeldig rekkefølge, men det var ofte slik at intervju og observasjon av den enkelte informant var nært knyttet sammen i tid. På denne måten ble det noen ganger lettere å forstå det jeg observert, på bakgrunn av tidligere intervju. Andre ganger kunne jeg utnytte kunnskapen jeg tilegnet meg gjennom observasjonen best mulig i intervjusituasjonen.

I kvantitative studier trekkes informantene tilfeldig slik at de utgjør en representativ del

⁷ Se vedlegg.

av universet de trekkes fra. Formålet er å gjøre statistiske generaliseringer som har en gyldighet for hele universet informantene er trukket fra (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2009:107). Formålet med den kvalitative studien er å generere overførbar kunnskap og å få mer utfyllende forståelse av fenomenet som undersøkes. Det er derfor ikke hensiktsmessig å gjøre tilfeldige utvalg av representative informanter, men heller gjøre strategiske utvalg av de informantene som har best kunnskap om forskningstemaet. Mitt mål for studien har vært å finne politiets ”eksperter” innenfor den daglige operative bruken av patruljehund ute i gata. For å få best mulig informasjon om hvordan politiet arbeider og hvorfor de arbeider som de gjør, har det vært viktig å velge informanter som står nærmest de daglige skjønnsvurderingene og den kulturelle konteksten i avdelingen. Jeg har derfor valgt å intervju og observere operative hundeførere.

Rekrutteringen av informanter til observasjon og intervju i prosjektet foregikk gjennom lederne for hver divisjon. På bakgrunn av tjenestelister, møteplaner og rutiner ble vi sammen enige om hvilke dager jeg skulle være med på vakt/sett og hvilke dager jeg kunne intervju. Det kan derfor ikke sies at jeg selv rekrutterte den enkelte informant.

3.3 INNSAMLING AV DATA

3.3.1.Deltagende observasjon

Deltagende observasjon er en av de mest sentrale kvalitative metodene i samfunnsforskningen. Et overordnet mål med denne metoden er å kunne beskrive hva folk sier og gjør i forskjellige sammenhenger som ikke er styrt av forskeren på forhånd (Fangen 2010:12). Observasjon var hensiktsmessig for meg da en slik tilnærming muliggjør en studie av hundeførernes faktiske handlinger, og ikke bare hvordan de selv oppfatter egne handlinger slik det kommer til uttrykk i intervjuene.

Finstad (2000) fremhever at observasjon i politiet er en egnet metodisk tilnærming, som gjør en i stand til å se politihverdagen med politiets øyne. Samtidig er observasjon viktig når forskeren ikke selv kjenner feltet særlig godt, slik som i mitt tilfelle. Skulle jeg kunne tolke de ulike dataene omkring hundetjenesten på en god måte, var det vesentlig at jeg selv var ute i feltet.

I løpet av prosjektperioden gjennomførte jeg 78 timer deltagende observasjon.

Observasjonene spenner over et vidt spekter av arbeidsoppgaver. Blant annet kan det nevnes trening med hund, testing av hund, skytetrening, øvelse med UEH⁸, demonstrasjon for ungdomsskoleelever, patruljekjøring, utrykning, motorsykkeljakt, pågripelse, spor-søk med hund, parole med mer. Under de forskjellige observasjonsfasene forsøkte jeg hele tiden å fastholde og reflektere over det planlagte fokuset mitt, selv når ny informasjon og nye opplevelser strømmet på.

Jeg møtte mange personer i løpet av denne tiden, flere bare én gang eller bare for en kort stund. Mange figurerer anonymt i feltnotatene, men antallet direkte eller indirekte identifiserte informanter i mitt observasjonsmateriale er 14 personer. En stor del av tiden ble tilbrakt sammen med personer jeg observerte mer enn én gang. Disse ble jeg følgelig bedre kjent med. For det meste var jeg sammen med to hundeførere. Noen ganger var jeg sammen med flere, og enkelte ganger var jeg sammen med bare én hundefører. Situasjonene på tomannshånd fungerte utmerket som arenaer for utdypende samtaler som lærte meg mye om arbeidet.

Med tanke på den begrensede tiden en masterstudent har til å gjennomføre datainnsamlingen ble det viktig for meg å gi et tillitsvekkende inntrykk fra starten av. Jeg la aldri skjul på min uvitenhet om feltet, og diskuterte prosjektet åpent med de som viste interesse. Det var aldri aktuelt å gi informantene innsyn i feltnotatene, men jeg diskuterte teorier og forståelser med enkelte av dem. Når deltagende observasjon benyttes som metode, må forskeren ha et reflektert forhold til hvordan det relative styrkeforholdet mellom involvering og iakttagelse påvirker feltet som studeres (Fangen 2010:13). Forskeren kan ikke unngå å påvirke situasjonen når hun er tilstede, men en refleksjon over den påvirkning man har og de reaksjonene man møter, er også mulige kilder til kunnskap om det man studerer. En forsker som fremstår som et forstyrrende element og som fremkaller selvbevissthet og ubehag hos informantene, får neppe tilgang til gode data om hvordan den alminnelige samhandlingen foregår. Jeg håper jeg evnet å fremstå som en lyttende og interessert masterstudent, som det også var hyggelig å tilbringe litt tid sammen med.

⁸ Utrykningsenheten.

Det å gå rundt med notatblokk under observasjonstiden, ville skape avstand til informantene og gi dem en følelse av å bli iaktatt. Jeg noterte derfor aldri under øktene med observasjon, men skrevet ned feltnotatene i utfyllende og deskriptiv form så snart jeg var ferdig med den aktuelle økten. Senere fylte jeg på med refleksjoner rundt metode, mulige tolkninger, tanker rundt teoretiske perspektiver og spørsmål til videre observasjoner og intervjuer.

3.3.2 Uformelle samtaler

Uformelle samtaler under feltarbeidet vil kunne komplettere observasjonene, og feltarbeidet blir dermed bedre utnyttet. Disse samtalene finner sted ute i felten i forbindelse med observasjonene, og de gir grunnlag for en større forståelse for hva det er man observerer. Samtidig gir slike uformelle samtaler også en anledning til å belyse sentrale spørsmål som blir avdekket i løpet av observasjonene. For mitt vedkommende ble mange *hvorfor slik* og *hvorfor ikke slik* spørsmål oppklart på denne måten. Av den grunn er betydningsfulle uformelle samtaler inkludert i analysen for å underbygge observasjonsdata og intervju med hundeførere.

3.3.3 Intervju

Intervju gir et særlig godt grunnlag for å få innsikt i informanters erfaringer, tanker og følelser (Thagaard 2010:87). Når intervjuet ikke er strengt formalisert har forskeren mulighet til å forme intervjuet til den konkrete informanten og den spesielle situasjonen, og å gå i dybden i det enkelte tilfellet (Johannessen, m.fl. 2009:136-137). En viktig målsetning for mitt prosjekt var å utforske hundeførernes egne perspektiver og deres situasjon. Et delvis strukturert intervju så jeg derfor som en særlig velegnet metode for å få informasjon om hvordan hundeføreren opplever og forstår sin situasjon og sine omgivelser. På bakgrunn av dette synes jeg intervjusituasjonene fremstod som samtaler hvor informantene kunne komme til med sine erfaringer, beskrivelser og fortolkninger av fenomenene jeg undersøkte. I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide⁹, som ble noe revidert i etterkant av det første intervjuet.

⁹ Se vedlegg.

I alt gjennomførte jeg 12 intervjuer, med en varighet på litt over to timer per intervju, i løpet av prosjektperioden. Fire av informantene har lederstillinger i tillegg til stillingen som hundefører. De resterende er hundeførere. To av informantene er kvinner. Alderen til informantene er mellom 30 – 50 år, uten at jeg kan si det med hundre prosent sikkerhet. Informantenes fartstid som hundefører varierte fra omtrent ett til 20 års erfaring. En av informantene er under utdanning som hundefører, mens hovedtyngden av informantene har 6 -10 år med erfaring. Intervjuene ble gjennomført på informantenes arbeidssted, hovedsakelig i arbeidstiden. Jeg brukte lydopptaker under intervjuene med samtykke fra hver enkelt informant. Alle intervjuene ble transkribert i sin helhet.

3.3.4 utfordringer med kvalitative intervju

Kvalitative intervju kan være en utfordrende metode for datainnsamling. Noen vil hevde at intervjuet representerer et positivistisk ståsted der intervjusituasjonen representerer den ”ytre verden”. Sett med disse øynene overleverer informanten kunnskap, opplevelse og synspunkter som gjenspeiler tidligere erfaringer. Innenfor denne tradisjonen er forskeren en nøytral mottaker av informantens erfaringer (Silverman 2006:119-120 i Thagaard 2010:87). Andre fremmer det konstruktivistiske ståstedet. Oppmerksomheten rettes her mot den sosiale interaksjonen som oppstår mellom forsker og informant i løpet av et intervju, og hvor begge parter i fellesskap utvikler kunnskap og forståelse i situasjonen (Rapley 2007:22 i Thagaard 2010:87). Dette indikerer at det finnes ulike bilder på hvordan vi oppnår forståelse både i vårt daglige liv, og i en studie.

I min tolkning er informantens fortelling satt sammen i et helhetlig perspektiv og tolket på bakgrunn av teorier, begreper, styringsdokumenter/regelverk og mine egne grunnleggende vurderinger. Det er en fare for at jeg legger mer mening i informantens utsagn enn de selv gjør. Det er derfor viktig å fremheve at jeg har forsøkt å redegjøre for min meningsforlengelse der den forekommer.

Ved bruk av kvalitativt intervju kan jeg ikke ta for gitt at det informantene sier de gjør, er det de faktisk gjør. Politiet forvalter en autoritet som er knyttet til makt, og reell makt lever et symbiotisk liv med hemmeligholdelse (Arent i Rachlew 2010:146).

Det oppstår dermed en fare for at informantene ønsker å holde tilbake eller pynte på informasjon. I så måte er det viktig at intervjudata ikke blir behandlet som handlingsdata, men mer ses som en form for selvrepresentasjon (Fangen 2010:172). Informanters måte å formulere seg på preges både av kulturelle mønstre og av hvordan informantene i tidligere situasjoner har presentert seg selv (Thagaard 2010:88). Denne utfordringen reduseres da jeg har benyttet meg av både intervju og observasjon som datainnsamlingsmetode. Med dette vil intervjuene konfrontere observasjonene og omvendt, slik at de har en form for gyldighetskontroll overfor hverandre. Gjennom å kombinere innsikten i handling med deltagerens oppfatninger og forståelse, legger forskeren et godt grunnlag for å bygge innsikt i feltet hun undersøker. Tjora (2006:430) legger vekt på at disse to metodene er interaktive.

En utfordring ved metoder hvor mennesker studeres, er knyttet til hvordan forskeren kan ha innvirkning på de data vi får (Thagaard 2010:103). Forskeren kan påvirke svarene som informanten gir, både ved måten spørsmålene stilles på, forskerens opptreden og egenskaper, kjønn og hvilke forventninger informanten tror forskeren har til intervjuet. Det har derfor vært viktig for meg å presisere formålet med både intervjuene og observasjonene i forkant av hvert intervju, samt formidle hva informantene kan bidra med. Hvordan jeg har evnet å fremstå som forsker og om jeg har klart å redusere avstanden til mine informanter kan ha påvirket intervjusituasjonene. Mitt håp er at jeg har vært tilstrekkelig fokusert på at egne verdier ikke skulle prege intervjusituasjonene, slik at informanten ikke svarte på spørsmålene i tråd med det han eller hun trodde jeg ville høre. Informantene fortjener en opplevelse av at forskeren møter dem med et ”åpent sinn”, fordi betydningen av å etablere en god og tillitsfull atmosfære i intervjusituasjonen kan ikke overvurderes (Thagaard 2010:103-105).

3.3.5 Lovverk og styringsdokumenter

Den samfunnsvitenskapelige dokumentanalysen tar ofte sikte på hva som står i teksten, hva meningen er og hva man kan forstå ut fra den (Ryghaug 2001). I tillegg er det ofte behov for å lete utenfor teksten for å sette den i en sammenheng. Kildene må derfor vurderes ut fra den politiske, økonomiske og kulturelle konteksten de er utformet i (Thagaard 2010). Jeg har sett på etablert regelverk, offentlige dokumenter og utredninger (Politi-loven, Politiinstruksen, Utdanningsprogram, NOUer etc.).

Disse dokumentene har vært viktige kilder til informasjon både da jeg i startfasen skulle sette meg inn i temaet, samt lage spørsmål til intervjuguiden og senere i forbindelse med analysearbeidet. Dokumentene skiller seg fra de data jeg samlet inn i felten, ved at dokumentene er skrevet for et annet formål enn det jeg som forsker skal bruke dem til. En fortolkende lesing av lovverk og styringsdokumenter betyr at forskeren arbeider med å vise hva han eller hun tror dataene betyr og representerer, og hvilke slutninger som kan trekkes ut fra disse (Johannessen m.fl. 2009:159). Utvalget av styringsdokumenter står i direkte relasjon til forskningsspørsmålet.

3.4 VITENSKAPELIG KVALITET

All forskning har til hensikt å avdekke sannheten om et gitt fenomen (Malnes 2008:94). Sannheten i et utsagn beror, i følge korrespondanseteorien, på i hvilken grad det fremstiller verden slik den er. Fremstillinger som er sanne i strengeste forstand viser virkeligheten slik den er. Ingen kan garantere at alle ting vi vet er sanne på den måten. Noen ganger har vi heller ikke mulighet til å vite med sikkerhet om begrunnelsene for å hevde at vi vet noe, er gode nok. Hvordan kan vi da vite om en vitenskapelig avhandling er mer eller mindre sann i sin fremstilling av virkeligheten?

Det som kjennetegner vitenskapelige arbeider er at gjennomføringen følger fremgangsmåter som anerkjennes og deles av andre forskere. Ved å redegjøre for hvordan forskningen har blitt gjennomført åpner forskeren for intersubjektivitet. Hvis forskeren gir leseren tilstrekkelig informasjon om fremgangsmåten kan arbeidet vurderes på en kritisk og uavhengig måte (Johannessen m.fl. 2009:45).

I kvalitativ forskning er det fenomeners innhold og betydning som står i fokus. For å vurdere forskningens kvalitet benyttes begrepene validitet, reliabilitet og objektivitet. Validitet etterspør om funnene virkelig kartlegger det fenomenet som skal utforskes. Denne formen blir også kalt intern validitet. Ekstern validitet gjelder i hvilken grad funnene kan generaliseres til andre lignende sammenhenger (Fangen 2010:236). Reliabilitet handler om i hvilken grad funnene kan repliseres eller reproduseres av en annen forsker og objektivitet gjelder hvorvidt funnene er fri for forskerens forutinntatthet (Ibid:236).

Oppgavens validitet angår dens gyldighet, og i hvilken grad analysen faktisk reflekterer de fenomenene forskeren ønsker å vite noe om (Kvale 2001, Grønmo 2007:426). Validitet er altså knyttet til tolkninger av data (Thagaard 2010:201), og handler om gyldigheten av de tolkningene forskeren kommer frem til. Det vil i så måte kunne stilles spørsmål om de tolkninger jeg kommer frem til er gyldige i forhold til den virkeligheten jeg har studert. Har jeg belyst det jeg ønsker å belyse og har jeg dekning for de slutningene jeg trekker, er sentrale problemstillinger innenfor oppgavens validitet.

En undersøkelses overførbarhet dreier seg om hvorvidt det lykkes en å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres (Johannessen m.fl, 2009:231). Resultatenes overføringsverdi er et spørsmål om tolkningen kan ha gyldighet i lignende situasjoner som den som er studert (Fangen 2010:255). Dette er en viktig målsetting for studier som er teoretisk orientert, og overførbarheten knyttes således til at forståelsen som utvikles innenfor rammen av et enkelt prosjekt også kan være relevant i andre situasjoner (Thagaard 2010:190). Jeg vil argumentere for at betingelsene som bidrar til mine tolkninger, basert på studier av politiets bruk av patruljehund, også kan ha relevans i andre sammenhenger. Særlig kan dette settes i relasjon til politiskjønns generelle karakter i forhold til andre maktmidler, men også hvordan de spesialiserte politioppgavene kan bli gjenstand for et ekstraordinært skjønn. Hvordan kulturen står i relasjon til praksisen blir forsøkt besvart i denne oppgaven. Overførbarheten kan her uttrykkes som en analytisk generalisering (Kvale i Fangen 2010:255) av hvordan resultatene fra en undersøkelse kan brukes for å forstå hva som kan skje i andre situasjoner. Med dette menes en overførbarhet av den generelle kunnskapen om hvordan politikultur og politipraksis, i de fleste tilfeller, er gjensidig avhengig av hverandre.

Reliabiliteten kommer til uttrykk ved at vi får identiske data dersom vi bruker det samme undersøkelsesopplegget ved ulike innsamlinger om de samme fenomenene (Grønmo 2007:423). Forskningens reliabilitet handler derfor om å kontrollere innsamlede datas pålitelighet. Innenfor kvantitativ metode vil det si at en uavhengig observatør vil komme til samme resultat og konklusjoner gjennom å følge ”sporene” i en forskers datainnsamling. I kvalitative undersøkelser vil funnene fra forskningen vanskelig kunne reproduseres av en annen forsker (Fangen 2010:251).

Oppgaven forsøker likevel å vise leseren hvordan jeg som forsker har kommet frem til mine tolkninger ved å redegjøre for hvilke observasjoner og intervjuutdrag som danner grunnlaget for hvilke tolkninger, og hvordan dette kan forstås i lys av de begreper og teorier som er benyttet (ibid. 2010:251- 252).

3.5 ANALYSE

Analyse vil si at det tilføres noe mer til det forskeren har sett og hørt og det omfatter alle nivåer av fortolkning og bearbeiding av materialet. Ved at forskeren bearbeider materialet sitt på en slik måte at det tilføres fortolkninger, utover det som utgår fra et enkelt intervju eller en enkel observasjon, kan hun åpne for perspektiver som peker utover konkrete situasjoner (Fangen 2010:208). En vitenskapelig analyse innebærer fortolkning, systematisering og bearbeiding av datamateriale, og er både en teknisk og kreativ oppgave. På en slik måte vil detaljerte observasjoner plukkes fra hverandre og settes sammen til en forenklet og helhetlig framstilling (Johannessen m.fl. 2009:200).

Når det skal fokuseres på meningsinnholdet i utskrifter fra intervju kan det være hensiktsmessig å starte analysen med å stille noen sentrale spørsmål til materialet. Et nøkkelspørsmål er hva forskeren ser som sentrale enheter i materialet og hvordan disse enhetene forholder seg til hverandre (Silverman 2005:153 sitert i Thagaard 2010:147). For å oppnå en helhetlig forståelse er det viktig at de enkelte enhetene studeres i forhold til den helheten de er en del av (Boyle 1994:162 sitert i Thagaard 2010:147). De kategoriene som kvalitative data representerer er sammensatte og ikke klart avgrenset fra hverandre. Det er derfor viktig at analysen fokuserer på sammenhenger mellom enhetene i materialet (Ibid:147). Det kan derfor være hensiktsmessig å bruke en fremgangsmåte som tar utgangspunkt i å klassifisere materialet i analytiske enheter og inndele enhetene i kategorier. Denne tilnærmingen er i samsvar med det Silverman (2005:171-187) presenterer for kvalitativ analyse (i Thagaard 2010:148).

Temasentrerte analyser er basert på hvordan forskeren inndeler materialet. Betegnelsen for hver av kategoriene klassifiserer dataene samtidig som de reflekterer den forståelsen forskeren utvikler med henblikk på materialet (Thagaard 2010:172-173). Selve analysen kan deles inn i en beskrivende og en tolkende fase, og det kan anvendes henholdsvis beskrivende og tolkende matriser. Den beskrivende fasen gir den første

oversikten over materialet, mens tolkningen av data gir en dypere forståelse, som igjen kan gi grunnlag for utvikling av begreper og teorier (Ibid:173)

Under analysen av mitt materiale har jeg forholdt meg til ulike nivåer av tekst. I starten konsentrerte jeg meg om det konkrete innholdet i mine observasjoner og om det substansielle innholdet i intervjuene og informantenes standpunkter. Dette kaller Fangen (2010:208) en førstegradsfortolkning hvor forskeren er opptatt av å konstatere det hun hører og ser. Jeg foretok meningsfortetninger av intervjuene og observasjonene, ved at jeg klippet ut alle relevante sitater og samlet dem under hver sin overskrift. På denne måten har jeg sammenlignet informasjon om hvert tema fra alle informantene. Hovedpoenget har vært å gå i dybden på de enkelte temaene, og en sammenligning av all innhentet informasjon kan gi en dypere forståelse av hvert enkelt tema. En innvending mot denne formen for analyse er at den ikke ivaretar et helhetlig perspektiv (Thagaard 2010:171). Jeg har derfor forsøkt å pendle mellom å studere et enkelt tema og vurdere den sammenhengen som temaet er en del av (Ibid:171). Dette innebærer at jeg har vurdert utsagn fra et enkelt intervju opp mot intervjuet som helhet og satt beskrivelser av enkelte samhandlingssituasjoner i relasjon til det miljøet samhandlingen foregår i. På denne måten har jeg redusert faren for at utsnitt av tekster fra ulike informanter løsrives fra sin opprinnelige sammenheng.

Observasjonsnotater og transkriberte intervju ble kodet med de samme begrepene utledet fra temaene i intervjuguiden. Jeg kondenserte ut de tekstelementene som var kodet likt og om mulig reduserte de ulike begrepene og tekstelementene. I praksis vil det si at jeg trakk ut deler av datamaterialet, tok innholdet ut av sin sammenheng og satte det opp med egen erfaring og teori, analyserte dette og satt konklusjonen inn i en helhet etterpå. En slik analyse kalles den Hermeneutiske sirkel, og forutsetter at ingen fenomener kan forstås uavhengige av den større helheten de inngår i. Den Hermeneutiske analysen må derfor gjennomføres som en pendling mellom forståelse og forforståelse, og mellom delforståelse og helhetsforståelse. (Schaaning i Larsson 2002:26).

Det å tolke resultatene av en undersøkelse innebærer å reflektere over dataenes meningsinnhold, og hvordan dataene tolkes kan igjen knyttes til forskerens teoretiske forankring (Thagaard 2010:189). Det er ikke bare kritiske og mistenksomme

fortolkninger som gir etiske utfordringer. Alle fortolkninger som beveger seg utover informantens egen selvforståelse og kunnskap krever varsomhet fra forskeren. Det er en utbredt oppfatning at forskerens innflytelse på utviklingen av teori gjør forskeren ansvarlig for tolkningen (Ibid:211). De teoretiske perspektivene forskeren utvikler med henblikk på dataene, er et resultat av en gjensidig påvirkningsprosess mellom forskernes faglige forankring og tolkningen av mønstre i dataene. I og med at forskeren studerer informantens situasjon utenfra, vil forskerens perspektiv som oftest være forskjellig fra informantens forståelse av situasjonen. Dette kan føre til at forskerens tolkninger kan virke fremmedgjørende og provoserende på informanten. Det som særlig kan oppleves som et overgrep, i følge Kvale (1997:98-100), er at forskeren fremstiller tolkningen sin som om den var informantens forståelse (i Thagaard 2010:212). Jeg forsøker derfor å markere et tydelig skille mellom mitt eget perspektiv og presentasjon av den forståelsen informanten har av situasjonen.

3.6 FORSKNINGSETISKE OVERVEIELSER

Mitt forskningstema kan ikke sies å være kontroversielt, selv om det kan være motsetningsfullt. Informantene kan ikke beskrives som en utsatt gruppe som befinner seg i en særlig belastet situasjon. Likevel har det vært nødvendig å vurdere etiske spørsmål både under oppgaveformulering, underveis, under analysen og rapportering.

Bruk av patruljehund som maktmiddel kan i noen situasjoner oppleves som en overdreven eller ulovlig bruk av fysisk makt. En ureflektert praksis på dette feltet kan bli gjenstand for sterk kritikk. I dette perspektivet vil informanter som utspørres om bruken av dette maktmidlet kunne komme i et dårlig lys. Etiske hensyn legger grunnlaget for å utvikle gode relasjoner til informantene. Gode relasjoner til informantene er igjen avgjørende for produksjon av data.

Før intervjuene ble det sendt ut en forespørsel til hver av informantene der jeg skisserte hovedpunktene for intervjuet. Jeg redegjorde for at informantene kunne trekke tilbake sitt samtykke til intervju, eller bruken av intervjuet på ethvert trinn fram til oppgaven skulle leveres. Intervjuene ble tatt opp på lydopptak. Det å feste stemmen til elektronisk media, har også etiske implikasjoner. Likevel var det ingen av informantene som hadde

motforestillinger til at intervjuene ble registrert elektronisk, og det kom ikke frem at dette virket hemmende på datainnsamlingen.

Forskeren kan oppleve dilemma mellom hensynet til deltakernes anonymitet og hensynet til å fremstille resultatene på en måte som oppfyller kravene til pålitelighet og etterprøvbarehet (Thagaard 2010). Ved rapportering av funnene oppstod denne utfordringen med å sikre pålitelighet, og dermed ønske om å gjengi informasjon på en mest mulig korrekt måte. Kvale og Brinkmann (2009) problematiserer anonymitet ved å hevde at det ikke skal tjene som alibi for forskeren til å tolke informantens utsagn uten å bli motsagt. Selv om anonymitet kan beskytte informanten, og dermed være et etisk krav, skal det også være et mål for forskningen at deres stemme, som er påberopt forskningens formål, skal komme frem. Ved gjengivelse av informantens beskrivelse er det ikke lagt vekt på å knytte sitatene til person. Informantene er anonymisert ved å bruke HF,¹⁰ nummerert fra 1 til 12 når funnene drøftes. Det skilles mellom ”Stasjon” og ”Spesialseksjon”, men uten å spesifisere hvilket geografisk område informantene er hentet fra. Det spesifiseres heller ikke om det enkelte sitat er fra ”Stasjon” eller ”Spesialseksjon”, bortsett fra i kapittel 8.1 hvor det nettopp er skjønnets generelle og spesielle tilknytning som er under utforskning.

Den temasentrerte analytiske tilnærmingen gir også etiske utfordringer. Årsaken er den teoretiske abstraksjonen og meningsutviklingen som skjer gjennom analysens ulike trinn. Når teksten kodes, deles opp, tas ut av sammenhengen og settes sammen og tolkes på bakgrunn av teorier, ideer og begreper, forsvinner den enkelte informant ut av teksten. Thagaard (2010) mener det kan oppstå fare for å skape et tillitsbrudd når informantens selvforståelse settes i en sammenheng som er definert av forskerens ideer og perspektiver. Analysen skyver informantens selvforståelse, rolle og funksjon i bakgrunnen, mens forskerens perspektiver og ideer skyves frem. Siden jeg har brukt sitater i utstrakt grad blir informanten likevel tydelig i deler av teksten, men plasseres i en kontekst skapt av meg og min forståelse.

¹⁰ Hundefører

4. SKJØNNSUTØVELSENS JURIDISKE INNRAMMING

Som følge av at den norske stat har inngått internasjonale avtaler om å opprettholde fastsatte rettslige standarder, er også politiets virksomhet underlagt internasjonal regulering. I første rekke står de internasjonale menneskerettighetene og Europarådets menneskerettighetskonvensjon av 1950 (Mæland 2004:46). Det følger av EMK¹¹ art. 3 at ”ingen må bli utsatt for tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff”. Videre plikter Staten etter EMK art. 1 å sikre at borgerne ikke utsettes for krenkelser av de friheter og rettigheter som sikres gjennom konvensjonen, herunder art. 3. I dette ligger først og fremst en plikt til å sørge for at nasjonalt regelverk og praksis ikke krenker forbudet mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling. I tillegg til dette stilles det krav til opplæring av blant annet politi- og fengselsbetjenter, samt til å føre kontroll med tjenesten og sanksjonere overtredelser (Myhrer 2012:23-24).

Politiets myndighet er formelt legitimert gjennom loven, og det formelle grunnlaget for politiets myndighetsutøvelse er Norges lover. Politiets legitimitet handler om i hvilken grad organisasjonen er rettferdiggjort i lys av anerkjente legitimitetsprinsipper (Weber 2000:88). I Webers terminologi er det norske politiet legitimert ”i kraft av lover”, og representerer slik en legal form for herredømme (Weber 2000:91):

(...) befalingsmyndighetens ”gyldighet” kan komme til uttrykk i et system av uttrykkelige (avtalte eller dikterte) rasjonale regler, som etterkommes overalt i egenskap av allment forpliktende normer, når den som i henhold til reglene er ”kallet”, forlanger å bli adlydt. I dette tilfellet legitimerer dette system av rasjonale regler den enkelte myndighetsutøver, og hans makt er legitim for så vidt som den utøves i samsvar med disse regler (Weber2000:88).

Politiets makt¹² er rettferdiggjort i kraft av lover. Politi- og lensmannsetatens maktutøvelse er hjemlet i regler, og den enkelte politibetjents maktutøvelse trekker på organisasjonens legale legitimitet – men kun i den grad handlingene er i samsvar med det reglene forskriver. Lovlige politihandlinger er legalt legitimerte, de er gjort rettmessige gjennom rettsregler.

¹¹ Europarådets menneskerettighetskonvensjon

¹² Eller *herredømme*, som Weber (2000:91) skriver: ”dvs. sjansen for å finne at en bestemt befaling adlydes (...)”

I norsk rett er grunnprinsippene for effektueringen av politiets oppgaver regulert i politiloven § 6 og politiinstruksen §3-1 (Ot.prp. nr.22 (1994-1995):18). Prinsippene for politimyndighetsutøvelsen vil komme til anvendelse uavhengig av hvilket hjemmelsgrunnlag det aktuelle inngrep har og hvilket saksområde det opereres på (ibid:60).

4.1 POLITILOVEN § 6

Politoloven § 6 lyder som følger:

§ 6. Alminnelige regler om hvordan polititjenesten skal utføres.

Tjenesteoppdragets mål skal søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsel eller ved iverksettelse av regulerende eller forebyggende tiltak.

Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelig eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet skal opptre saklig og upartisk og med omtanke for personers integritet, slik at den som er gjenstand for inngrep fra politiet, ikke utsettes for offentlig eksponering i større grad enn gjennomføringen av tjenestehandlingen krever.

Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig

(Lov av 4. August 1995 nr. 53 (politoloven))

Det fremkommer av forarbeidene at politilovens § 6 første ledd oppstiller en grunnnorm for tjenesteutførelsen. Politiet skal nærme seg situasjonen på en ”mild” måte med verbal kommunikasjon. I annet ledd er det inntatt generelle og allmenngyldige retningslinjer for valg og bruk av maktmidler. Tredje ledd søker å dekke kravet til objektivitet og saklighet innenfor forvaltningsretten, samt kravet til personvern. Fjerde ledd fastslår at politiet kan anvende makt til å gjennomføre sine tjenestehandlinger. (Ot.prp.nr 22 (1994-95) :18).

Politi-loven § 6 er ikke en selvstendig inngrepshjemmel for politiet, men angir de rettslige rammene og grunnprinsippene for hvordan en polititjenestemann skal utøve sin myndighet, herunder bruken og valg av virkemidler (Ot.prp.nr. 22 (1994-1995):60). Normene er allmenngyldige og gjelder uavhengig av hjemmelsgrunnlaget, og det saksområdet det opereres på (Auglend 2004:409). Det gis i § 6 anvisning på ulike *allmenngyldige prinsipper*, blant annet på et *behovsprinsipp* og et *forholdsmessighetsprinsipp*, ved at midlene må være ”nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig”, jf. andre ledd. Disse rammene og prinsippene for politiets myndighetsutøvelse er også tatt inn i politiinstruksen § 3-1. Selve maktanvendelsen er regulert i bestemmelsens fjerde og siste ledd, som sier at politiet kan anvende makt når det er ”*nødvendig og forsvarlig*”. Hva som er nødvendig og forsvarlig maktanvendelse må vurderes opp mot behovs- og forholdsmessighetsprinsippet i politi-loven § 6 annet ledd. Politiinstruksen og våpeninstruksen vil i noen tilfeller innskrenke disse prinsippene, da disse er politiets interne instruksjoner og fungerer som et supplement til politi-lovens regler.

I politiinstruksen § 3-2 er grunnkravene om nødvendighet og forsvarlighet nærmere spesifisert; ”*Politiet kan benytte makt under iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling når dette følger av lov eller sedvane, og det ellers finnes klart nødvendig og forsvarlig i betraktning av situasjonens alvor, følgene for den maktanvendelsen rettes mot og forholdene for øvrig. Dessuten må de øvrige vilkår i § 3-1 være oppfylt*” (Ot.prp.nr. § 3-2).

Det er en tilsiktet oppbygging av § 6 at maktanvendelsen er regulert i siste ledd. Maktanvendelse skal være et siste alternativ etter at tjenesteoppdraget først skal ha vært forsøkt oppnådd ved andre og mer lempelige midler, jf. § 6 første og andre ledd.

4.1.1 Legalitet og effektivitet

Effektivitetsprinsippet fremgår av politiloven § 6 tredje ledd, og uttrykker en ”generell og grunnleggende forutsetning om at mest mulig skal søkes oppnådd med minst mulig innsats og omkostninger” (Auglend 2004:421). I tillegg til at prinsippet gjelder prioritering av ressurser og økonomistyring, har det forankring i hensynet til borgernes rettsikkerhet (Eckhoff og Smith 2010:54-56). Borgernes rettsikkerhet setter rammer for hvor effektivt tjenesten kan utføres. Effektiviteten skal i all hovedsak ikke gå på bekostning av forsvarligheten (Auglend 2004:421). Politiet må ut i fra dette foreta raske og presise avveininger mellom disse hensynene i den konkrete situasjonen (ibid:422). Effektivitetsprinsippet får dermed, i likhet med de andre prinsippene, betydning for valg og metoder i tjenesteoppdrag.

Med ”politiets effektivitet” menes altså hensynet til at politiet skal få utført sine lovpålagte oppgaver med størst mulig grad av måloppnåelse og med minst mulig ressursbruk. Dette hensynet alene gir liten veiledning når ulike interesser skal veies mot hverandre (Spurkland 2012). Spurkland mener det derfor kan være hensiktsmessig å trekke frem tre momenter, hvor i gitte situasjoner dette hensynet bør tillegges særlig vekt.

Det første momentet er alvoret i den straffbare handlingen mistanken gjelder. Også kalt *kriminalitetskravet* (Spurkland 2012:24). Dette momentet kommer til uttrykk på to måter i lovverket; i strafferammen for den aktuelle forbrytelsen, og i hvilke tvangsmidler forbrytelsen åpner for at politiet kan ta i bruk. Jo mer alvorlig og skadelig kriminalitet det dreier seg om, jo større grunn er det til å tillate politiet å gripe inn med tvangsmidler (ibid:24).

Det andre momentet er *mistankekravet* (Spurkland 2012:25), som forfekter at jo sterkere mistanken er, jo mindre blir betenkelighetene ved å la politiet bruke maktmidler. Begrunnelsen for dette er at sannsynligheten for å oppnå noe ved bruk av maktmidlene er større, og sannsynligheten til å påføre noen belastninger uten at det leder til noe reduseres (ibid:25).

Det tredje momentet er *nødvendighetskravet* (Spurkland 2012:26), som indikerer at det må kunne påvises et behov for å iverksette metoden der og da (ibid:26).

Behovsprinsippet kommer klart til uttrykk i politiloven §6, annet ledd, annet punktum ved at ”de midler som anvendes, må være nødvendige”. En naturlig forståelse av ”nødvendig” kan være at noe er påkrevd, eller at man ikke kan klare seg uten det. Først når politiet ikke klarer å løse tjenesteoppdraget på annen måte, er det nødvendig å bruke makt. I forarbeidene går man enda lenger og uttaler at makt bare kan anvendes når det finnes klart nødvendig og forsvarlig (Ot.prp. nr. 22 (1994-1995): 18).

Hva som mer konkret ligger i de allmenngyldige prinsippene og vilkårene om at maktbruken må være ”nødvendig og forsvarlig” vil diskuteres i kapittel 6.3, hvor hundeførerens skjønn vil settes inn i det juridiske tolkningsrommet.

4.2 STRAFFEPROSESSLOVEN § 170 A

Straffeprosessloven § 170a er en fellesregel for straffeprosessuelle tvangsmidler, som i likhet med politiloven § 6 legger føringer for når et inngrep kan brukes.

Straffeprosessloven § 170a lyder som følger:

”Et tvangsmiddel kan brukes bare når det er tilstrekkelig grunn til det.

Tvangsmidlet kan ikke brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ville vært et uforholdsmessig inngrep”.

(Lov om rettergangsmåten i straffesaker 1981 (Straffeprosessloven)

Straffeprosessloven § 170a oppstiller en todelt vurdering. I bestemmelsens første punktum slås det fast at det må vurderes om det i den konkrete sak er tilstrekkelig grunn for anvende det konkrete tvangsmidlet. Videre krever straffeprosessloven § 170a at det foretas en forholdsmessighetsvurdering. I dette ligger det et proporsjonalitetsprinsipp, der inngrepets art og omfang ikke skal være mer inngripende enn det som er nødvendig. Straffeprosesslovens bestemmelser om tvangsmidler uttrykker altså en avveining mellom ulike hensyn. Politiets behov for å foreta en

bestemt handling på den ene siden, og belastningen for den som utsettes for handlingen på den andre siden. For inngrep som er hjemlet i politiloven finner man uttrykk for denne avveiningen i politiloven § 6 fjerde ledd og annet ledd, som bestemmer at politiet bare kan bruke makt når det er nødvendig og forsvarlig (jf. pl.§6 over). Avveiningen kommer også dels til uttrykk gjennom vilkårene for bruk av det enkelte tvangsmiddel (Spurkland 2012:23).

4.3 LOV OM HUNDEHOLD (HUNDELOVEN)

Loven pålegger hundeholder en plikt til å vise aktsomhet for å unngå at hunden volder skade. Loven har til formål å fremme et hundehold som varetar hensyn til sikkerhet, trygghet og alminnelig ro og orden.

Lovens § 3 fastslår et viktig generelt prinsipp. Hundeholderen har plikt til å vise aktsomhet for å unngå at hunden volder skade på folk, dyr, eiendom eller ting. Hundeholderen skal også sørge for at hundeholdet ikke er til urimelig ulempe for folk, miljø eller andre interesser. Hundeholderen skal søke å avverge at hunden eller hundeholdet skaper utrygghet for andre. Også folks følelse av trygghet er dermed vernet etter loven.

Politibetjenter med hund i tjeneste må også rette seg etter denne loven, men kan fravike lovens paragrafer om sikring av hund ved båndtvang. Det fremkommer av § 9 at båndtvang fastsatt i eller i medhold av §§ 4,6 og 7 ikke gjelder for hund i aktiv politi-, toll-, militær- og redningstjeneste eller under trening eller prøving for slik tjeneste (Lov om hundehold 2003).

4.4 SKRANKER SATT AV SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

Spesialenheten ble virksom 1. Januar 2005, og er det eksterne reaktive kontrollorgan som baserer seg på overvåking av politiets handlinger og resultater av disse handlingene (NOU 2009:12 pkt.3). Hensikten med kontrollen er å forhindre avvik fra det som er ønsket og- eller akseptert. For politiets del innebærer dette at kontrollordningen først og fremst er rettet mot at det ikke skal forekomme avvik fra de formelle og uformelle regler, normer og standarder som gjelder for ”godt politiarbeid”

(ibid.). Det ble i samme tidsrom innført en egen klageordning, på bakgrunn av at de tidligere SEFO-sakene i realiteten dreide seg om kritikkverdige, men ikke straffbare forhold. Politiets klageordning trådte i kraft januar 2006.

Arbeidsdelingen mellom Spesialenheten og politiets klageordning innebærer at Spesialenheten, som følger straffesporet, skal etterforske og påtaleavgjøre alle saker om mulige straffbare forhold i tjenesten. På den annen side skal politiet, som følger klagesporet, ferdigbehandle klager over mulige kritikkverdige forhold i tjenesteutøvelsen (Finstad 2009:11). Denne fordelingen omtales gjerne som ”det tosporede system”. For å sikre et samvirke mellom disse to sporene vedtok Stortinget en lovendring som innebar at Spesialenheten kan oversende påtaleavgjørelser til politimesterne med ”anmodning om administrativ vurdering”. Dette gjelder avgjørelser hvor etterforskningen har vist at selv om hendelsen ikke er straffbar, vurderer Spesialenheten den som kritikkverdig eller uheldig. De mener da politiet likevel bør ta lærdom av hendelsen, og eventuelt endre sine rutiner (Spesialenheten for politisaker 2012:37, Finstad 2009:13).

Spesialenheten er med dette med på å sette noen rettslige rammer for hvordan politiet skal utføre sitt mandat. Samtidig som de identifiserer problemer i lys av lovgivningen, setter de skranker for hva som kan være uheldig tjenesteutøvelse.

En hundeførers operative politiarbeid preges i stor grad av en utstrakt skjønnsbruk og er i stadig forhandling om ulike handlingsvalg i balansen mellom legalitet og effektivitet. Jeg vil i de neste kapitelene besvare oppgavens første problemstilling:

Hvilke faktorer har betydning for hundeførerens skjønnsutøvelse, og hvordan kan disse innvirke på balansen mellom legalitet og effektivitet?

Oppgaven vil i det følgende drøfte hvordan ulike faktorer knyttet til hund og førers personlighet, utdanning, erfaring og forventninger kan påvirke hundeførerens skjønnsutøvelse. Denne delen av oppgaven belyser også de rettslige prinsippene for bruk av hund som maktmiddel, og hvordan hundeføreren manøvrerer sitt skjønn innenfor de gitte rammene.

5. SKIKKET OG KOMPETENT

Å skape en god patruljehund krever spesielle egenskaper og målbevisst trening av både hund og hundefører. Politiet bruker som oftest kenneler som har avlet opp politihunder tidligere, og allerede ved 7 ukers alder kan en med god erfaring plukke ut valper som egner seg til å bli patruljehund. PAT- testen¹³ eller 49-dagers-testen, som den også kalles, er et kjent uttrykk og blir ofte utført av politihøgskolens hundeinstruktører. Denne testen måler alt fra lydighet og nysgjerrighet til sosiale egenskaper og følsomhet for lyd (Riseng:2013). Det kreves stor innsats av hver enkelt hundefører for å trene opp, vedlikeholde og samarbeide med en patruljehund i den daglige tjenesten. I denne delen av oppgaven ser jeg konkret på hvilke egenskaper hund og fører bør inneha og hva som kreves for å skape et godt samarbeid i ekvipasjen.

¹³ Puppy Attitude Test.

5.1 Å VELGE RETT HUND

”Deciding to train a puppy to perform a function for much of its adult life requires making an effort to find a dog that will have the right disposition for the work involved” (Ensminger 2011).

På PAT-testen noterer instruktørene seg først hvor åpen og tilgjengelig valpene er når det kommer folk inn i valpekassen. Valpene blir også evaluert på avstand, slik at de ser hvordan hundene oppfører seg uten kontakt med mennesker. Det er viktig at valpene viser tillitt til fremmede mennesker. De må kunne bæres og klappes uten at de viser særlig motvilje. I løpet av testen blir valpene utsatt for høye lyder. Hundene som er vare for smell blir raskt valgt bort. Nysgjerrighet står høyt på ønskelisten over en god patruljehund. Denne egenskapen blir testet ved at valpene blir satt i et nytt og ukjent rom. Valpene som umiddelbart utforsker rommet skårer høyere enn de som blir stående ved dørterskelen eller holder seg rundt instruktørens ben.

Noen få valper sitter igjen tilslutt med toppskår. Disse blir valgt ut og får en fører de skal bo med resten av livet. Treningen starter umiddelbart når valpen flytter hjem til fører. Den tilrettelegges hele tiden etter hvor langt valpen er kommet i læringsfasen. Når hundene har blitt ett år må de gjennom en mental-test. Her sjekker politiet om hunden er nervefast og mentalt sterk. At en hund er mentalt sterk vil si at den er trygg i alle miljøer og ikke viser tegn på redsel eller nervøsitet. I denne testen sjekkes også søkelyst og kamplyst¹⁴.

Hundeførerens arbeidsoppgaver i politiet krever at hunden ikke er nervøs eller redd, men at den er livlig og interessert i sine omgivelser. Hunden må være villig til å jobbe lange dager, være forholdsvis intelligent og rask til å lære. Det forutsettes også at hunden har en god ”søksdrive” og er villig til å bruke nesen ofte (Ensminger 2011:6). Gjennom mine intervjuer med 12 hundeførere blir en god patruljehund beskrevet som en hund med stor jaktlyst, kamplyst og søkelyst. Patruljehunden må i tillegg kunne ta eget initiativ, kunne stå frem i gata og ha stor ”motor”. Det er ulike oppfatninger blant hundeførerne om hvor stor andel av eget initiativ og selvstendighet de ønsker fra

¹⁴ Hva som ligger i begrepene ”søkslyst” og ”kamplyst” vil komme tydeligere frem senere i oppgaven.

hunden sin, men samtlige trekker frem mot, motivasjon og allsidighet som viktige iboende elementer for å bli en god patruljehund. Samtidig som den må være lærevillig og lett og trene.

HF 4

”En god hund.....det er en hund som har mye jakt, en hund som har veldig mye det vi kaller drifter, altså han er veldig på jakt, han har mye kamp, han har mye energi og arbeidslyst. Men samtidig så skal han være det vi kaller førbar, altså han skal kunne samarbeide med meg. Han skal være litt selvstendig for å kunne jobbe litt selvstendig. Samtidig så skal han være førbar”.

Hunden blir beskrevet som et verktøy som politiet i flere tilfeller ikke kan klare seg uten. En hundefører sier: *”Der hvor jeg som menneske, med mine evner, stopper å tilby mine tjenester i politiet, der kan politihunden dra meg enda videre....”* Hundeføreren tenker i dette tilfelle først og fremst på å kunne redde liv, men også på det å innhente en farlig kriminell som har skadet eller drept noen, for så å stikke av inn i skogen.

Empirien viser at politiet ønsker patruljehunder med stor motor, stor kamplyst og godt bitt. Stor ”motor” refererer til det å gå spor. Politiet ønsker ikke sedate hunder, men vil ha den hunden som ikke gir seg, men bare fortsetter og fortsetter. En hundefører forteller: *”(....) å jobbe med motivasjon på en hund, det er veldig tungt og vanskelig, da kommer du aldri lenger enn til et visst stadium”*. Stor ”kamplyst” vil si at hunden ikke har behov for å bli sint for at den skal fungere. Hundefører trenger ikke legge på noe aggresjon i situasjonen, eller gå inn i alvoret, for at hunden skal gjøres i stand til å bite hvis det er behov for det. Det ligger latent for hunden.

HF 7

”Det er liksom bare å presentere et bite-stykke, så smeller det, ikke sant. De må ikke trenes på det. De bare gjør det av seg selv”.

Politiet ser etter en spesiell egnethet hos de fremtidige patruljehundene. En erfaren hundefører påpeker: *”(...) å velge riktig hundeindivid, det er det viktigste vi gjør”*. Dette kommer tydelig frem under intervjuene, og blir ytterligere bekreftet under observasjon i felten.

Mars 2013 var jeg med to hundeførere på testing av en ung-hund (ett år), som kunne være en aktuell patruljehund for politiet. Vi kjørte til et egnet område hvor det var mulig å gjennomføre søk ute i skog og inne i en industrihall. Der møtte vi hund og hundeeier. Testen tok omtrent 1,5 time, og gikk ut på å kartlegge hundens mentale tilstand og søkelyst. Hundens trygghet, interesse, utholdenhet, stabilitet og sosial tilpasning ble evaluert. Det ble utført søk i skogen, inne blant verktøy og i mørke rom gjentatte ganger. Hunden ble utfordret til å forsere bratte trapper, hoppe og klatre på høye kasser. Den ble også testet i angrep, for å se på hundens bitt. Hundefører mente hunden gav seg for tidlig i søksøvelsene, og var ikke fornøyd. Hunden tisset og virret også for mye rundt under søket. Hundefører ønsket en hund som var trygg, selvsikker, mestringsvillig, søkevillig med god utholdenhet. Lydighet kan trenes, men hundens personlighet må være ”på plass”

5.1.1 Det gode bittet

Det naturlige bittet, altså det ”gode bittet”, bør ligge latent for hunden. Hundeførerne refererer til å få en hund som fungerer i tjenesten, også i de situasjonene det er nødvendig for hunden å bite et menneske. Dette er forhold som aldri kan trenes på reelt. Siden det kun trenes på figuranter iført verneutstyr, er det avgjørende at hunden ikke må motiveres til å bite, men at det å bite ligger naturlig for den. I tilfeller hvor dette må trenes inn, blir hunden så avhengig av remediene som blir brukt, at den sannsynligvis ikke vil fungere optimalt når personen den jakter ikke har verneutstyr på seg. Hundens ”bitt” er blant de ting som blir testet tidlig i utvelgelsen.

HF 7

”(.....) man ser de valpene som løper bort og bare stuper inn i tingen. De bare biter seg fast helt ukritisk. Da er bite-refleksen i orden. Så er det andre valper som løper bort og snuser, og så biter. Noen valper løper bort og er helt uinteresserte. Så ser man kanskje den valpen som bare løpte bort og snuser, ok, så biter den. Da prøver vi en gang til, så biter den kanskje på gang nummer to. Det er kanskje også en god valp. Det er vanskelig å si, valp er valp, det er mye som kan skje underveis. Det er ikke sikkert vi får den hele og fulle sannheten akkurat den dagen, men man får kanskje en pekepinn”.

Det ”gode bittet” er et spennende begrep å se nærmere på. Hvordan er bittet som balanserer effektivitet og legalitet på en god måte?

HF 4

”I dag er det tre øvelser på utdanningen av patruljehund hvor hunden skal bite. Og da er det jo ikke bare sagt at hunden skal bite, den skal være effektiv og kontant. Men den skal også slippe på kommando og være under kontroll etterpå. Det er på en måte de kriteriene som er gitt. **Og med å være kontant så vil det si i praksis... helst ett bitt?** Ja, og holde effektivt. (...) det er litt forskjellig fra hund til hund... altså, mange hunder rister, spesielt malinois er mye mer... rister oftere enn schæferne. Men den skal ikke drive å tygge over hele, den skal ikke skifte eller bytte bitt flere ganger. Den blir ikke godkjent hvis den gjør det. Den skal inn, den skal feste et grep, den skal være effektiv, det skal være hardt og kontant og han skal holde det. De fleste hunder rister litt og drar. Ikke sant, for det blir en sånn kamp. **For den står vanligvis ikke helt stille, den som blir bitt?** Nei, det blir en sånn dragkamp, det blir det. Du får ikke plukket av det, det gjør du ikke. Vi opplever jo veldig ofte at en del hunder biter egentlig der de får tak i praksis. Men vi... det er jo trent veldig mye på arm”.

Hundeføreren refererer til godkjenningsprogrammet for patruljehund. Det ”gode bittet” er i følge Godkjenningsprogrammet¹⁵ effektivt, hardt og kontant. Hunden skal holde bittet til den blir kommandert til å slippe. Den blir underkjent hvis den ikke biter, vegrer seg eller biter løst. Hund som ikke fester bitt på andre forsøk eller ikke angriper effektivt kan også bli underkjent. Hundene blir trukket i poeng hvis de tydelig tygger eller skifter tak flere ganger under denne øvelsen.

Det ”gode bittet” kan illustrerer en balansen mellom legalitet og effektivitet. Kravet om at hundene skal være kontante og uten å nøle feste et fast grep på første forsøk viser til effektiviteten når en gjerningsperson må settes ut av spill. Det viser også til at hundefører skal være trygg på at hunden fungerer som et førerforsvar når det er påkrevet. På den andre siden viser det til et legalitetshensyn. Ved at ett bitt, som holdes fast, er det som påfører personen minst skade. Hvis hunden biter flere ganger eller ”tygger” gir dette ytterligere smerter for personen og kan føre til stygge skader. Hvis hunden ikke er effektiv nok, kan gjerningspersonen oppleve at det er rom for å gjøre motstand. Dette kan føre til en kamp mellom hund og gjerningsperson og skadeomfanget kan øke.

¹⁵ Se Godkjenningsprogrammet kap. 5.4.1

5.2 Å VÆRE RETT FØRER

HF 3

” (...) det legges opp til at hundeføreren er en oppegående, selvstendig tenkende politimann med evne til å analysere de situasjonene han er oppe i. Det krever erfaring.....du må ha en ballast fra gata for å avgjøre hva du skal gjøre i vanskelige situasjoner. Det er jo helt umulig for en nyutdannet person å få en tjenestehund, og så svare på når han kan bruke den”.

Det er et krav om fast ansettelse i ordenstjenesten før en politibetjent eventuelt kan starte utdanningen som hundefører. Dette fører til at operative patruljehundeførere gjerne er godt voksne politifolk, med god balast fra ordenstjeneste. De bør også være dyktige operative politibetjenter. Som en hundefører sier: *”vi er ofte i fremste linje, og da må vi også ha ferdigheter og interesse av å være der”*.

Gjennom hele opptreningsfasen må hundefører ha ”is i magen” og være tålmodig. Hundene er egne individer og de må ha lov til å prøve og feile under trening, hvis ikke kan den utvikles til en usikker hund. All trening skal foregå lystbetont, og fysisk avstraffelse er i strid med modellen som norsk politi trener etter. Det er samtidig viktig at hundefører er ”alfa-hannen” i hundeforholdet, slik at hunden ser på føreren som en overordnede flokkleder og lar seg lede av han eller henne. Hundefører må ha en genuin interesse, stor kapasitet og et ønske om å trene mye for å utvikle en best mulig hund. Samtlige av mine informanter fremhever at de har en egen ”motor” for å holde på med hund i tjenesten. Hund er mye av drivkraften, og hos de fleste har interessen for hund vært tilstede før de utdannet seg til politi. Fortellinger om hvor inspirerende og fasinerende det er å se hvor mye de kan ”trekke” ut av hundene sine er mange, og det å kunne jobbe med en hobby er for noen selve årsaken til at de videreutdannet seg som hundefører. Det er likevel viktigst å være en god operativ politibetjent. En hundefører poengterer dette: *”De flinkeste hundeførerne jeg vet om i politiet er ikke de som er mest opptatt av hund og hundesport, nesten tvert imot, det er de som er operativt gode og ser hunden som et verktøy”*.

Selv om alle mine informanter har en interesse for hund beskriver de seg selv først og fremst som operative politimenn/kvinner, med en grunnleggende politifaglig kompetanse, og med hund som et ekstra verktøy. De karakteriserer seg selv som aktive personer med stor arbeidskapasitet.

HF 1

”Vi skal først ut og sist inn, ikke sant. Vi sitter ikke inne, vi er ute og jobber. Det behøver ikke nødvendigvis å være hundeoppdrag vi gjør”.

Å jobbe med patruljehund blir beskrevet som et hendelsesstyrt arbeid, hvor man er nødt til å like jobben ” i gata”. Det blir poengtert at man som hundefører må være selvstendig, skjerpet og bevisst. En erfaren hundefører utdyper hva hun legger i selvstendig, skjerpet og bevisst: *”Hundefører må være i stand til selv å bestemme når han eller hun skal bruke hunden, eller ikke bruke hunden, og være klar og tydelig på det.”*

For å finne en god balansen mellom legalitet og effektivitet må en hundefører kjenne sin hund godt, kunne lese de ulike situasjonene og være bevisst på hvilket maktmiddel han eller hun håndterer. Å være hundefører blir av en informant beskrevet som å være *”en brikke i et stort puslespill”*. Han forteller at man må kunne gi av seg selv til egen hund, men også kunne gi av seg selv til de andre hundeførerne, slik at fellesskapet løftes. Han fremholder at i dette fellesskapet er det viktig med riktige holdninger. *”Altså, vi jobber jo med et skarpt maktmiddel, så jeg tenker... vi har jo ikke noe instruksverk som plasserer bruken av hund, så det ligger jo på vårt skjønn og vår situasjonsvurdering. Så man må i hvert fall være balansert”*.

5.3 Å OPPARBEIDE ET GODT SAMMSPILL

Samarbeid og god kjemi mellom hund og fører er avgjørende for at de skal lykkes med arbeidsoppgavene de har. En hundefører må lære mange ting om hundens drifter generelt og om egen hunds karakter spesielt.

Som Ensminger (2011:7) skriver ”*In analyzing the functions of police dogs, it must never be forgotten that the dogs and their handlers are teams, and their ability to work together depends on their ability to understand each other*” (Ensminger 2011:7).

HF 4

”Du må kjenne hunden din og du må vite hvordan hunden reagerer ... og hva hunden din reagerer på. Du må vite hva du skal gjøre for å få hunden din til å gjøre som du ønsker. Det er kun hundeføreren selv som kan lese hunden sin godt nok. Man kan selvfølgelig få litt hjelp og bistand, men det er du selv som på en måte må ta avgjørelsen på hvilken metode du skal bruke for å nå fram til din hund, hvis du skal lære den noe”.

Et godt samarbeidet i ekvipasjen krever stor innsikt og innsats fra hundeførerens side. En hundefører må ta høyde for hundens egenskaper, ferdigheter og erfaring i sine skjønnsvurderinger, samt hva føreren mener de er i stand til å utrette sammen i hver enkelt situasjon. Når ekvipasjen blir satt på et oppdrag bør hundeføreren være ærlig mot seg selv og omgivelsene rundt når det gjelder hva de som team er i stand til å løse. En hundefører forteller at i enkelte oppdrag, der én hundefører ville tatt med seg hunden, ville kanskje en annen sagt at ”... *dette er en situasjon jeg tror hunden ikke mestrer, og derfor vil den bli en belastning mer enn et verktøy vi kan bruke*”. Det er imidlertid ikke nok å ha *kunnskaper* om dette. Dersom ekvipasjen skal lykkes, må hundeføreren i tillegg ha gode *ferdigheter* med hensyn til å utføre sine arbeidsoppgaver. Bak for eksempel et vellykket spor-søk ligger det mange hundre treningstimer. Treningen handler om å lete etter gjenstander eller levende mennesker i naturen og i store bygninger. Det handler om konsentrasjon, repetisjon, tålmodighet, frustrasjon, glede og ros til hunden. Hunden har behov for å oppleve imøtekommenhet og anerkjennelse for å være motivert til å lære, yte og prestere. Den lærer nettopp av ros når den utfører oppgaven riktig. Det ligger mange talent og egenskaper i hunden som hundeføreren forsterker ved riktig trening og belønning. Dersom hundeføreren ikke gir ros når hunden gjør en god jobb, for eksempel etter et spor-søk, kan en slik neglisjering føre til at læringsprosessen stagnerer, og motivasjonen for å konsentrere seg under neste spor-søk forsvinner. Dette kan få alvorlige følger for ekvipasjens neste søk.

En hundefører forteller at ”... *alle søk er å anse som en handling som kan kvalifisere til en enda bedre gjennomføring neste gang vi skal ut å søke*”. Derfor gir hundeføreren oppriktig ros til hunden etter at oppdraget er utført. Dette er en viktig del av hundeførerens nødvendige teoretiske kunnskap om å gjøre hunden god og samtidig etablere et godt samhold.

Som hundefører er det også viktig å klare å snu et eventuelt mislykket oppdrag til en positiv opplevelse for hunden. Patruljehunden lykkes ikke alltid i sine oppgaver. Hundefører må likevel evne å gjøre situasjonen god for hunden.

HF 7

” (...) der går ofte skillet på de gode og de dårlige hundeførerne. De gode er de som klarer å ta tak i situasjonen, selv om de ikke lykkes med oppdraget der og da, men de gjør likevel noe positivt ut av det. De tar tak i hunden, håndtere hunden på en bra måte sånn at hunden sitter igjen med en god følelse. Og det som er viktig da, det er jo at den gode følelsen... at den knytter seg til mistenkte. For det er den overgangen der som er supervanskelig. Mange av disse hundene er super god på trening. Men når virkeligheten byr seg..... og virkeligheten er annerledes, den kan ikke sammenlignes med trening. Da er det så viktig at du klarer å håndtere hunden din i de situasjonene”.

Gode hundeførere klarer å få mye ut av en middelmådig hund, sammenlignet med en hundefører med lite erfaring og en god hund. Det er avgjørende hvor mye man trener og om man trener riktig. Likevel er ikke en godkjent tjenestehund ensbetydende med at man har en hund som mestrer alle situasjoner.

HF 3

”Hundene er jo individer, så de har jo forskjellige sterke og svake sider”.

5.4 UTDANNINGSPROGRAMMET

I denne delen av oppgaven har jeg som utgangspunkt å se *om*, og i tilfelle *hvordan*, utdanningsprogrammet danner en basis for hundeførernes skjønnsvurderinger.

Grunnutdanningen for nye hundeførere og tjenestehunder er Politihøgskolens ansvar i henhold til rundskriv 2011/008 av politidirektoratet. I henhold til ny utdanningsmodell

fra 1. Januar 2013 består grunnutdanningen av et felles introduksjonskurs for patrulje- og søkshund med en varighet på 2 uker. Deretter følger kurs (trinn 1, 2 og 3) for de respektive kategoriene hver for seg, med et samlet omfang på 6 uker.

Grunnutdanningen for alle kategorier hunder består nå av totalt åtte uker. Det er en reduksjon på 2 uker fra tidligere grunnutdanning som var på ti uker.

FELLES INTRODUKSJONSKURS PATRULJE –OG SØKSHUND (2 UKER)

SOSIAL LEK / SOSIALISERING, ETOLOGI, SPORTRENING, VETERINÆRLÆRE, ETIKK,
KONTAKT / LYDIGHETSTRENING, MILJØTRENING, SØKSUTVIKLING, FELTFERDIGHETER /
SAMARBEID, STIMULERING AV FORSTERKER, INNLÆRINGSVEIEN,
MARKERINGSTRENING, FYSISK TRENING, HUNDELOVEN

PATRULJE TRINN 1 (2 UKER) KONTROLL AV NIVÅ

SPORTRENING, LYDIGHETSTRENING, MARKERINGSTRENING, KART / KOMPASS / GPS,
ANGREPSDRESSUR, MELDING PÅ FIGURANT, (PROGRESJONSPLAN)

PATRULJE TRINN 2 (2 UKER) KONTROLL AV NIVÅ

SPORTRENING, SØK I BYGG, ANGREPSDRESSUR, LYDIGHETSTRENING, OVERVÆRSSØK
LIKLUKT, (PROGRESJONSPLAN)

PATRULJE TRINN 3 (2 UKER)

GODKJENNINGSPRØVER / SERTIFISERING, LOVVERK ETIKK, PATRULJETJENESTE
SKARPE OPPDRAG, REDNINGSTJENESTE

(Politihøgskolen 2012a. Ny utdanningsmodell)

Utdannelsen er organisert som et deltidsstudium, som normalt gjennomføres i løpet av et år. Hele utdannelsen er estimert til omtrent 840 timer, hvor samlingstiden utgjør inntil 300 timer. Det er fire samlinger á to uker, hvor hver samling betegnes som et ”trinn”. Treningen mellom samlingene utgjør minst 400 timer. Dette inkluderer en ukentlig treningsdag med veileder i distrikt og en stor mengde egentrening. Mellom samlingene skal lokal instruktør foreta en nivåkontroll av ekvipasjen i henhold til Godkjenningsprogrammet (Politihøgskolen 2014). Deltakerne blir fortløpende vurdert under hele kurset. Sluttvurderingen består av en vurdering av ekvipasjen og en individuell skriftlig prøve, som begge må godkjennes. Etter sertifisering kan ekvipasjen settes i tjeneste fra hunden er 24 måneder. Deretter kvalitetskontrolleres ekvipasjen hvert andre år frem til fylte 10 år (ibid.). Hundeføreren skal etter å ha gjennomført kursene ta selvstendig ansvar for egen utvikling og trening av hunden.

Grunnkurset er tiltenkt polititjenestepersoner som er rekruttert av politidistriktet eller særorganet, og som ønsker en fremtidig rolle som patruljehundefører i politiet. Det forutsettes at de fremtidige hundeførerne velges ut i henhold til lokale kompetanseplaner. Det stilles krav om en fast ansettelse som polititjenesteperson med minimum IP kategori 4.¹⁶ Samtidig som tjenestepersonen må ha en hund som er rekruttert og er minimum seks måneder gammel, fremkommer det at polititjenestepersonen må være fysisk og psykisk skikket (Politihøgskolen 2014).

Samtlige hundeførere som er intervjuet er utdannet etter gammel modell. Det vil si at de er utdannet før 1 januar 2013. Det var på intervjudispunktet kun få hundeførere som var utdannet gjennom den nye modellen. Det er derfor naturlig å legge gammel utdanningsmodell til grunn for intervjuene. Det vil likevel bli trukket frem endringer og utbedringer som er foretatt i den nye modellen underveis i fremstillingen, der hvor hundeførerne selv poengterer endringene som vesentlige.

¹⁶ Innsatspersonell kategori 1: Tjeneste personer i Beredskapstroppen (BT)
kategori 2: Tjenestepersoner i livvaktjeneste.
kategori 3: Tjenestepersoner i utrykningsenhetene (UEH)
kategori 4: Andre tjenestepersoner med våpengodkjenning
kategori 5: Tjenestepersoner med tilpasset opplæring
(Politidirektoratet 2011)

5.4.1 Godkjenningsprogrammet

I godkjenningsprogrammet for patruljehunder fremkommer de syv første øvelsene under kategorien ”lydighet”. Disse er dekk, lineføring, fri ved foten, forsering av hinder, hals på kommando, dekk under marsj, avhenting og avlevering av forsterkelses (Politihøgskolen 2012a). Dette er alle tekniske øvelser som vektlegger at hunden oppfører seg rolig, trygg og balansert. Hunden skal følge hundeførerens kommando, samtidig som det skal være god kontakt mellom hund og fører.

Neste godkjenningsøvelse er *rundering*. Dette er en form for søksøvelse. Her skal ekvipasjen rundere gjennom et område som er 400 meter langt og omtrent 100 meter bredt. Området skal inneholde figuranter iført sivilt tøy. Hunden skal varsle funn ved hjelp av standhals¹⁷ og bevokte figurantene til hundefører kommer frem. Hunden bruker søksmunnkurv under denne øvelsen. Ved bedømming vektlegges hundens effektivitet, søkslyst, selvstendighet og ekvipasjens evne til samarbeid. Hunden godkjennes ikke hvis den ”støter”, det vil si at den gjør en tilsiktet handling som ville påført figuranten skade uten munnkurv (Politihøgskolen 2012a).

Deretter følger *teigsøk*. Dette er en praktisk prøve hvor hund og fører tildeles en teig på omtrent 500 x 500 meter på GPS (ibid.). Teigen skal gjennomføres og det skal gis melding om funnene. Også her vektlegges hundens effektivitet, søkslyst og ekvipasjens samarbeidsevner, samt hundeførers taktiske disposisjoner og disponering av hunden.

Videre følger øvelsene *søk i bygg* og *åstedssøk* (ibid.). Hunden og fører vurderes her i all hovedsak som under *rundering* og *teigsøk*.

Øvelsene som videre følger er forskjellige spor- øvelser. *Sporoppsøk*, *spor i terreng* og *spor på hardt underlag* er øvelser som vurderer hundens søksegenskaper og hundeførers evne til å samarbeide med hunden. Den konkrete vurderingen går på tid og avstand før hunden finner utplassert spor, og hundens evne til å følge spor for å finne gjenstander. Spor på hardt underlag er en ny-innført og krevende øvelse for hunden.

¹⁷ Hunden skal bjeffe/halse helt til hundefører kommer til funnet.

Sporet er reelt sett i forhold til de oppdrag en patruljehund må være i stand til å løse i tjenesten og inneholder forskjellige underlag, som grus, plen, asfalt og overganger til disse underlagene (Politihøgskolen 2012a). Her bedømmes hundens forståelse av å gå spor på disse underlagene, samt ekvipasjens evne til å samarbeide og evnen til å utrede sportap ved de forskjellige overgangene mellom underlagene.

De tre siste øvelsene som følger av godkjenningsprogrammet, kan direkte knyttes opp mot politiets bruk av makt, og patruljehunden ses i disse øvelsene som et maktmiddel.

Forsvar av fører. Hundefører går her patruljegang med hunden i line langs en strekning som er definert av dommer. En figurant, ikledd skjult beskyttelsesdrakt, kommer til syne 10-15 meter fra hund og fører. Hundefører skal ta tak i halsringen til hunden og anrope figuranten.¹⁸ Figuranten skal fortsette å gå mot hundefører og opptre truende. Når avstanden er 2-3 meter, sendes hunden i angrep, mens hundefører fortsatt holder i førerlinen. Hunden skal i denne øvelsen feste et effektivt bitt på figuranten. Figuranten skal etter bittet forholde seg rolig/passiv. Hundefører kommanderer deretter hunden til å slippe, for så å plassere den i bevoktning omtrent to meter fra figuranten. Hundefører skal ikke slippe førerlinen før hunden er plassert i bevoktning. Tilslutt foretar hundefører en visitasjon av figurant og går deretter tilbake til hunden (Politihøgskolen 2012a).

I denne øvelsen vektlegges det at hunden er fokusert mot trusselen og angriper effektivt. Ekvipasjen kan underkjennes hvis hundefører ikke anroper før han sender hunden i angrep, hunden ikke biter, eller vegrer seg og biter løst. Ekvipasjen blir ikke godkjent hvis hunden biter figuranten under visitasjon av fører. I følge godkjenningsprogrammet er det kritikkverdig hvis hunden tygger eller tar tydelige takskifte i bittet på figuranten (ibid.).

Stanse flyktende forbryter. Hundefører går også her med hunden i førerline ved foten over en definert strekning i et relevant miljø for fremrykning. En figurant, med skjult beskyttelsesjakke, kommer til syne omtrent 50 meter fra ekvipasjen og går vekk fra stedet.

¹⁸ Ved anrop i alle angrepsøvelser skal det tydelig tilkjennegis at det er politiet, og at politihund som maktmiddel vil bli brukt.

Hundeføreren skal da ta tak i hundens halsring og koble av førerlinen før han anroper figuranten. Hunden sendes i angrep når figuranten starter å løpe. Hunden skal stanse figuranten ved å bite seg fast i armen. Når hunden har festet bittet skal figuranten stanse og opptre passivt, men likevel ikke helt uten motstand. Hundeføreren skal gå bort til figuranten og kommandere hunden til å slippe. Øvelsen avsluttes også her med en visitasjon av figurant.

I denne øvelsen skal hundens angrep være effektivt. Hund som ikke fester bitt på første forsøk, godkjennes kun hvis den oppsøker figuranten umiddelbart og da fester bittet uten å nøle. Hvis hunden slipper armen mer enn en gang blir den dermed ikke godkjent. Hvis hunden vedvarende halser ved fremrykning eller slipper bittet før kommando er gitt blir den heller ikke godkjent. Hunden skal bevokte figuranten under hele visitasjonen og det vektlegges at hunden er rolig og fokusert (ibid.).

Avbrutt angrep med overfall av fører. Denne øvelsen legges opp på samme måte som ”stans flyktende forbryter”, men når hunden er halvveis fremme hos figuranten, stanser figuranten og forholder seg passiv. Hundeføreren kaller da hunden tilbake på plass. Hundeføreren går så med hunden fri ved foten frem til figuranten og plasserer hunden i bevokning to meter fra figuranten. Under visitasjonen overfalles hundefører av figuranten. Hunden skal da uten kommando bite seg fast i figuranten. Hunden skal holde bittet til den blir kommandert til å slippe.

Også i denne øvelsen vektlegges hundens effektivitet i angrepet. Hvis hunden ikke fester bittet på første forsøk må den umiddelbart oppsøke figurant for så, uten å nøle, feste bittet. Hvis hunden biter før føreren blir overfalt, ikke fester bittet på andre forsøk eller ikke angriper effektivt blir den ikke godkjent. Hunden blir heller ikke godkjent hvis den ikke stanser på førerens kommando, men fortsetter frem til figuranten og biter (Politihøgskolen 2012a).

Under godkjenningsprøvene legges det vekt på å kontrollere ekvipasjens ferdighetsnivå og/eller avdekke manglende ferdighetsnivå. Godkjenningsprøvene og et samlet helhetsinntrykk av ekvipasjen gjennom hele kurset vil til sammen danne grunnlaget for om ekvipasjen sertifiseres eller ikke.

5.4.2 Øvelsesteknisk dominans

HF 4

” (...) skolen er jo en utdanningsdel for å lage en patruljehund”.

Det fremkommer av intervjuene at informantene mener Utdanningsprogrammet¹⁹ har et større fokus på hunden enn på hundeføreren. Skolen fokuserer på å utdanne en god patruljehund, samt etablere et forhold mellom hund og fører. Basert på svarene fra intervjuene kan det synes som om hundeførerne opplever at kursene er knyttet til øvelser som hunden skal lære av. Hovedtyngden ligger med andre ord på det treningstekniske, ikke på hundeførernes skjønnsvurderinger. Med tyngde på treningsmetoder, innlæringsmetoder og problemløsning med tanke på hundens atferd, får hundeførerne god kunnskap om teknisk hundetrening. Den politifaglige utfordringen for en hundefører med patruljehund, må i midlertid ivaretas et på en annen arena.

HF 7

” (...) det er veldig fokus på det treningstekniske kan du si.... du har jo et godkjenningprogram, og det er ... utdanningsløpet er et sånn intro-kurs, og det er trinn 1,2 og 3. Og da er det veldig knyttet til øvelsene, ikke sant. Så de er veldig treningsteknisk, det skal liksom formidles til hundeføreren hva han skal gjøre for i neste omgang å få sin hund til å sitte, dekke, ligge, bite, løpe i skogen, søke spor osv. Det er veldig sånn treningsteknisk”.

HF 8

”Det er ingen politioperativ utdanning i hundefører-opplæringa. Eller veldig, veldig lite da. Lese hunden er det mye om. Det går liksom på det hundefaget, ikke på politifaget. Treningsmetoder, innlæringsmetoder og problemløsning på adferds-greier med hunden, det er det det handler om. Sånne skjønnsmessige caser kom inn i de tre siste dagene”.

Siden nesten samtlige av mine informanter beskrev Utdanningsprogrammet som ”hundeteknisk”, kan programmet muligens tolkes til å være et fast system hvor deltakerne skal gjennom et gitt antall øvelser med fokus på trening av hunden. Når det gjelder case-treningen mot slutten av kurset, er dette basert på at hunden *skal* brukes.

¹⁹ Se Utdanningsprogrammet i kap. 5.4.

I disse casene skal ikke hundefører bruke skjønn for å vurdere om hund skal brukes, men heller vise at han eller hun kan utføre øvelsene teknisk riktig. Deltakerne blir derfor ikke utfordret i forhold til egne vurderinger med tanke på i *hvilke* situasjoner de kan bruke hund, eller *når* i forløpet hunden bør brukes, på samme måte som de utfordres på den tekniske gjennomføringen.

HF 10

”(...) ofte er det ikke noen avgjørelser å ta. De har et fast... veldig fast program hvor du får beskjed: Slipp hunden! – da slipper du hunden”.

Hundeføreren forteller om en øvelse fra utdanningsprogrammet hvor de trener på å sende hunden etter en figurant. ” (...) *det kommer en mann ut fra siden.... det er bare vi to som er på banen. Når mannen begynner å løpe får jeg beskjed om at jeg skal slippe hunden, og da liksom... da er det ikke en avgjørelse å ta*”.

En erfaren hundefører forteller hvordan dette har blitt noe bedre ved overgang til nytt Utdanningsprogram. Nå er case-treningen basert på mer virkelighetsnære situasjoner. Utdanningen har med det nye programmet blitt mer relatert til den praktiske hverdagen, slik at øvelsene i større grad knyttes opp mot det en hundefører kan oppleve når han patruljerer. Hundeføreren mener likevel forutsetningen om at hunden *skal* brukes ligger innbakt i all treningen i Utdanningsprogrammet.

HF 1

”(...) på skolen når vi trente angrep er det jo med en figurant. Vi har ikke noen forutsetning. Det er ikke noen sånn, vedkommende har gjort det og det. Fordi her trener man momentene, så trener man jo rene bitt, ikke sant, han skal inn og bite. Men avslutningen på trinn 3 etter å ha godkjent eller man står igjen med 3-månedere, da trener man en del praktiske ting. Og der har jo, uten unntak,... de angrepsøvelsene der for eksempel har vært oppgaver som jeg reelt også ville sendt hunden. Bl.a. det har vært bilforfølgelse... aggressiv mann på buss, sånne ting. Det er ikke noen gråsoner, her ville vi sendt uansett. Men jeg tror ikke man på en måte har tid til å legge opp caser hvor vi må vurdere om vi skal bruke hund, fordi som sagt så er... hunden er jo det viktigste”.

Noen av hundeførerne forteller hvordan deres ”hundeførerskjønn” likevel ble delvis ivare tatt under utdannelsen.

HF 6

” (...) men man snakker jo en del om det, oss i mellom, om når bruke den, hvordan bruke den og hvordan bruke den hensiktsmessig”.

HF 4

”Det er klart, man snakker sammen når man er på disse kursene. Det er ikke avsatt noen time, men det blir liksom en snakk under utdannelsen. Hvordan gjør du det? Hva er lurt og hva er ikke lurt? Deltakerne på kurset deler erfaringer, men det blir veldig løst da. Det er jo avhengig av hvem som er på kurset og hvor mye folk stiller spørsmål. Det avhenger også av hvor flinke de er til å spørre og hvor flinke instruktørene er til å dele av erfaringer, og hvor mye erfaring instruktørene har. Det varierer jo også”.

Det er i følge hundeføreren ikke avsatt noen time på planen for å bli undervist eller for å diskutere de politifaglige utfordringene. Det refereres til samtaler og utveksling av erfaring mellom deltakerne på kurset. Ansvaret ligger dermed på deltakerne selv med tanke på innhenting av denne type kunnskap. Hvor stort fokus dette området får under kursene vil variere fra kurs til kurs, avhengig av hvor mange spørsmål som blir stilt og hvor mange av dem som blir besvart tilfredsstillende. Slik jeg tolker hundeførernes utsagn ligger det få føringer fra PHS²⁰ angående den politioperative kompetansen med patruljehund i utdannelsen. Kursinstruktørens- og de andre deltakernes erfaring kan dermed bli en viktig variabel med henblikk på hvor stor mengde av politifaglig- og virkelighetsnær kunnskap den enkelt hundefører tar med seg etter endt kurs.

Det fremgår imidlertid av studieplan for instruktørutdanningen i politiets hundetjeneste at hundetjeneste er en viktig resurs i politi- og lensmannsetaten. Det er viktig for kvaliteten på hundetjenesten at instruktørene har god hundefaglig, politiooperativ og pedagogisk kompetanse. Det er også viktig at utdanningen for hundetjenesten i politiet er *enhetlig*²¹ og har høy kvalitet (Politihøgskolen 2012b).

²⁰ Politihøgskolen

²¹ Min utheving.

Det fremgår av samme studieplan at instruktørutdanningen skal medvirke til at den hundefaglige kompetansen i politi- og lensmannsetaten blir formidlet, holdt ved like og utviklet i tråd med gjeldene kunnskap og nye krav til yrkesutøvingen. Utdanningen skal støtte en enhetlig praksis og medvirke til nettverksbygging (ibid.).

5.4.2 Hvem har ansvaret?

HF 11

”Det stilles mye større krav til det lokale tjenestestedet, slik at det blir en lokal oppfølging, og at treningen er gjort, slik at man er klar når man kommer”.

Hundeføreren refererer til det nye Utdanningsprogrammet, hvor to uker med trening er fjernet ved overgang til nytt system. Jeg tolker hundeføreren, som også har ledelsesansvar, dit at han mener PHS nå signaliserer at hundene bør være mer ”klare” for godkjenning, før de møter opp på Kongsvinger. Hundeføreren utdyper endringen med eksempel fra sin egen erfaring: ” *Da jeg godkjente den første hunden min og fram til den jeg har godkjent nå, så har det vært sånn at du kom til Kongsvinger og så trente du, og så kunne du godkjenne i løpet av den perioden du var der oppe. Nå så skal det være klart når du kommer opp*”.

Den mest nærliggende tolkningen av hvorfor det nye Utdanningsprogrammet er redusert med to uker, vil være at programmet således blir mer kostnadseffektivt. Utfallet av denne endringen behøver ikke nødvendigvis være at PHS tilbyr en dårligere utdanning enn tidligere, kanskje er det heller snakk om en forskyvning av ansvar. Slik jeg tolker hundeførerne (siteret over og under) vil det lokale tjenestestedets utvelgelse, oppfølging og trening av fremtidige hundeførere være av betydning for om PHS kan fortsette å utdanne gode patruljehunder.

HF 11

”Selekteringen på person, den føler jeg ligger litt mer hos oss da. PHS ser jo på hele pakken, men den største seleksjonen av fremtidige hundeførere ligger på det lokale tjenestestedet. (...) jeg tenker at det er mitt ansvar som personalleder at mitt mannskap har den riktige moralen og etikken. Dette synes jeg ligger veldig på arbeidsavdelingen.

HF 4

”Nå har jeg holdt på i mange år, ... men spesielt på de unge, nyutdannede er det der med fokuset når kan du bruke hunden, og hva bør du tenke gjennom før du sender hunden, og såne ting som jeg har savnet litt i opplæring. Men det er klart, da må jo jeg ta det her. For skolen er jo en utdanningsdel for å lage en patruljehund. Det blir jo lagt litt ansvar på distriktene når det gjelder hva som må tas”.

HF 10

”(...) man må liksom jobbe med... mer med kunnskap og sånn... når bruke hunden. Hvordan blir litt sånn teknisk, egentlig. Hvordan man gjør det, hvordan få hunden til å fungere, altså sånn hundemessig. Når bruke den blir jo i forhold til etikken, ikke sant. For den kan man ikke før man kommer opp hit. Man kan det med å se at en har gjort innbrudd, han er kjeltring... osv, det er de trent på. Men etikken rundt hundeb Bruken, den må de jo få forklart her. Og det får de”.

I tillegg til oppfølging og trening av fremtidige hundeførere, ser hundeførerne (med personalansvar) det som sitt ansvar å fokusere på moral, etikk og situasjonsvurderinger internt på arbeidsavdelingene. De holder instruksjonsdager og diskuterer sammen i grupper for å forsøke og favne et bredt spekter av mulige situasjoner de som hundeførere kan risikere å stå overfor. De tar ansvar for å etablere en grunnleggende basis i forhold til moral og etikk blant hundeførerne i sin respektive avdeling. De mener likevel at det øverste ansvaret ligger på Politihøgskolen.

HF 11

”Her på huset har vi en instruksjonsdag ... vi lager caser til hverandre, lager scenarier, snakker om bruk, eventuelt ikke bruk av hund. Det er helt sikkert at man kommer ikke opp i nok oppdrag til å favne alle situasjoner når man er ute og kjører. Derfor tenker jeg at hvis man har snakket scenarier, så har man i hvert fall tenkt gjennom situasjonen når man kommer til en lignende situasjon. Da er det mye lettere å håndtere den riktig eller agere riktig i den situasjonen. Det skal ikke ha noe å si om det er hundefører X eller Y som løser oppdraget, det forventes en noenlunde lik basis i tankegangen”. (...) men, øverste ansvar ligger jo på PHS”.

Noen av informantene mener likevel de ble gjort bevisst på at de har et stort ansvar, men uten at det var fremtredende under utdanningen.

HF 5

”(....) jeg ble tydelig fortalt at det er mitt ansvar å ikke havne i en situasjon der jeg risikerer å bli anmeldt eller i verste fall miste retten min til å holde på med hund. Så man blir jo på en måte fortalt at man må tenke seg grundig om. Men det er liksom... hele utdannelsen er jo basert på det. Hva kan man bruke hunden til og hva ønsker man å bruke hunden til.

HF 4

”Vi hadde et intro-kurs hvor vi hadde en liten opplæring i hundeloven og hvor vi gikk gjennom noen saker. Men det er veldig lite. Så ... det går inn i skjønnsvurderingen som hundeføreren gjør”.

Hvis det er opp til den enkelte hundefører, i samråd med arbeidsavdeling, å tilegne seg kompetanse om virkelighetsnære situasjonsvurderinger knyttet til operativ bruk av patruljehund, kan det stilles spørsmål ved den lokale kulturens betydning for hundeførerens skjønn.²²

Hvis den lokale arbeidsavdelingen innehar et slikt ansvar vil det være utfordringer for hundeførere som arbeider i mindre distrikt. I mindre politidistrikt inngår hundeførerne i ordinær ordenspatrulje og de kjører ofte alene med hunden. Hundefører har her mindre tilgang til et nettverk av andre hundeførere, og trening med hunden er heller ikke tilrettelagt på samme måte som i større distrikt. Siden både ”Stasjonen” og ”Spesialseksjonen” er av en viss størrelse opplever de ikke at dette er et problem. De fremmer likefullt at dette kan være en utfordring for hundeførere andre steder i landet.

HF 5

”(...) nå kommer det helt an på hvor man jobber. Og så kommer det an på den tilgangen man har til kunnskap i distriktet. Og også de andre hundeførerne man begir seg med – erfaring igjen. (..) du er så avhengig av å ha et miljø der du kommer fra da, i distriktet, til å på en måte hjelpe deg videre til neste trinn. Sånn at hvis du jobber i et eller annet distrikt hvor det er lite hundeførere, eller det er lang vei til kompetansen, slik at du ikke får vært med på treninger...”

²² Dette tema blir gjenstand for drøfting senere i oppgaven.

HF 11

” (...) det er jo den tiden imellom kursene som er den viktigste tiden egentlig. Der oppe (Kongsvinger) er det jo liksom bare å få en bekreftelse, få litt veiledning hvis du sier at du trenger veiledning til å komme deg videre. Den treningen som instruktørene her på huset følger opp, og fagleder da, det er kanskje det viktigste”.

Selv om mye tyder på et økt lokalt ansvar for trening og oppfølging av hundeførerne etter en reduksjon av Utdanningsprogrammets lengde, kan det ikke med sikkerhet sies om hundeførernes lokale arbeidsavdelingen har fått større ansvar for den etiske og moralske komponenten i politifaget nå. Dette kan være en uskreven fordeling av ansvar, som er godt etablert innenfor dette spesialområdet. Det kan også være avdelingenes svar på et mangelfullt initiativ fra PHS. Mitt materiale gir ingen mulighet til å kunne si noe om *hvorfor* det er slik. Det gir heller ikke mulighet til å si noe om *hvem* som ønsker en slik fordeling. Empirien tydeliggjør likevel at en slik fordeling finnes.

5.4.3 Skarpt redskap eller hjelpemiddel?

HF 3

”(....) Det er et maktmiddel, men det er også et hjelpemiddel. Jeg kaller det et verktøy”.

Sitatet illustrerer at kjært barn har mange navn, og i dette tilfelle også mange funksjoner. Patruljehundens oppgaver strekker seg over et stort spekter fra søk etter savnede personer til skarpe oppdrag hvor hunden skal inn i situasjonen for å bite og holde fast en antatt gjerningsmann.

Den skarpe biten i hundene brukes lite i forhold til de andre egenskapene disse hundene har trent frem, forteller hundeføreren. Samtidig er den skarpe biten en viktig del av det hele. Den dagen politiet trenger den skarpe delen av hundens egenskaper, er det godt å vite at man har gjort det som skal til for at dette skal fungere, hevder hundeføreren. Han mener at hvis man ikke har fokus på den skarpe biten er sjansen for at man lykkes, når man trenger den, mindre.

Det fremgår av intervjuene at samtlige av mine informanter mener Utdanningsprogrammet vektlegger patruljehunden som et hjelpemiddel på spor og søk. Flere av hundeførerne mener også hundens søksegenskaper er hovedgrunnen til at de har patruljehund i politiet. Samtidig er patruljehunden også et maktmiddel, som brukes til beskyttelse av fører og stanse flyktende forbryter²³. Patruljehunden inngår ikke som et maktmiddel i politiets maktanvendelsespyramiden, men brukes likevel taktisk i forbindelse med skarpe oppdrag.²⁴

HF ?

”I skarpe situasjoner er hundene et middel vi bruker før skytevåpen. Veldig mange gir seg fordi de ser at hunden kan bli brukt”.

Ingen av hundeførerne vet med sikkerhet hvorfor patruljehunden ikke er plassert inn i maktanvendelsespyramiden, men noen av svarene er interessante å se nærmere på. Hundeføreren under refererer til Utdanningsprogrammet og kursene innenfor dette.

HF 3

”Vi er ikke plassert inn i maktpyramiden med bruk av hund. Det var veldig lite opplæring i akkurat det, bevisstgjøring knyttet til det. Det var vel noen enkelt... og så ble det jo diskutert litt med instruktørene. Men det var i forskjellig grad åpenhet knyttet til dette, så få ville gi noen fasiter. ... til en viss grad så har jeg forståelse for det nå, men når du er ung og dum og lur, så trenger du noen retningslinjer. Det var nok mer sånn at du som hundefører må være et selvstendig tenkende vesen og klare å plassere inn det her selv. Det tror jeg nok de fleste klarer også. Men det er litt... politihøyskolen ville vel egentlig ikke røre det temaet. Til en viss grad har jeg forståelse for det, siden det ikke er definert”.

Jeg tolker hundeførerens utsagn slik at han mener det ligger en form for ”mystikk” rundt patruljehunden som maktmiddel. Temaet er i liten grad berørt under utdanningen som hundefører og instruktørene på kursene er i varierende grad villig til å diskutere løsninger som knytter seg til denne typen bruk av hunden.

²³ Ref. Godkjenningsprogrammet.

²⁴ Maktanvendelsespyramiden blir diskutert i neste kapittel.

Det går frem av intervjuene at de fleste hundeførerne mener at Utdanningsprogrammet har et større fokus på hundens søksegenskaper enn på den skape delen av hundetreningen. Noen av informantene mener også at utdanningen har for lite fokus på hundens bruk som et maktmiddel. Det hevdes at hundetjenesten har blitt akterutseilt innenfor det taktiske feltet i norsk politi. Det hevdes også at patruljehunden ikke er tatt inn som en del av den bemanningen som skal bistå i skarpe oppdrag, og at de ikke er inkludert i temahefter som er utviklet for taktiske formål.

HF 3

”(....) det er klart, hundetjenesten er i stor grad blitt akterutseilt innenfor det skarpe i norsk politi. Der har ikke PHS vært på banen i det hele tatt. Det er utviklet temahefter i taktikk, men det står ikke noe om hunden i disse heftene. Så det er jo helt avhengig av at distriktet selv implementerer hunden i metodevalg, teknikker og taktikker. Hundetjenesten har tradisjonelt hatt en veldig sterk posisjon operativt. Så er det kommet andre fagfelt i politiet som har blitt veldig sterke med beredskapstroppe og en del sånne ting, de har vært veldig på å utvikle taktikker, metoder og teknikker, som er etablert i temahefter. Dette er jo ikke det samme som at ikke hundeførerne brukes innenfor disse metodene, taktikkene og teknikkene. Hundeførerne som personer vil være der det skjer, og derfor trener de med UEH²⁵ slik at hunden skal beherske situasjonene. Men med tanke på utdanning så er det lite fokus på det. Så det er egentlig opp til hundeføreren selv, og distriktet, hvordan de bruker hundene.

(...) jeg har vært i mye skarpe situasjoner, og det er et veldig etablert handlingsmønster. Der er ikke hunden beskrevet inn i handlingsmønsteret på noen som helst måte. Det er klart du kan jo si at den er definert i forbindelse med maktmiddel... altså det er et lempelig middel, men likevel er det ikke fokus eller trening på å være med i de situasjonene, det er noe du må gjøre... tillemppe selv i eget distrikt. Hunden nevnes ikke lenger som et alternativ, eller som en del av alle som skal jobbe på et sted. Derfor er vi avhengig av at det er et samarbeid mellom hundetjeneste og det operative nivået i politidistriktet, for å innlemme hundene i taktikken som brukes, eller de metodevalgene som gjøres. Og det må trenes på. Det er klart..... PHS bør ha en tanke om hvordan hunden skal kunne brukes. Det er det lite fokus på i dag”.

Hvordan patruljehunden skal brukes som et maktmiddel innenfor taktiske skarpe oppdrag, er altså opp til hvert enkelt politidistrikt. Hvordan dette praktisk blir gjennomført i forhold til trening og fordeling av ansvarsområder forutsetter et samarbeid mellom hundetjenesten og operativt nivå i hvert enkelt politidistrikt.

²⁵ Utrykningsenheten i politidistriktet.

Informanten (under) forteller at han synes Utdanningsprogrammet har for lite fokus på den skarpe delen av patruljehunden. Han synes det ikke fokuseres nok på at hunden skal ha et godt bitt i en angrepssituasjon. Han påpeker at det er forventninger fra publikum og andre kolleger om hva en patruljehund skal kunne bistå med i tjenesten. Slik jeg forstår informanten er det på tross av de definerte kravene i Godkjenningsprogrammet, ikke tilstrekkelig fokus på angrepssituasjonen under utdanningen.

HF 10

” (...) det er ikke det publikum eller andre kolleger forventer når vi kommer med en hund og skal i skarpe oppdrag, ikke sant. Jeg synes man må tørre å... men det er fordi det heter maktmiddel og det ... er biting. Det er forbundet med at alle vil ha ryggen fri, ikke sant, hvis det skulle skje noen ting. (...) den skal faktisk bite når du krever det. Vi er faktisk i sånne situasjoner som gjør at vi trenger det og det kan redde liv. Så der har man... en lang vei å gå. Det er akkurat på grunn av det der å ha ryggen fri for de som på en måte sier at hunden er godkjent og over der”.

Dette kan tolkes på forskjellige måter. Det *kan* indikere at Politihøgskolen mener patruljehunden hovedsakelig er et hjelpemiddel under spor og søk, og at de derfor har størst fokus på dette under Utdanningsprogrammet. Til støtte for denne indikasjonen fremgår det av innledningen til ny utdanningsmodell at innholdet i modellen skal prioritere hundens søksegenskaper (Politihøgskolen 2012a). Av samme grunn plasseres ikke hunden inn som et maktmiddel i politiets maktanvendelsespyramide. Det *kan* også tolkes på en måte som indikerer en ansvarsfraskrivelse fra Politihøgskolens side. Ved at patruljehunden, som maktmiddel, ikke er direkte plassert inn i det taktiske område og regulert av overordnede retningslinjer, har de enkelte politidistriktene ansvaret for hvordan patruljehunden skal brukes til dette formålet.

På en annen side kan informantenes ønsker om et større fokus på den skarpe treningen og en taktisk plassering av patruljehundene, også tolkes som at hundeførerne ønsker å bidra i større grad på det skarpe taktiske feltet.

Mitt materiale gir ikke grunnlag for noen konklusjon i retning av noen av disse eventuelle tolkningsmulighetene. Materialet kan i midlertid indikere en uklar kommunikasjon om patruljehundens plassering i det skarpe taktiske feltet. Det kan også synes som om det er noen uklarheter om hvem som eventuelt står med ansvaret for hvordan patruljehunden skal brukes når den benyttes til dette formålet.

5.5 Oppsummering

Gjennom intervju og observasjon har det kommet frem at politiet vektlegger spesielle egenskaper hos både hund og fører, samt at hundeførers kjennskap til egen hund er avgjørende for å vite hvordan den eventuelt reagerer i forskjellige situasjoner.

Hvis hundeførernes kunnskap etter endt utdanningsprogram, i all hovedsak er øvelsesteknisk, vil måten hundeførerne håndterer balansegangen mellom effektivitet og legalitet i stor grad bli overlatt til eget personlig skjønn, som utvikles og befestes i samarbeid med kolleger lokalt. Dersom hundeførerens operative skjønn er den lokale ledelsens ansvar, kan dette føre til nasjonale variasjoner i hvordan de forskjellige hundeførere utfører sine arbeidsoppgaver. Grunnen til dette er lokale forskjeller i tilgjengelig kompetanse og nettverk for den enkelte hundefører. Samtidig kan også den lokale kulturen få avgjørende betydning for hvordan hundeføreren utøver sitt operative skjønn.

6. SKJØNNSROMMET

6.1 PATRULJEHUNDENS PLASSERING I MAKTANVENDELSESPYRAMIDEN

Maktanvendelsespyramiden (i Lie 2010)

Maktanvendelsespyramiden viser på en oversiktlig måte hvordan tanken om de allmenngyldige prinsippene forholdsmessighet og ”minste middel” i politiloven § 6 søkes oppnådd i praksis.

En polititjenestemann eller kvinne er utstyrt med flere ulike maktmidler i sin daglige utrustning. De ulike midlene kan være svært inngripende i enkelte tilfeller og kan gi alvorlige skader på den berørte. Selv om de fysiske maktmidlene kan anses som sterke maktmidler, er de likevel et mildere alternativ enn for eksempel skytevåpen, som er det klart sterkeste maktmidlet politiet har (Auglend 2004:454-455).

På bakgrunn av politiets maktanvendelsespyramide går det frem at slagvåpen er det sterkeste og mest inngripende fysiske maktmiddelet politiet besitter i sin daglige utrustning. Ved bruk er skadepotensialet stort, og skadeomfanget kan bli alvorlig. Bruken av slagvåpen i politiet er regulert i våpeninstruksens § 17, og det følger av bestemmelsen at slagvåpen bare må nyttes i særlige faresituasjoner eller når tjenestehandling ikke kan gjennomføres uten at politimann utsettes for skade (Våpeninstruks § 17). Den naturlige forståelse av ordlyden tilsier at det skal mye til for at slagvåpen kan benyttes som maktmiddel (Auglend 2004:437). Pepperspray kan kanskje være et mildere alternativ til slagvåpen, selv om kriteriene for bruk er de samme som for slagvåpen (jf. våpeninstruks § 17), og således strengt regulert. Videre kan det på bakgrunn av maktanvendelsespyramiden sies at håndjern og håndmakt er de mildeste og minst inngripende fysiske maktmidlene politiet besitter sett ut i fra skaderisiko for den berørte. Samlet sett kan de fysiske maktmidlene til politiet medføre en risiko for stor skade på den berørte. Selv om det i utgangspunktet kan sies å være politiets slag- og gassvåpen som er de mest inngripende fysiske maktmidlene de besitter – sett bort fra skytevåpen, og at håndjern og håndmakt en mindre inngripende, kan hvert middel anses for å være sterkt i den konkrete situasjonen ut i fra hvordan det blir brukt.

Det finnes ingen instruks eller regelverk om bruk av patruljehund som maktmiddel utover fagplan for opplæring og godkjenningsprogram for slike tjenestehunder (NOU 2009:12 kap. 9.8). I Auglend m. fl. (2004:440) omtales tjenestehund som maktmiddel slik:

”Tjenestehund er klassifisert som et ”skarpt” redskap og kan utrette stor skade hvis den kommer ut av kontroll. Således må det utvises stor forsiktighet når hunden brukes som maktmiddel, særlig under massetjeneste (...). Før politihund benyttes som maktmiddel, skal det gis tydelig advarsel om at dette vil bli følgen dersom ikke politiets påbud etterkommes”.

Bruk av patruljehund som skarpt redskap er ikke inntatt i Maktanvendelsespyramiden. Det fremkommer imidlertid at flere steder i USA har hund blitt innført i maktanvendelsespyramiden som det sterkeste maktmiddel nest etter skytevåpen (NOU 2009:12 kap. 9.8).

Årsaken til den norske patruljehundens manglende konkrete plassering i politiets maktanvendelsespyramide vites ikke, men flere av hundeførerne mener det kan bero på den store variasjonen i hundenes skarphet.

HF 7

” (...) rett under skytevåpen...og sånn tenker absolutt vi også. For så skarp kan den jo være, ikke sant. Men det er jo ikke alle altså, men noen er det. Og noen ikke. Noen funker ikke på den skarpe biten i det hele tatt. De fleste funker tilfredsstillende, og noen er virkelig skarpe”.

De fleste informantene plasserer patruljehunden i sjiktet rundt pepperspray og batong, men ikke nødvendigvis over både pepperspray og batong.

HF 8

”Ja det kommer litt an på hunden. De fleste vil ligge sånn i området rundt langkølle tenker jeg, men ikke sånn umiddelbart over kølle eller over pepperspray”.

Hundeføreren begrunner plasseringen med at pepperspray er fryktelig ubehagelig og ikke nødvendigvis mindre skadelig enn å bli bitt av en hund. Han forklarer videre at ved å bli sprayet med pepperspray opplever mange å få en panikkfølelse, fordi man ikke ser og at det kan være smertefullt. Hundeføreren mener derfor at *”(...) det er ikke noe småtteri det heller”*. Samtidig hevder han at han opplever det som legitimt å sende hunden etter innbruddstyver, biltyver og andre småkjeltringer som forsøker å unnsnippe politiet. Slik jeg forstår hundeføreren, er dette vanlig og allment akseptert.

HF 8

” (...) men, samtidig så sender man jo hunden etter folk som man ikke ville finne på å skyte, type innbruddstyver og biltyver og småkjeltringer som springer avgårde. Og det... jeg hadde nær sagt det er vanlig. Det gjør man jo. Og det har jeg inntrykk av at det har aldri vært noe sånn spørsmål om det, å bruke politihund for å få tak i noen det er liksom greit. Så det er ikke entydig at det ligger veldig høyt i maktstigen”.

HF 6

”Jeg vil si at det ligger på et sted mellom pepper og batong, i det sjiktet der, sånn i bunn og grunn. Jeg tenker at hvis jeg hadde valgt å kunne bruke... følt meg så truet at jeg hadde brukt batongen... så hadde jeg også turt å bruke hunden. Men det blir... jeg tenker det blir veldig ut fra hunden, erfaring og type hund”.

Hundeførerne resonerer seg frem til en plassering basert på hvilke smerter og ubehag det kan ha for den som blir bitt sammenlignet med de andre fysiske maktmidlene. Samtlige hundeførere fremholder at hundens skarphet er helt avgjørende for hvor høyt opp i pyramiden de vil plassere den.

Hvor patruljehunden, som maktmiddel, plasseres i maktanvendelsespyramiden vil være av direkte betydning for tolkningen av politiloven § 6.

6.2 DE RETTSLIGE BETINGELSENE FOR MAKTANVENDELSEN

Her vil det ”polisiære²⁶ grunnkrav” om nødvendighet og forsvarlighet, samt de mest sentrale allmenngyldige prinsippene, som følger av politiloven § 6, utdypes, tolkes og settes i kontakt med mine informanters skjønnsvurderinger. Disse krav og prinsipper er særlig aktuelle for polisiær maktanvendelse, herunder makt i form av bruk av patruljehund. Samtidig vil ulike hensyn som bør ligge til grunn for når og hvordan politiet skal kunne gripe inn med patruljehund belyses.

Som vist i Maktanvendelsespyramiden, har politiet i tjeneste ulike maktmidler til rådighet. Ulike direktiver og instruksjoner regulerer anvendelsen av de ulike midlene. Det følger av politiloven § 6 fjerde ledd at politiet har adgang til å anvende makt for å gjennomføre sine pålagte oppgaver. Denne bestemmelsen legger til grunn at politiet kan anvende makt under tjenesteutøvelsen når det anses som nødvendig og forsvarlig.

²⁶ Polisiær virksomhet er en spesiell form for sekundær kontroll med hovedformål å opprettholde orden og sikkerhet i samfunnet (Gundhus, Helen I. & Paul Larsson 2007).

Dette er en generell bestemmelse om bruk av maktmidler, og den er således hovedhjemmel for politiets bruk av makt overfor borgerne. Den konkrete bruken av makt må derimot søkes i hjemmelsgrunnlaget det aktuelle oppdraget utledes fra. En forutsetning for all myndighetsutøvelse, herunder bruk av maktmidler, er imidlertid at den er innenfor rammene av de allmenngyldige prinsippene som følger av politiloven § 6.

6.2.1 De allmenngyldige prinsippene og vilkåret om ”nødvendighet og forsvarlighet”

Politoloven § 6 første til tredje ledd og politiinstruksen § 3-1, angir grunnprinsippene for all form for politimyndighet (Ot. Prp. nr. 22 (1994-1995:60)). Prinsippene er generelle effektueringsnormer for politiinngrep, og kan også kalles ”normer for god politiskikk” (NOU 1981:35 s 83). Prinsippene er allment gjeldende, og kommer til anvendelse uavhengig av saksområdet, eller virkemidlets- og fremgangsmåtenes karakter (Auglend 2004:409). Grunnprinsippene gir imidlertid ingen selvstendig hjemmel, men er kun overordnede prinsipper som rammer inn selve myndighetsutøvelsen når politiet har hjemmel eller kompetanse til å utøve myndighet (Nilstad og Nilsen 2004:88).

Juridisk teori har utledet en rekke prinsipper for utøvelsen av politimyndighet (Auglend 2004:409-426, Nilstad og Nilsen 2004:89-101). Det vil i det følgende redegjøres for tre vesentlige prinsipper, samt hvordan disse prinsippene og kravet om ”nødvendighet og forsvarlighet” får betydning for hundeførerens skjønn i den operative hverdagen.

Subsidiaritetsprinsippet

HF 2

”(.....) da er det fordi jeg ser at jeg kan løse det med andre lempeligere midler, rett og slett. Eller at vi som mennesker klarer å løse det alene. Politifolk, kolleger, klarer å løse oppdraget og at en hund egentlig bare vil være i veien..... noen ganger er det greit å bare ha ham i bilen. Det er ikke alltid man trenger å ta hunden ut. Så man må ikke bruke den bare fordi man er hundefører”.

I politiloven § 6 andre ledd står det at politiet ikke må *”ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt”*. Dette kalles subsidiaritetsprinsippet eller ”minste-middel” regelen. Med dette oppstilles det et påbud om at politiet må anvende det minst inngripende middel, hvis flere tiltak er tilgjengelige. For å finne ut hva som er minst/mest inngripende må det foretas en skjønnsmessig avveining av tiltakene (Auglend 2004:414). Formålet må først søkes nådd gjennom såkalte ”myke” tiltak, som råd, opplysning og advarsel, jf. politiloven § 6 første ledd. Påbudet kan fravikes dersom svakere midler antas å være utilstrekkelige, uhensiktsmessige eller at de har vært forsøkt uten å lykkes. Ved valg av middel må det tas hensyn til hvilke følger tiltaket vil kunne få.

Behovsprinsippet

HF 10

”(…) behov for å bruke den som maktmiddel i situasjoner hvor man ikke har andre maktmidler, eller at de ikke ville gjort noe nytte for å si det sann, og skytevåpen er uaktuelt”.

Behovsprinsippet kommer blant annet til uttrykk i politiloven §6 første og andre ledd. Dette prinsippet innebærer at offentlige myndigheter ikke må gripe inn i større omfang og med sterkere midler, overfor borgerne, enn det som er nødvendig for å realisere lovens formål (Auglend 2004:107). Prinsippet formål er å unngå at politiet, under utøvelse av politimyndighet, velger metoder ut i fra ”hva som fremstår som bekvemt” for tjenestemannen eller kvinnen. Et formål er også å hindre at tjenestepersonen ikke tenker over konsekvensene som den valgte metoden kan føre med seg (Nilstad og Nilsen 2004:90). Formålsregelen følger også av politiinstruksen § 3-1 første ledd. Politiets tiltak for å løse et tjenesteoppdrag må også, etter politiloven § 6 første og andre ledd, være nødvendig. Mildere tiltak må ha vært forsøkt, eller så må de, ut i fra oppdragets omfang, fremstå som nytteløse (ibid:90). Videre følger det av behovsprinsippet at det anvendte midlet må være egnet til å løse det aktuelle oppdraget, og ikke overskride det som er påkrevet for å løse den aktuelle oppgaven (Auglend 2004:416).

Det kan vises til politiets maktanvendelsespyramide, da innholdet i behovsprinsippet vil være av stor betydning hvis politiet må ”forflytte seg oppover i pyramiden”, ettersom et tjenesteoppdrag endrer seg.

Forholdsmessighetsprinsippet

HF 1

”Hvis du har en mann som flykter så kan man jo i utgangspunktet sende hunden. Hvis vi ser en som begynner å løpe når han ser politibilen så løper vi jo etter. Hvis man har hunden så kan man jo da bruke den som et verktøy. Men sånn som jeg har blitt opplært så vil jo ikke jeg... jeg ville ikke sende hunden der. Da må det være noe sånn at jeg ser en som ligger i en blodpøl i nærheten eller noe sånt, da kan jeg gjøre det. Hvis ikke så ville jeg heller gått spor etter ham. Men man mister jo tid der, men ... for å bruke hunden så må det stå i forhold til forbrytelsen som er gjort. Det er viktig. (...) altså et innbrudd og vi kommer til stedet og en løper, så kunne jeg fort ha sendt hunden. Men igjen så vet man jo ikke, plutselig så er det noen trettenåringer som på en måte har...knerta en rute...Det er en del ting som skal tenkes igjennom. Biljakt er jo... eller bilforfølgelse er jo noe annet, da tenker jeg .. da er det en person som gjerne har vært villig til å skade både politiet, seg selv og andre ved å kjøre sånn i trafikken. Da føler jeg at det uansett er forholdsmessig å sende hunden”.

Som det følger av politiloven § 6 andre ledd, og politiinstruksen § 3-1 første ledd, må det foreligge en forholdsmessighet mellom handlingens mål og middel. Tiltaket må altså stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig. Målet med prinsippet, og kravene som følger, er at de ”samlede fordelene ved tiltaket skal overstige ulempene” (Auglend 2004:107, Nilstad og Nilsen 2004:97). Dette prinsippet er også nedfelt i blant annet EMK artikkel 5 og artikkel 8 andre ledd.

Forholdsmessighetsprinsippet kan også tilkjennegis gjennom at politiets tiltak må være forsvarlig (Auglend 2004:107). Hvis det kan oppstå skade som følge av tiltaket, som er større enn samfunnets interesse til å løse oppdraget, må situasjonen revurderes, og politiet må finne andre mindre byrdefulle tiltak (Nilstad og Nilsen 2004:97). Det kan også her vises til politiets maktanvendelsespyramide, ettersom forholdsmessighetsprinsippet innhold vil få stor betydning når politiet skal orientere seg i forhold til denne. Det skal for eksempel tas i betraktning hvilken fare tiltaket

utgjør i forhold til enkeltpersoner eller samfunnsinteresser, herunder faregrad og nærhet i tid, og dette holdes igjen opp mot tiltakets art og varighet (Nilstad og Nilsen 2004:98). Prinsippets innhold tilkjenner vanskelige vurderinger som må foretas av hver enkelt politibetjent i den konkrete situasjonen.

HF 12

”Noen hunder gjør sannsynligvis større skade enn andre, og det er jo en avveining når du skal bruke han til biting. Jeg har vel en som gjør en del skade, og jeg er veldig sikker på at han vil bite hvis han blir brukt. Jeg tror kanskje jeg legger lista høyere for når jeg synes jeg kan bruke han enn hvis jeg hadde hatt en hund som gjorde liten skade, for det blir dette med forholdsmessighet. En ønsker jo ikke å skade folk. Og klart, hører du at det er ungdom og tagging, det får kanskje være, for jeg synes kanskje ikke det... det står i forhold til det de har gjort”.

HF 11

”(...) jeg tenker jo veldig mye på alder. Hvis jeg er helt overbevist om at jeg har med folk som er godt under 18 år, så skal det fryktelig mye til før jeg sender min hund, avhengig av hva som er gjort da. Er han 16 år og har begått et drap så er det noe helt annet. Men er det en 15 åring som har tagget med tusj på en butikk, eller noe sånt så skal det mye til... ”

Samtlige intervjuede hundeførere fremholdt alvorligheten av den kriminell handling og alder på antatt gjerningsmann som avgjørende i forholdsmessighetsvurderingen.

Flere poengterer at det også må tas i betraktning hvordan den enkelte hund vanligvis løser de forskjellige oppdrag.

HF 8

”(....) en jeg jobber sammen med, han har en hund som sjelden biter. ... det skal liksom stemme veldig godt med situasjonsbildet hvis den skal bite. Mens andre jeg jobber med, de har hunder som er veldig glad i å bite, som liksom lett tyr til det som en løsning da. Og det er forskjell på hva du kan bruke de til.... si noen som har kjørt i fylla da eller noen som har tagget på noe eller liksom mindre småting. Jeg kunne aldri sendt hunden min etter noen som hadde tagget eller knust en rute eller noe sånn småtteri. Så det er stor forskjell på hunder og det styrer jo litt hva de kan brukes til. Problemet er når du ikke vet, når du ikke helt vet hva du leter etter og hvorfor vedkommende stikker av. Så kan det jo bare være at han har stjålet bilen, men det kan også være noe annet. Det er jo det som er litt kinkig med det. ...”

Nødvendighetskravet

I det praktiske politiarbeidet er det ofte vanskelig å skille forholdsmessighetsvurderingen fra nødvendighetsvurderingen (Myhrer 2012:67). Det kan i denne teoretiske fremstillingen likevel være hensiktsmessig å skille de to vurderingsområdene.

Det som kjennetegner nødvendighetsvurderingen, for en hundefører, vil være om oppdraget kan løses uten bruk av patruljehund uten at det i særlig grad kompliserer gjennomføringen. I en forholdsmessighetsvurdering er det slik at bruk av patruljehund i vesentlig grad vil lette tjenesteutførelsen, men spesielle omstendigheter gjør at bruk av dette maktmidlet fremstår som uforholdsmessig. Dette kan være, som skissert over, omstendigheter som er knyttet til den antatte gjerningspersonen, som for eksempel lav alder eller alvorlighetsgraden i den kriminelle handlingen.

HF 5

(.....) altså, jeg vil ikke sende hunden min på en 14-åring. Jeg ønsker ikke å skade et barn. (.....) ja vel, så har han 14-åringen gjort et eller annet, men da får vi ta ham på en annen måte. Kanskje vi ikke klarer å ta ham, men... kanskje han bare har "tagget". Jeg kan ikke sende hunden inn på en sånn. Men det er klart, alt veier inn. Om en 14-åring har drept en eller annen, og går rundt med et våpen, så må vi ta han uansett alder.

Slik jeg forstår det gjør hundeføreren her en vurdering hvor det skilles mellom nødvendigheten, forsvarligheten og forholdsmessigheten om hvorvidt han skal bruke hunden for å løse oppdraget. Først fremstår situasjonen ikke så alvorlig at det synes nødvendig å bruke hund. Maktanvendelse vurderes til å ikke være nødvendig. Det synes heller ikke forsvarlig å bruke hunden på en 14-åring, som kanskje bare har "tagget". Hvis gjerningspersonen har begått drap og fortsatt går rundt med våpen, vil det tross hans unge alder være forholdsmessig å bruke makt for å løse situasjonen hvis det er nødvendig. Forholdsmessighetsvurderinger står her i forhold til den kriminelle handlingen.

Nødvendighetskravet fører til, slik jeg ser det, fire problemstillinger ved bruk av patruljehund. Kan resultatet oppnås på en annen og mindre inngripende måte? Må oppdraget løses der og da, og på denne måten? Er patruljehund et adekvat middel i denne situasjonen? Er bruk av patruljehund så inngripende at det kreves at bruken er ”klart” nødvendig?

Forsvarlighetskravet

Politoloven § 6 fjerde ledd og politiinstruksen § 3-2, første ledd fremstiller begge et krav om at maktanvendelsen skal være ”forsvarlig”, i tillegg til at den skal være nødvendig og forholdsmessig (Myhrer 2012:75).

Neste sentrale spørsmål er når det er forsvarlig å anvende makt jf. politiloven § 6, 4 ledd. Det må være klart forsvarlig å anvende makt, jf. politiinstruksen §3-2, 1 ledd. En naturlig forståelse av ordet ”forsvarlig”, kan være at det man foretar seg kan forsvares i etterkant som riktige valg. Valget er ikke nødvendigvis det eneste riktige, men man må i etterkant kunne gå god for det som en rimelig løsning.

Under forsvarlighetsvurderingen til en hundefører, vil også forhold i omgivelsene bli avgjørende for om anvendelsen av hund er forsvarlig, selv om det både er nødvendig og forholdsmessig i forhold til situasjon og gjerningsperson.

HF 4

”(…) det må ikke være så stor avstand at det er fare for at det kommer andre mellom”.

HF 5

”(…) man må jo selvfølgelig ta området med i betraktningen. Er det folk rundt, kan hunden misforstå her. Alt sånn må man jo tenke på. Men man gjør seg veldig mange tanker fra man får oppdraget til man kommer til stedet. Man får jo tilbakemeldinger om utviklingen ofte underveis”.

Hundeføreren vektlegger om området er befolket eller ikke i sin forsvarlighetsvurdering. Det er viktig at hunden ikke har mulighet til å misforstå hvem som er antatt gjerningsperson. Hvis hunden misforstår eller blir forvirret, vil den eventuelt kunne skade eller bite uskyldige personer. Flere hundeførere forteller at i sentrumsnære strøk en lørdagsnatt vil hunden sjeldent bli sluppet.

6.2.2 Juridiske utfordringer ved regulering i bruk av patruljehund som maktmiddel

Det går frem av politilovens forarbeider at en detaljregulering av politiets adgang til å anvende makt ikke er ønskelig. Dette fordi en opplisting av typetilfeller hvor makt kan brukes ikke kan bli uttømmende, og at ”politiet vil lett bli handlingslammet i situasjoner som ikke er direkte regulert” (Ot. Prp. nr. 22(1994-95):18).

Bratholm på sin side, uttrykker i sin artikkel om legalitetsprinsippet og politiet at *”generelt må man kunne si at jo mer presise grenser som lovgiveren trekker opp for politiets kompetanse, jo mer er man i harmoni med legalitetsprinsippet”* (Bratholm 1980:154). Han hevder at i forhold til legalitetsprinsippet kan det fremstå som uheldig at politiets hjemmel til å utøve makt har fått en så generell utforming. Dette gjelder særlig innenfor et område som gir politiet adgang til å foreta omfattende inngrep i den personlige integritet (Bratholm1980).

Da patruljehunden ikke er plassert inn i politiets maktanvendelsespyramide og heller ikke nærmere regulert i lov eller instruks, kan det være interessant å se nærmere på hvordan hundeførerne stiller seg til en eventuell regulering av bruken av patruljehund, og hva de mener dette eventuelt vil kunne føre til.

HF 6

”(...) vanskelig å hjemle det, fordi det er liksom vanskelig å sette opp mot andre maktmidler ... så er vi tilbake til at det er dyr. De er jo lært inn på enkle premisser. Hva hvis hunden egentlig gjør rett, og så agerer den kriminelle på en måte som hunden gjenkjenner til å skulle gå i forsvar? Og så forsvarer han – er det greit da? Jeg tror det måtte blitt så mange spissfindigheter. Ja, det måtte nesten blitt sånn situasjon for situasjon...og hund for hund”.

HF 8

”(...) det store variasjon i hundene, så det er vanskelig å lage gode velfungerende reguleringer for det... (...) det vil jo koke ned til en skjønnsvurdering hos tjenestemannen allikevel”.

HF 9

”(...) det er jo så vidt spenn på hundene, altså i forhold til at én hund kan du bruke på alt, en annen hund kan du ikke bruke på noen ting eller bare i helt skarpe situasjoner.

”Hver situasjon er forskjellig. Det går så mye på magesfølelse og erfaring og å lese situasjonen der og da.

Det synes som om hundenes store variasjon i egenskaper og bruksområder fremstår som de største utfordringene med en regulering. Det å regulere hunden inn i de forskjellige situasjonene den kan brukes vil skape et ”hav” av spesifiserte regler hevder flere av informantene. Deres uttalelser er i det store og hele i tråd med Auglends generelle betraktninger angående detaljerte regler; *”En detaljert katalog kan i denne sammenheng virke som en pasifiserende tvangstrøye, der oppmerksomheten lett kan bli mer konsentrert om selve kausistikken i stedet for å være rettet mot en forsvarlig og effektiv løsning av tjenesteoppdraget”* (Auglend 2004:428). Som det fremgår av Ot.prp.nr.22 er bestemmelsen ment å ivareta behovet for en dynamisk og effektiv maktanvendelse i tjenesteutøvelsen, samtidig som den skal angi skranker og korrektiv for utførelsen av myndigheten. Det hevdes at bestemmelsen til tross for sin generelle utforming ikke har mistet sin realitet som begrensning i politiets adgang til maktanvendelse (Ot.prp.nr. 22 (1994-95):18).

Innenfor dette området ligger, slik jeg forstår det, kjernen i Finstad- utvalgets anbefalinger om at politiets bruk av hund som skarpt redskap bør kartlegges, og at bruken av tjenestehund med slikt formål regelfestes (NOU 2009:12 pkt. 9.8). Som Finstad- utvalget påpeker blir det vanskelig for kontrollorganer å kontrollere noe det ikke finnes regler for. Dette er et interessant område, som nok er gjenstand for konfliktfylte meninger. Ved at problemstillingene i denne oppgaven ikke gir rom for en inngående drøftelse av området og at det heller ikke er oppgavens grunnleggende ide, vil dette tema ikke bli diskutert nærmere her. Tanken bak oppgaven er å belyse feltet mer helhetlig, med fokus på skjønn og kultur. Oppgaven kan skape innsikt og forståelse for hundeførerens skjønnsvurderinger i bruken av patruljehund som maktmiddel. Dette kan igjen være med på å belyse en generell diskusjonen om kontrollorganers mulighet for å kontrollere politiets skjønn.

6.3 Oppsummering

Den ytre rammen for politiets samfunnsrolle som statens sivile maktapparat er fastlagt ved den til enhver tid gjeldende rettslig regulering av politiets ansvar og myndighetsutøvelse. Skjønnsutøvelse anvendes dersom en offentlig tjenestemann innenfor sine arbeidsrammer har mulighet til å velge mellom ulike handlingsalternativ eller kan velge å unnlate å handle. Politiskjønn innebærer derfor at prioritering og avgjørelser ikke er selvsagt og forhåndsbestemt. Regler og målsettinger må tolkes og brukes (NOU 2009:12 kap.3), og som statens legitime maktutøver må politiet alltid være i stand til å bruke makt på en måte som er hensynsfull, legitim og nødvendig.

Reglene for politiets bruk av makt er generelt utformet, i motsetning til en kasuistisk detaljregulering. Selv om det finnes en rettslig og objektiv norm for hva som er nødvendig og forsvarlig, er det opp til hundeførerens faglige skjønn å avgjøre om den konkrete situasjonen holdt opp mot de rettslige rammer tilsier bruk av makt, samt om maktmidlet hund kan anvendes. I tillegg til rettslige kunnskaper, avhenger en riktig tjenesteutøvelse av god forståelse, godt skjønn og riktig bruk av effektueringsprinsippene. Som Auglend beskriver: *”Det dreier seg her om en objektiv politirettslig norm, ikke den enkelte politimanns subjektive eller rent private oppfatning om hva som ligger i disse begrensningene”* (Auglend m.fl. 2004:427).

7. I BALANSEN MELLOM LEGALITET OG EFFEKTIVITET

7.1 DET SITUERTE POLITIBLIKKET

Sentrale arbeidsoppgaver i ordenstjenesten er å forebygge eller gripe inn ved forstyrrelser av den offentlige ro og orden, ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet, samt å avverge og stanse lovbrudd (Politihøgskolen 2012-2013). Med andre ord kan man si at politiets operative virksomhet handler om opprettholdelse av sosial orden i vid forstand (Reiner 2010:147).

For det meste handler ordenstjeneste om hendelser politiet får kjennskap til gjennom publikums meldinger, men patruljen kan også selv komme over hendelser de må gripe inn i. (Finstad 2000). I tillegg til slike politiobserverte lovbrudd som pågående bilinnbrudd, tagging og slåssing, må patruljerende politifolk håndtere ordensforstyrrelser (Ibid.) Patruljene har også anledning til å ta tak i forhold de selv mener er viktige eller som det er tid til der og da. Slike politiinitiativer innebærer for det meste stopp og sjekk av personer og kjøretøy (Finstad 2000:50).

”Politiblikket” er Liv Finstads begrep for å analysere hvordan avveiningen mellom mål og midler ikke skjer tilfeldig (Finstad 2000:157). Hun beskriver hvordan politiblikkets erfaringsbaserte mistanke er grunnleggende i ordenstjenesten. Hun formulerer det slik: *”Hva politiet gjør, forutsetter en systematisering av hva politiet ser”*. Finstad beskriver politiblikket som et begrep som fanger opp at det er en aktiv sammenheng mellom tolkningskjemaer og handling (ibid:161). Begrepet viser til hvordan det patruljerende politiet leser og fortolker sine omgivelsene, men også hvordan det særegne blikket kan være en del av en større fortolkningsprosess som kan lede frem til at handlinger stemples som kriminalitet (ibid:24). Det politiet ser, bedømmes, fortolkes og kategoriseres. Fortolkingene legges til grunn for de handlinger politiet iverksetter. Politiblikket baserer seg på opplæring, erfaring og rutine (ibid:59). Det er ikke alltid et bevisst eller overveiet blikk, men av og til heller en kroppslig disposisjon for bestemte handlingsmønstre, som kan sidestilles med Bourdieus habitusbegrep (Høigård 2005:12).

Politiblikket er et skarpt, men ikke ufeilbarlig blikk. De erfaringsfunderte kategoriene politiet tar i bruk når de strukturerer omgivelsene kommer ikke ingensteds fra. Kjenninger av politiet stoppes oftere enn folk flest. Selv om dette er personer som ikke alltid har gjort noe galt der og da, befinner de seg i en kategori hvor personene sjekkes fordi de er eller ser ut som en som har gjort, eller kommer til å gjøre noe galt. Rettssikkerhetsgarantier innebærer at borgerne skal beskyttes mot vilkårlighet og overgrep fra det offentlige. Rettsreglene er blant garantiene som sørger for at inngripen kun skjer innenfor demokratiske vedtatte rettslige rammer - jf. politiloven §6. Kontroll av personer basert på typologisk skyld (Holmberg i Finstad 2000:120) kan dermed ses som et brudd med kravet mot vilkårlig inngripen fra det offentlige. Et mistanke basert politiblikk kan bidra til at enkelte grupper utsettes for en uforholdsmessig stor del av kontrollinitiativene på grunn av en mistanke som hefter ved kategorien, fremfor en reell mistanke rettet mot den bestemte personen der og da.

Når politiet bedømmer sitt publikum (Finstad 2000:179) henter bedømmelsen næring fra politiets generelle observasjons- og fortolkningsskjema. Det generelle politiblikket får ny informasjon i de konkrete møtene, og spørsmålet om ”hvem vi har med å gjøre” blir strukturert inn i det etablerte skillet mellom ”kjenninger” av politiet, og det vanlige publikum.

Hvordan situasjonen og gjerningsperson fremstår i hundeførerens blikk har dermed stor betydning for om de velger å bruke hund, og eventuelt på hvilken måte de velger å bruke den.

7.1.1 Situasjonens mange muligheter

Et utdrag fra et av mine feltnotater illustrerer en situasjon som etter min vurdering kunne fått flere alternative resultater, avhengig av hundeførernes ”blikk” og det Finstad (2000) karakteriserer som en ”tolkningsramme”.

Nytt oppdrag over radio; En mann i distrikt D går ut og inn av huset iført "Ninja" klær og det er observert kniver og sverd. Han har ikke truet noen, men det bor barn i nærområdet/ boligområdet. Et kjent hus med tungt alkoholisert miljø. Nabo har meldt fra til politisentralen. Beskjeden fra operasjonssentralen til hundefører Y var å dra dit for å se hva som foregår, og fortelle han at "slik kan han ikke holde på med". Det ble ikke gitt ordre om våpen uniformering.²⁷ Vi setter oss i bilen og hundefører Y informerer hundefører X. De er rolige. X ringer sentralen for å gi beskjed om at de er på vei og etterspør telefon nummer til innringende nabo. X ringer nabo for å få oversikt over situasjonen, spør om hva han ser nå. De kjører ikke fort. Det tar omtrent 10 min til vi er fremme. Hundefører X forteller at det er viktig å få oversikt. "Dette kan være en syk person som faktisk tror han er en" Ninja" og at vi er små grønne menn fra mars. Dette er nesten de "skumleste" situasjonene, for vi aner ikke hva som møter oss når vi kommer". Hundefører Y forteller at det er av stor betydning hvem som sitter på sentralen og mottar beskjeden fra innringer, om situasjonen blir stresset eller formidlet videre til patruljen på en rolig måte. Denne ble formidlet rolig. Y visste at vedkommende på sentralen ikke ville gitt beskjed om våpen, så den vurderingen måtte de evt. gjøre selv på stedet.

Da vi kom frem blir vi sittende i bilen i ca. 5 min. Vedkommende var inne i huset. Vi ventet for å se om han kom ut og evt. i hvilken tilstand, og om han kom med eller uten øks. Han kom ikke. Hundeførerne gikk ut. Jeg måtte vente i bilen. Hunden måtte vente i bilen. De fikk kontakt. Han ble tatt ut i forkant av huset. De sjekket om det var våpen under klærne. Det hele tok 15 min. Da de kom tilbake til bilen var de rolige.

Jeg spør X hvilke vurderinger hun gjorde i forhold til hunden før hun gikk til huset. Hvorfor tok hun ikke med hunden? X svarer at "vedkommende hadde ikke vært truende, og det viste seg at våpenet var av tre. Situasjonen virket ikke alvorlig nok. Å ta med hunden kunne forverret situasjonen. Jeg kunne fått hunden til å ligge rolig, men hvis jeg måtte hjelpe Y med en kranglete visitasjon eller pågripelse, da hadde hunden reagert og den kunne angrepet. Det hadde vært vanskelig å styre den hvis det hadde blitt nødvendig å bli fysisk. Hadde vi vært tre politi, slik at jeg kunne hatt kontroll over hunden litt på avstand hadde jeg muligens tatt den med".

Min opplevelse: Under hele seansen virket hundeførerne rolige og fokuserte. Det virket som valget rundt hunden var gjennomtenkt og reflektert. Jeg oppfattet det slik at tanken var at dette får de kontroll over uten hund. Ut fra det X sa, tenker jeg at hunden er veldig påvirkbar og lært opp til å reagere for og beskytte sin fører. Jeg spurte om det ikke hadde vært ok å ta med hunden kun for å gi et signal til vedkommende om at han ikke skal prøve seg. X svarte at "det kunne det jo vært, men dette virket ikke så alvorlig og det kunne bare blitt verre hvis han hadde blitt redd eller provosert".

²⁷ Bevæpningsordre.

For ordenstjenesten kjennetegnes det publikumsstyrte arbeidet av å være hendelsesstyrt og reaktivt (Finstad 2000:41). Hundeføreren vet ikke hvilke hendelser som vil inntreffe eller hvilke ønsker om bistand som vil dukke opp i løpet av et sett, og jobben kan derfor vanskelig planlegges. En hundeførers arbeid preges av å være handlingsrettet.

Hendelsene hundeføreren oppdager eller tilkalles til må han finne en løsning på der og da. Dette kan belyses gjennom Bittners kjente definisjon av den polisiære virksomhetens objekt: ”something-ought-not-to-be-happening-about-which-something-ought-to-be-don-NOW!” (I Klockars 1985:16-17). Definisjonen vektlegger at politiet, i kraft av at de kan stille makt bak kravene dersom det trengs, er i stand til å håndtere situasjoner som må løses umiddelbart eller overta ansvaret for uønskede handlinger, uavhengig av straffbarheten, som ikke kan avvete en løsning. I situasjoner hvor tiden er knapp og omstendighetene påkrever det, kan politiet øve direkte og fysisk makt over innbyggerne (Manning 2010:43). Bittners definisjon rommer, i tillegg til de kriminelle handlingene, også andre spontane utbrudd av uorden som noen må rydde opp i. Dette kaller Reiner (2010:145) ”emergency maintenance of order”, og han vektlegger at politiet kan rydde opp, men ikke skape grunnlaget for sosial orden. Løsninger som politibetjenter kommer opp med vil sjelden være svar på underliggende årsaker til at uorden oppstod.

De forskjellige vurderingene som gjøres før hundeføreren ankommer stedet han eller hun er beordret til, går i all hovedsak ut på om hunden i det hele tatt skal bistå i den konkrete situasjonen, og om den i så tilfelle har muligheter til å utføre en god jobb i det aktuelle området. Hundeførerne forteller at prosessen starter allerede med meldingen som blir formidlet over samband.

HF 11

”(...) når vi er på vei til oppdrag så sitter vi jo der, skal vi ta med hund, skal vi ikke ta med hund. Her hadde nok ikke jeg valgt å ta med hund, vi skal inn på et ordensoppdrag inne, er det hensiktsmessig å ta med seg hund der, blir han stort sett bare i veien, sånne ting. Det blir veldig mye sånn snakk i bilen”.

HF 4

”Det må også være greit for hunden å komme frem, altså at ikke situasjonen foregår på en motorvei mellom høye gjerder. Hunden må ha mulighet til å lykkes. Hvis jeg først skal slippe den så ønsker jeg jo at den skal lykkes med det, at det skal bli effektivt nok. La oss si at du står inne på et kjøpesenter med flislagte gulv som er veldig glatte, så kan hunden miste mye av effektiviteten sin, og da må jeg jo vite om vil han lykkes med det, eller om det vil bli en fare for hunden eller andre i nærheten, for den får ikke gjort det han skal”.

En hundefører belyser med et eksempel hvordan hundeførere er nødt til å foreta andre vurderinger og eventuelt ta andre beslutninger enn kolleger som ikke jobber med hund. Hundeføreren beskriver en situasjon hvor hundepatruljen skulle bistå kolleger i ordenspatruljen med et oppdrag. Eksemplet viser at hundeføreren må ha et spesielt blikk for hvordan ekvipasjen sammen kan løse det aktuelle oppdraget på en best mulig måte.

HF 9

”(…) der går hundeføreren vår spor i et veldig ulent terreng, veldig glatt, bratt og sånn. Han må klatre ned og bikkja blir firt ned foran han. Både hund og fører merker at de har gjerningspersonen foran seg. Hundeføreren får da beskjed fra... og de andre i patruljen roper «send hunden, send hunden, han er 100 meter foran deg». Men hundeføreren gjør ikke det. Han sender ikke hunden, han går, for han har ”spor”. Så får han beskjed fra heli²⁸, ”du må sende hund, bikkja er bare 20 meter bak han”. Hundefører sender fortsatt ikke hunden. Etterpå forklarer hundeføreren nærmere de avgjørelsene han tok. ”Hadde bikkja mi tatt han og han hadde falt ned i de kløftene der... det vil jeg ikke... så viktig er det ikke at vi tar han, at han skal falle 15 meter ned og slå seg i hjel”. ”Jeg kommer meg ikke fortere fram, jeg må klatre ned og bikkja mi må klatre ned. Med så mye bratte stup som det var der så ville jeg ikke sende bikkja”. Og han tenkte som han sa... ”jeg tenker ikke på bikkja mi, ... altså, det er mer på han der foran, hvis begge to skulle falle og gå over ende. For sannsynligvis så hadde de falt. Og hvis han detter utenfor 15 meter i et heng så” (...) Vi har ganske mange eksempler på at vi gjør noen andre vurderinger, selv om de fra helikopteret og de i patruljen ser gjerningspersonen rett foran hunden. Det klart, vi har fler sånne situasjoner..... og vi tar de vurderingene og vurderer litt annerledes enn de andre”.

Slik jeg oppfatter hundeførerne er det av stor betydning om de tror hunden vil klare å utføre det oppdraget de blir satt til å gjøre innen for, som i dette tilfellet, en forsvarlig ramme. De vurderer situasjonen og området hendelsen utspilles i.

²⁸ Helikopteret som flyr over området.

Det spesielle med hundeførerens vurderinger er at de også må forsøke å se situasjonen med hundens ”blikk”. En hund må ha visse forutsetninger for å kunne lykkes med sitt oppdrag. For patruljehundene er tidskravet en svært sentral faktor. Et hvert oppdrag ved bruk av patruljehund vil hundens effekt raskt forringes over tid. Det er derfor viktig at patruljehundene er på jobb og er operative i bilen til enhver tid. Hvis hunden skal kunne gå et sporsøk bør retningen som vedkommende har løpt pekes ut, slik at hunden har større mulighet til å finne riktig spor. Hvis mange andre, det være seg politikolleger eller publikum, har gått i området over lengre tid, blir det vanskelig for hunden. Dette er forhold som alle hundeførere må ta i betraktning når de ankommer en situasjon, hvor det kan være aktuelt å bruke hundens sporegenskaper. Dette er noe som andre politi kolleger ikke nødvendigvis tenker på.

HF 9

”For oss, når vi kommer på et oppdrag da, så er tid viktig. Så vi kan nok være litt sånn brå i forhold til å... det er ikke akkurat så mye prating. Jeg skal bare få vite hvor sist sett, når og hva har skjedd.”

7.1.2 Gjerningspersonens betydning for hundeførerens skjønn

HF 4

”Hvis han da blir truende, så blir det en ny situasjon....”

Finstad (2000) beskriver en talemåte i politiet, som handler om ”å prate seg inn i arresten”. Dette refererer til at publikum påvirker utfallet av politiets reaksjon (Finstad 2000:168). Finstad snakker om hvordan politiskjønnen praktiseres overfor det generelle publikum, når hun stiller spørsmål om hvorfor ikke like saker får samme utfall. Hun viser hvordan publikum gjennom egen væremåte og egne reaksjoner kan påvirke hendelsens utfall. Finstad (2000) forteller hvordan politifolk også snakker om at publikum har seg selv å takke hvis reaksjonen blir strengere heller enn mildere. Hun mener dette henger sammen med politiideologi, med praktiske omstendigheter og særlig med hvordan politiet bedømmer sitt publikum og sine kjenninger (ibid:170).

Valg av maktmiddel og strategi skal ideelt sett bestemmes ut i fra juridiske, taktiske, etiske og medisinske faktorer. Dette er illustrert i teorien på forskjellig vis, blant annet som maktmiddelstigen og maktanvendelsesstigen (Myhrer 2005:76 og Nilstad 2004:320). Likt for modellene er at maktmidlene rangeres, og at en økning av den mistenkte personens maktbruk vil hjemle opptrappingen av politiets maktmidler.

Den mistenktes oppførsel har dermed en betydelig påvirkning på politibetjentens skjønn og kan dermed sies å styre deler av det endelige utfallet av møtet mellom dem (Holms 1997, Johnson 2001 i Mesloh 2003:58). Forholdet mellom mistenktes oppførsel og utfallet av situasjonen ser ut til å være konsekvent også i forhold til en hundeførers skjønn i den enkelte situasjonen (Campbell, Berk & Fyfe 1998 i Mesloh 2003:58).

Hundeføreren eksemplifiserer en ganske typisk situasjon der en person har løpt fra en bil. Hundeføreren har sporet vedkommende opp i skogen med hjelp av hund. Det fremgår ikke konkret hva personen har gjort i meldingen fra sentralen, bortsett fra at bilen er parkert i et skogholt, og at føreren ble observert da han stakk til skogs.

HF 4

”Da må du på en måte tenke litt. Men da har du ofte litt tid, for du må gjerne søke opp vedkommende før du får en konfrontasjon. Og da, hvis ikke du helt vet hva han har gjort, så må jeg tenke meg litt om før jeg sender hunden bare for å sende hund. Noen har løpt fra en bil, ok, men er bilen stjålet, hva har han gjort, hvorfor har han løpt fra bilen, er det bare fordi han har kjørt uten gyldig førerkort, eller.... Da blir det på en måte avgjørende hvordan han er. Hvis han da blir truende, så blir det en ny situasjon. Men det er klart, hvis du får en truende situasjon der, og du står med hunden, så vil du jo ikke... du trekker deg ikke unna. Altså, da må du jo konfrontere, og si at du står her med en hund.... nå får du stå i ro, du må ikke komme hit fordi at da kan du risikere å bli bitt”.

HF 3

”Når slipper du hunden, slipper du den, gjør du... altså, dette går så fort. Det er utrolig vanskelig å gi noen fasit på det, fordi at den minste bevegelse fra motpart for eksempel, kan være forskjellen på om du sender hunden eller ikke”.

Hundeførerne beskriver her hvordan ”den andres” motstand, bevegelser eller trussel kan være helt avgjørende for om de bruker hunden eller ikke. Hvis gjerningspersonen overgir seg eller forholder seg rolig vil ikke hunden bli brukt, poengterer flere av hundeførerne.

7.1.3 Operasjonssentralens betydning for skjønn

HF 8

”Problemet er ikke at man savner sånn lovmessig veiledning, problemet er at man ikke alltid vet... at informasjonstilgangen i starten på oppdraget er liten. Det er det som er vanskelig ved det tenker jeg”.

HF 8

” (...) vi trodde at vi lette etter en helt annen type person enn det vi gjorde, og så fant vi ham da... eller gikk spor etter ham, og fant ham bak i en bil og hva som skjedde bak i den bilen vet jeg ikke helt, for hunden min er ikke sånn at han liksom biter seg fast med en gang han finner noe, han vil gjerne starte å bjeffe på det, og det gjorde han da også. Men så hørte jeg voff, voff og så au, au, så han bet seg fast med en gang. Da vi kom bak i bilen og så at dette her var jo slett ikke sånn som vi var blitt fortalt da. Dette her var jo ikke noe voldsom mann i det hele tatt, det var en 15 år gammel gutt som riktignok hadde gjort det som vi ble fortalt, men det var litt andre dimensjoner på det da enn det som meldingen gikk ut på. Så det var ikke bra, men... .. man må jo bestemme seg på forhånd og informasjonen man har er ofte veldig mangelfull”

HF 9

”Vi får beskjed om at det er innbrudd på gang for eksempel, melder²⁹ sier det, og da er for så vidt nedre grense brutt for oss, at de sier det, men det er ikke det. Det er ikke tilfelle.... Det har vi opplevd, at det er 10 åringer som da har haspet på vinduet og syntes det har vært kjempeartig med hyssing fra skauen, ikke sant. Og så har de løpt”.

Hundeførernes fortellinger og refleksjoner belyser viktigheten av korrekt og tilstrekkelig informasjon om oppdraget som skal løses. Hva som blir formidlet, på hvilken måte og om hundeføreren får jevnlig oppdatering er avgjørende for hvordan rammene for oppdraget tolkes av hundeføreren. Det er innenfor den rammen av opplysninger hundeføreren utøver sitt skjønn.

²⁹ Hundeføreren henviser til personen som sitter på operasjonssentralen.

7.2 RETT HUND PÅ RETT Plass

Gjennom reflekterte vurderinger, diskusjon og samarbeid mener hundeførerne de klare å utføre sitt mandat, stort sett, med rett hund på rett plass. En hundefører forteller hvordan de innad i avdelingen diskuterer og resonerer seg frem til en fordeling av patruljehundenes arbeidsoppgaver basert på hundenes sterke og svake sider, men også en fordeling ut i fra hundens ”skarphet”.

HF 11

”Det sier seg selv at en hund som gjør mye skade har du større sperre for å sende. Men det diskuterer vi veldig mye, og alle er vel enige i at vi vurderer hvilken type hund vi har mellom hendene. Og hvilke hunder som passer til hvilke oppdrag. Hvis man står overfor et oppdrag man kan planlegge litt på en måte, at ikke du bare dumper oppi det, men at det kommer noe som... ok, der er de to hundene best da, så man planlegger litt...Der er vi kommet mye lenger. Det har vi veldig fokus på. Noen er gode på skarpe oppdrag, og når jeg sier skarpe oppdrag tenker ikke jeg med våpen. Jeg tenker på dette med biting, hvis det er aktuelt. Andre er mye bedre på spor, med ettersøkning og sånt. Så klart, vi prøver å... hvis det er et oppdrag som betyr noe så prøver vi å bruke den beste hunden. Og det er jo en del av lederansvaret da. Hvis du er eldstemann på patruljen og liksom plukker ut den beste hunden til det aktuelle oppdraget”.

HF 4

”Og ikke minst det der med hvilken hund du har. Og det er klart, det er jo jeg som leder også opptatt av; vær forsiktig, ikke sant, med den..., mens en annen kan få friere tøyler. Det er jo sånn jeg opplever det selv også; hvilken hund har jeg, hvilken hund har jeg nå i forhold til den forrige jeg hadde. Så det er stor forskjell på dem”.

Det går frem av intervjuene at noen hunder har et større skadepotensiale enn andre. Disse kan følgelig ikke benyttes i alle situasjoner. En ung hund kan gjerne brukes i flere oppdrag enn en som er eldre og som har fått flere dårlige erfaringer. Dette kan være erfaringer som slag eller spark fra gjerningspersoner. Hunden har dermed erfart at det er best å være ”føre var”, og vil derfor velge å bite i de fleste situasjoner.

HF 9

”(...) til slutt var det liksom ikke noe å bruke den på, skadene ble så store, og det ville ikke vært forholdsmessig i det hele tatt. De vurderingene tror jeg vi har hele tiden”.

I motsatt tilfelle er det noen hunder som aldri vil velge å bite, selv i de tilfellene det er nødvendig at de gjør det. Det begrenser også en del av hundens arbeidsområde.

Hundeførerne forteller at det er spesielt viktig at de er ærlige om disse forholdene, da det i noen oppdrag er rom for å planlegge i forkant. Informantene fremholder samtidig at hundens ”vanlige” tilnærming til en situasjon ikke alltid er forutsigbar.

HF10

”(...) for kanskje han biter mye hardere neste gang. Da gjør kanskje personen hunden skal bite motstand eller har et alvorspreg... som hunden leser, slik at hunden blir litt redd. Ikke sant, det er liksom sånn..... Men det er klart at hvis jeg vet at min hund biter hardt så vil jeg også vurdere når jeg bruker den”.

En helhetlige vurdering tilsier at det er av stor betydning at hundefører kjenner hundens egenskaper godt for å ha en riktig balanse mellom legalitet og effektivitet. Hundens skarphet er et uttrykk for den personlighet, men kan også være et resultat av de forskjellige opplevelsene hunden har hatt i de forskjellige oppdragene. Hundefører må forsøke å tilpasse bruken av hunden ut i fra hva den er i stand til å mestere, hvor skarp den er og hvordan den er trent.

HF 1

”Det er jo ekstremt mye du kan lærer hundene til..... så det er jo viktig å være edruelig selv”.

7.3 Å TRENE PÅ VIRKELIGHETEN

I likhet med mennesker, endrer hunder seg i takt med erfaringer og opplevelser de får. Det være seg gode eller dårlige opplevelser. Utdraget under er hentet fra et av mine feltnotater etter en observasjons-natt. Hensikten med utraget er å illustrere hvordan hundeførere jobber med å utvikle hundens erfaring. Den aktuelle hunden er ung og har behov for ulike opplevelser. Ved å introdusere ulike settinger og situasjoner for hunden, vil dens referanseområde øke.

(.....) patruljebilen bråstoppet. Stillhet i 2 sekunder, etterfulgt av et dunk i panseret da motorsykkelen traff politibilen. Hundeførerne reagerte lynraskt, begge var ute av bilen nesten før føreren av motorsykkelen traff bakken. ”Ta ut hunden” ropte føreren av patruljebilen i det han smalt igjen døra. Jeg ble sittende i baksete på patruljebilen. (.....) husker at jeg undret litt på hvorfor hunden skulle tas ut i denne situasjonen.....det var ikke særlig sannsynlig at gjerningspersonen ville stikke av. Han ble liggende på bakken. Hunden ble tatt ut av bilen, og holdt i bånd. Den var ute i gata, og rundt gjerningsperson i omtrent 3 minutter, før den ble satt tilbake i bilen.

Med en slik form for trening av hunden kan det raskt oppstå en konflikt mellom behovet for å ”trene” hunden på reelle situasjoner og gjerningspersonens integritet.

HF 7

”Det er litt sånn komplisert da, fordi politihøyskolen de setter jo ikke så stor pris på disse litt heftige hundene, de litt skarpe hundene. Huff, det er litt sånn skummelt, og det kan jo føre til utidig biting og sånn. Og det kan det, det kan føre til utidig biting. Men det forventes at hunden skal fungere aldeles utmerket i skarpe oppdrag. Og det forventes like fullt at den samme hunden skal fungere til å finne en person, et barn ute i skogen og bjeffe. Og det er ikke alltid lett å få til begge deler altså. Det er ikke det. Og hvis du forventer at den hunden skal funke i skarpe oppdrag, og skarpe oppdrag det er del av det vi holder på med, særlig her i X. Da må du ha en hund med disse nødvendige egenskapene. Og da må du tilby hunden din muligheter til å få disse... eller utvikle disse egenskapene, ikke sant. Og tar du da vekk biltyven, innbruddstyven og alt dette her, så er det ganske stor sjanse for at den hunden ikke vil fungere den dagen det en drapsmann som skal pågripes. Så det er noe med det perspektivet også. Det er et vanskelig perspektiv å selge inn. Ja, man kan liksom ikke selge inn at de trenger å trene på disse biltyvene.....”

Hundeføreren forteller at det er en utfordring å få én hund til å fungere godt både på de skarpe oppdragene og på søk etter savnet person. Hvis en hund skal være god i skarpe situasjoner, må den trenes på slike situasjoner, samtidig som den må inneha de riktige egenskapene. Han hevder at dette er egenskaper som kan utvikles gjennom å introdusere hunden for situasjoner som likner på de skarpe oppdragene. Hvis hunden ikke får denne formen for ”trening” er det sannsynlig at de ikke vil være tilstrekkelig effektive den dagen de skal ut i et virkelig skarp oppdrag. Hundeføreren ser den etiske konflikten som dette medfører, men har vanskeligheter med å se at det finnes alternative løsninger, siden én og samme hund i utgangspunktet skal dekke alle funksjonene.

7.4 EGNE OG ANDRES FORVENTNINGER

De ytre grensene for politiets praksis trekkes opp i politiloven (1995). Politiloven § 1 andre ledd sier:

”Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd for øvrig”. (Politiloven 1995).

Politiets brede spekter av oppgaver er nærmere beskrevet i Politiloven § 2, hvor det fremgår at politiet blant annet skal beskytte person, eiendom og fellesgoder. Politiet skal verne om lovlig virksomhet, opprettholde den offentlige orden og sikkerhet. De skal, enten alene eller sammen med andre myndigheter, verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet. Politiet skal ytterligere avdekke og stanse kriminell virksomhet, og yte borgerne hjelp og tjenester i faresituasjoner (Meld. St. 29 2011-2012).

Politiet som organisasjon, står i en direkte relasjon til omgivelsene. Med omgivelsene menes alle forhold utenfor politiet som kan påvirke organisasjonen, som økonomisk utvikling, rettslige rammer, kulturell utvikling, offentlig politikk og nasjonale -og internasjonale trender. De ulike omgivelsene kan dermed skape varierende grader av avhengighet, usikkerhet og ytre press i politiet (Jacobsen og Thorsvik 2007:182).

7.4.1 Ytre forventninger og krav

” (...) hva kan dere gjøre for å gjøre tallene i dette politidistriktet bedre?”.

Noen hundeføreren synes generelt det er lite kunnskap om hva en hund kan bidra med. Han tenker at det skyldes at de ikke er gode nok til å kommunisere den kunnskapen de faktisk besitter.

Oppgave- og ansvarsforhold i politi- og lensmannsetaten følger et tosporet system. Dette innebærer at ansvaret for kriminalitetsbekjempelsen er delt mellom Riksadvokaten og Justis- og beredskapsdepartementet. Riksadvokaten leder påtalemyndigheten og har det faglige ansvar for straffesaksbehandlingen (St.prp. nr. 1 (2008-2009):79). Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratet har det resterende faglige overordnede ansvaret av politiets virksomhet. Gjennom departementets styringsdokumenter kommuniseres og kontrolleres målsettinger og resultatkrav for politi- og lensmannsetaten.

I Norge har politidistriktene et selvstendig ansvar for å løse samfunnsoppdraget innenfor sine respektive geografiske områder, og de skal i utgangspunktet selv håndtere alle politioppgaver ved uønskede og/ eller ekstraordinære hendelser og kriser (NOU 2012:14 pkt.14.2). Hvert politidistrikt ledes av en politimester, som utøver ledelse av distriktet etter gjeldene fullmakter. Politimesteren har ansvar for all polititjeneste i sitt distrikt, samt for budsjett og resultater. Administrativt er politimesteren underordnet Politidirektoratet og Justis- og beredskapsdepartementet (St.meld. nr. 42 (2004-2005)).

Politianalysen legger stor vekt på mål og resultatstyring (NOU 2013:9).

Politidistriktene opererer i dag med måltall. Dette innebærer at patruljene må produsere et visst antall saker. Patruljerende politifolk jobber ”nederst” i politiorganisasjonen og de skal bidra til å nå målene som er satt av overordnede myndighet og ledere i politiorganisasjonen. En hundefører mener at uvitenhet og mangel på kommunikasjon er den største utfordringen med tanke på hva som forventes av hundeførere.

HF 3

”Den største utfordringen er vel kanskje at vi tror at andre rundt oss vet mye mer om det vi driver med enn de faktisk gjør. Altså, gang på gang så får vi på en måte bekreftet at forståelsen for hundens arbeid er veldig liten i organisasjonen, for hva vi driver med. PHS er i liten grad flink til å fortelle politidirektoratet hva hundetjenesten i Norge driver med. **Så det er mangel på kommunikasjon?** Ja, ja. Politidirektoratet vet ikke hva vi driver med. Det vet jeg ad faktum. Så det er ingen bestilling fra politidirektoratet om hva vi skal ha av hundebereidskap i Norge”.

Det kommer frem i intervjuene at det likevel fremstilles en del forventninger til hundeførerne. Dette er forventninger fra andre kolleger og ledelsen i distriktet. Flere hundeførere tror at mange har forventninger om at de skal ”rydde opp” i situasjonene de bistår. De mener denne forventningen er utledet fra at de ofte er en voksne og besluttsomme personer, men også at de er en gruppe som skal bistå de andre i distriktet.

HF 12

”Vi er jo bistand til andre og du må liksom levere en vare. Du kan ikke komme og si at dette er en kjempehund, og så kommer den inn og gjør ingen ting, bare springer rundt”.

HF 7

”Jeg tror også at ledelse har veldig forventninger om... og vi får gode tilbakemeldinger... har forventninger om at når vi kommer inn i et oppdrag så løser vi det”.

HF 5

Det forventes jo at vi har en hund som fungerer. Altså, trenger hunden min å brukes for å redde en kollega så forventer min kollega at hunden min funker. Og det forventer jeg at de skal forvente. Altså, intet mindre. At andre også tenker at jeg skal gjøre det jeg kan for at hunden blir en best mulig sporhund, sånn at når jeg blir tilkalt, så er hunden klar til å gå ut og gjøre en jobb. De skal kunne forvente at det funker. De skal kunne forvente at hvis jeg sier at hunden skal bite en mann, så går han og biter den mannen. Og tilbake så forventer vi at de ikke har noen sånne overdrevne fantasier om en hund, men at det er en hund, det er ikke en maskin. Men at de forventer noe av oss det gjør de jo, og det skal de gjøre. Og noen ganger så tror jeg vi forventer mer av oss selv enn det de gjør, egentlig. Og så skal jeg ærlig innrømme at jeg forventer at de andre hundene også i gruppa fungerer. Men jeg forventer at andre ikke stiller hundegruppa i et dårlig lys, sånn at de gir inntrykk av at de hundene fungerer ikke likevel, det er ikke noen vits i å ringe til dem for de funker ikke. Så jeg forventer at alle jobber for å ha hunden sin på et visst nivå for at vi er god reklame.

7.4.2 Forventninger til seg selv

HF 5

(...) En tjenestehund skal ikke være god nok, den skal være mye bedre enn det.

Hundeførere har høye forventninger til seg selv. De legger ned mye arbeid i trening for å få en god patruljehund og for at ekvipasjen skal fungere best mulig.

HF 3

”Ja, jeg kan godt beskrive hvordan min tanke om hvordan en sånn patruljehund gruppe skal være utad. Vi skal være en ja-gruppe, som på en måte stiller oss i fremste linje, og folk skal på en måte tenke at hundetjenesten blir sendt for å bistå. Da skal folk tenke; nå kommer de, og da blir det ryddet opp her. Det er min tanke om hvordan en hundepatrolje skal være. Folk skal tenke at det er et gode å få dem til å komme og hjelpe oss nå. Og vi skal være en ja-gruppe, vi skal ikke være en nei-gruppe”.

HF 12

”Vi er jo avhengig av det for vår eksistens sånn sett, hvis folk skal ønske å bruke oss. Hvis vi blir sett på som negative eller late eller et eller annet ... så er det ingen som vil bruke oss, og da er det ikke noe eksistensgrunnlag. Så ... vi ønsker jo å gjøre det best mulig for å lykkes”.

Hundeførerne forteller at de ønsker å fremstå som en positiv gruppe, De ønsker å bistå i situasjoner og er opptatt av å prestere for, slik jeg tolker det, opprettholde eget eksistensgrunnlag. De er fokusert på hundens prestasjons evne og yter mye for å oppnå resultater.

HF 8

”(...) man er ganske opptatt av å bruke hunden der hvor det er behov, man lar ikke et hundeoppdragene gå fra seg. Man hører oppdrag... om andre ikke tenker på det så skal vi tenke at ok, her er det... dette er noe for oss. Det har jeg inntrykk av at mange hundeførere er opptatt av og liksom... enten kalle det å promotere seg selv eller å være med på å se behovet for sin egen eksistens da, det blir jo litt sånn”.

7.5 BEHOVET FOR PRAKTISK ERFARING

Erfaring ser ut til å endre politiets handlemåter overfor publikum (Holgersson og Knutsson 2008). Uerfarne politibetjenter kan fylle kravene for å håndtere oppdrag på en akseptabel måte, men mangler en bredere problemløsende handlemåte. Erfarne politibetjenter evner som regel å gå dypere inn i problemet og forsøker å iverksette tiltak som kan være med på å minimere eller løse problemet. Dette involverer i stor grad samspill med andre aktører og innblikk i alternative måter å løse en situasjon på. En slik problemløsende måte forutsetter høy kompetanse, erfaring og evnen til å ta initiativ (Holgersson og Knutsson 2008:25). Erfaring er imidlertid ingen garanti for at politibetjenter gjør en god jobb. Motivasjon og kompetanse kjennetegnes av å hele tiden forsøke å opparbeide seg kunnskap og utvikle sine arbeidsmetoder (ibid:36).

Hundeføreren forteller at han som nyutdannet hundefører hadde god teoretisk kunnskap om hvordan han skulle håndtere hunden i treningssituasjoner, men oppdaget hvordan dette ikke ga særlige anvisning for hvordan et oppdrag skulle løses på en god måte. Det egentlige politiarbeidet med patruljehund opplever han å ha lært i praksis.

HF 3

”Jeg synes nok det var vanskeligere med ny-godkjent hund enn det jeg gjør i dag. Det har nok med erfaring å gjøre, at jeg har en ryggsekk som er full av inntrykk og erfaringer, og den ryggsekken lager jo et bilde av hvordan jeg ønsker å løse situasjonen som jeg har foran meg. Den enkleste måten å beskrive det på (...) ja det er noen år siden nå, men jeg var veileder. Og det vanskeligste ved å være veileder for en ”hundeførerstudent”, det er det at jeg så løsningen på 3 sekunder, mens jeg skulle la ham slippe til og bruke 5 minutter på den samme løsningen”.

Erfaring er den kunnskap eller viten man får gjennom egne opplevelser. Det er imidlertid viktig å skille mellom opplevelsen i seg selv og den erfaringen som dannes når den konkrete opplevelsen er satt i en sammenheng med tidligere erfaringer, ved tankemessig bearbeiding. Uten praktisk erfaring vil man være nødt til å støtte seg på lovens bokstav, teorier og forskning uten at det ville gitt en sikker grunn for praktisk virksomhet, fremhever Hoel (2011). For å finne gode løsninger i et oppdrag må man ha mer enn tekniske ferdigheter og teoretisk viten, man må ha god vilje og erfaring (ibid:10).

Hoel (2011) bruker det hermeneutiske poeng om at dårlig forståelse også er forståelse. Når det går opp for oss at forståelsen er dårlig, har den allerede tatt et steg mot å søke ny og bedre forståelse (ibid:10). Å bruke ”sunn fornuft” blir en måte å uttrykke en umiddelbar erfaring på, som forteller noe om hva det vil si og være praktiker og hvordan politifolk ofte forholder seg til sine arbeidsoppgaver. Dette kan være kunnskap som betjenten har utviklet gjennom opplevelser og erfaringer, men som av den grunn ikke nødvendigvis er fordomsfull og ureflektert, hevder Hoel (2011:6).

Samtlige hundeførere fremholdt ”erfaring” som den avgjørende faktoren som førte til økt trygghet i skjønnsutøvelsen. Mye trening med hunden og at man kjenner hjemmelsgrunnlaget, fremstod også som viktige faktorer blant informantene. Erfaringen hundeførerne refererer til går ut på å lese situasjonene de skal takle, lese den antatte gjerningspersonen og vite hva som fungerer hvis de må løse oppdraget ved hjelp fra hunden.

En skepsis til politiets erfaringsbaserte kunnskap kan være tuftet på at den i mindre grad er uttalt og dermed vanskeligere å ”kvalitetssikre” (Finstad 2000, Gundhus 2009, Lagestad 2010).

7.5.1 Å falle tilbake i gammelt mønster

HF 7

”Det er veldig lett å gå i det sporet du har vært i lenge, ikke sant. ... det føles trygt og bekvemt og det funker jo som oftest. Men ja, vi bør kanskje være litt mer ydmyke i forhold til det å tenke nytt, det er i alle fall min påstand. Jeg prøver det selv. Man har jo lett for å falle tilbake til det man kan, ikke sant...”

Erfaring er ikke nødvendigvis alltid en positiv ting. I følge Weick (2001) vil man i situasjoner med økt press og stress automatisk gå over til responsen man kjenner best. Dermed vil ofte ny kunnskap, som for eksempel endrede handlingsmønstre med basis i fellesforståelse innad i for eksempel team eller avdeling, bli glemt.

HF 8

”(...) det er det som fort skjer, at man liksom begynner å gjøre ting fordi man vet at sånn har jeg gjort før mange ganger”.

Klein (2009) derimot, peker på at i komplekse og tvetydige situasjoner finnes ingen erstatning for erfaring. Han viser til at av og til kan ikke redundante systemer med verken prosedyrer eller sjekklister dekke situasjoner. Erfaring kan i enkelte tilfeller være utslagsgivende for om en hendelse ender opp med å utvikle seg til en krise eller ulykke.

8. KULTURENS RELASJON TIL PRAKSIS

Tidsbegrepet er det viktigste skille mellom praksis og vitenskap sier Bourdieu (1990:81). Praksis innebærer å handle i øyeblikket, og det viser at tiden er det sentrale elementet ved praksis. Når prinsipper for en praksis overføres fra handling, der og da, til teorier i en modell i etterkant, kan selve praksisen gå tapt. Praksis har sin egen kontekstuelle struktur i form av rytme, tempo og ikke minst en retning som konstituerer dens mening. I et teoretisk skjema vil praksis bli vurdert i etterkant, og dermed avskåret fra all usikkerhet, stykket opp, omgruppert og satt sammen på nytt. Praksisen blir da løsrevet fra tidsperspektivet. En vellykket praksis kan sies å være forankret i *timing*, det vil si at handlingene og dialogen tilpasses situasjonens dynamikk. Björk (2009:30) mener derfor at politiets hendelsesstyrte praksis ikke er til å unngå. Han hevder at den daglige saksflyten lar seg ikke planlegge i forkant, og at formeningen om noe annet vil være et uopnåelig ideal. Til det er den sosiale virkelighet for usikker.

Bourdieu var opptatt av hvordan aktører gjennom sin praksis forholder seg til, og overskrider strukturelle rammebetingelser. Han viser til betegnelsen ”habitus”, som han definerer som leddet mellom et sosialt felts struktur og aktørens tenke- og handlemåte (Bourdieu 1995:218). Bourdieu tar utgangspunkt i at mennesket er en aktør, men samtidig strukturert og strukturerende, basert på hvordan ens habitus er sosialisert konstruert og tilegnet i en praksis med relasjon til andre (Prier og Sestoft 2008:39). Dette handler om det aktiviserende og det regulerende ved sosialt liv, nemlig dualiteten mellom interaksjon og struktur (Aas 2010:180).

Begrepene kultur og praksis refererer til menneskelige aktiviteter, og derfor vil forståelsen variere ut i fra hvem man spør (Johannessen 2013:29). På den ene siden kan begrepene ha en hverdagslig betydning, men kultur og praksis kan også ha en mer teoretisk betydning innenfor spesielle kunnskapsområder. Johannessen (2013:30) hevder at det er fire grunnleggende fenomener som er knyttet til det sosiale, handlende mennesket, og som opprettholdes og uttrykkes i politiorganisasjonen og enhver annen organisasjonspraksis. Disse fenomenene er *identitet, makt, moral-etikk* og *kommunikasjon*. Johannessen (2013:30) mener man kan se at politifolk og andre på ulik måte sosialiseres, ”oppslukkes” og drives inn i handlingsmønstre hvor disse fenomenene er grunnleggende. Han fremholder at dette kan være ubevisste og bevisste handlingsmønstre som kan oppleves både meningsfulle og meningsløse. Johannessens (2013) fenomener kan konkretiseres gjennom hundepatruljen og settes i kontakt med Bourdieus teori om *felt, habitus* og *kapital*. Jeg tar i bruk Bourdieus begreper og hans generelle poeng om at all sosialisering fungerer som en inkorporering av sosiale strukturer, som individet siden bærer med seg. Med dette vil oppgaven forsøke å holde fokus på den prosessuelle, dynamiske og ikke minst den paradoksale karakteren til de maktrelasjoner, identitetskonstruksjoner, kommunikasjonsmønstre, og den moral-etikk som hver dag konstituerer kulturen blant patruljehundeførere.

Jeg vil i de neste kapitlene besvare oppgavens andre forskningsspørsmål:

Hvordan har feltets kultur betydning for den utøvende praksis?

Jeg vil i det følgende drøfte hvordan hundeførerne både former og formes av den kulturen de utfører sitt arbeid innenfor. Hvordan de defineres av seg selv og andre som en spesialisert generalist. Det vil diskuteres hvordan kulturen legger til rette for at erfaring blir feltets viktigste kapital, og hvordan erfaring stadig videreformidles uten muligheter for evaluering og læringsutvikling.

8.1 HUNDEFØREREN SOM SPESIALISERT GENERALIST

Politigeneralisten er ryggraden i politietaten (POD 2008b, St.meld. nr. 42 (2004-2005)). Dette er politipersonell som har grunnutdannelse fra Politiskolen/Politi­høgskolen, og som besitter de grunnleggende kunnskaper og ferdigheter som kreves for å løse de fleste og vanligste politi­oppgavene, de såkalte kjerneoppgavene (POD 2008b). Birkeland (2007) gir en beskrivelse av en overgangen fra den tradisjonelle politigeneralisten til en ”ny type politimann”. Behovet for endret bruk av generalistbegrepet henger sammen med at politiets praksisfelt vokser, gjennom antall oppgaver, antall saker og sakenes kompleksitet. Dette danner behov for en styrket kunnskap for å løse de ulike sakene, noe som krever en profesjonalisering, eller styrking av kompetansen mot en spesialisering (Birkeland 2007).

Den ”nye” politimannen, eller kvinnen, skal være i stand til å løse problemer av kompleks art og inneha en unik oversikt og helhetsforståelse gjennom spesialisering av ferdigheter. Den nye politimannen skal fortsatt kunne brukes til alt, og det kreves en spesialisering i bredden. Dette kan i følge Birkeland kalles en spesialist i generalistkompetanse (ibid:37).

Politimenn-og kvinner arbeider og er definert som kyndige og myndige innenfor et bestemt praksis- og dermed også kunnskapsfelt. Politigeneralisten, hevder Birkeland (2007), kjenner dette feltet som en helhet, og gjør det til sin gjenstand for kunnskap. Politispecialisten derimot gjør spesifikasjonene eller spesialområdene til sin gjenstand. Politigeneralistene fordyper seg på denne måten i alt som gjør arbeidet til politiarbeid, men spesialistene på sin side retter oppmerksomheten mot sin spesialitet. Skille mellom generalist og spesialist handler altså om hva som er *gjenstand* for kunnskap og dens *retning* (Birkeland 2007). For spesialisten er gjenstanden et avgrenset felt, mens generalisten har hele feltet som sin gjenstand.

Videre karakteriserer Birkeland generalisten som en som har mulighet til å vurdere, bedømme og variere handlemåten, i større grad enn det spesialisten har. En situasjon som ikke svarer til spesialkompetansen, vil spesialisten enten måtte trekke seg bort fra, eller løse med sine spesialiserte forutsetninger, uten å vite om andre alternativer ville vært bedre (ibid.).

Vi kan altså se hundeføreren som spesialisert generalist ved at han eller hun innehar kunnskap som retter seg *mot et kunnskapsfelt- og praksisfelt som en (mest mulig) helhet*, men med spesialkunnskap som dreier seg om *gitte spesifikasjoner av dette feltet* (Birkeland 2007).

8.1.1 Å skille seg ut

HF 4

”... mange ser jo opp til hundetjenesten, vi er jo vant til det. De ser på oss... Men vi er jo ofte folk som blir lenge i ordenstjenesten, vi blir gamle i ordenstjenesten i motsetning til veldig mange andre som er 3-4 år i ordenstjeneste, og så finner de på noe annet. Det er ikke mange i ordensstyrken som blir så gamle. Så hundetjenesten har alltid vært sett litt opp til. Den er veldig stabil”.

Slik jeg tolker hundeføreren, som jobber ved ”Stasjonen”, går det tydelig frem at hundetjenesten i dette politidistriktet er en del av ordenstjenesten. På denne måten kan hundeførerne her oppfattes som generalister, som arbeider med ordensoppgaver. De skiller seg likevel ut fra den rene ordenstjenesten ved at de har andre uniformer. Slik kan de oppleves som en spesialstyrke, både av andre kolleger og seg selv.

HF 3

” (...) vi skiller oss ut i den grad at vi har en annen uniformering, og således så er det jo veldig synlig. Det er jo andre som har den uniformeringen også, men da er det i spesielle settinger. Det er bare vi, utrykningsenheten og instruktørene som har det som uniformsplagg. **Men det kan jo også gjøre at dere blir en liten spesialstyrke.** Ja men det skal det jo være og. Og det skal man på en måte strekke seg etter. Vi har med oss et verktøy i bilen som ingen andre har. Og det... ikke bare at du har med deg det verktøyet, men du skal jo også være god innenfor det operative fagfeltet”.

HF 1

” (...) jeg tror særlig... det med uniformen vår, at vi går med kjeledress... det er akkurat som med beredskapstroppen. Så har vi jo en spesialutdanning. Vi er også skjermet fra en del ting; transporter, rettsoppmøter... altså, vakthold i retten og sånne ting. Det skaper nok litt misunnelse, fordi det er jo kanskje de kjedeligste tingene man gjør. Da forventes det at vi ikke gir oss, og at vi på en måte ikke klager... Men, jeg tror jo også at utdannelsen ...det er jo vanskelig å komme inn, og det er vanskelig å utdanne seg som hundefører. Så jeg tror, selv

om andre ikke helt vet hva det vil si å trene opp en hund, så tror jeg de skjønner at... det ligger veldig mye arbeid bak. Man får en del... ja, jeg tror man får litt respekt for det. Men igjen så kreves det at man bidrar og er med på å løse oppdrag da. Jeg merker jo også at vi... fra operasjonssentralen så blir vi jo også vektlagt en del oppgaver”.

Hundeførerne vektlegger hvordan uniformen er medvirkende til at de skiller seg fra de andre betjentene som jobber i ordensavdelingen. Ved at de har kjeledress som uniformsplagg i hverdagen og at de har en tilleggsutdannelse, blir de sett opp til av andre kolleger. Hvilken type uniform politibetjenter bærer kan signalisere hvor i hierarkiet man befinner seg, men kan også indikere hva man har som spesialområde og dermed hvilke egenskaper man innehar.

HF 6

” (...) der jeg jobbet før var vi en del av ordenstjenesten... Men likevel, der så var man en gruppe for seg selv altså.....man ble liksom en sånn klubb inni divisjonene. Og det er nok fordi at man får avsatt lite grann tid som skal være så spesiell liksom”.

Det synes som om hundeførerne på ”Stasjonen” blir oppfattet som en egen gruppe innenfor ordensavdelingen, både av seg selv og andre. Likevel, ved at de jobber tett sammen med den rene ordenspatruljen og også er organisert fysisk under samme tak, mister de ikke kontakten med generalistrollens funksjoner.

HF 5

”(...) det er jo vennene mine, alle som jobber her. Jeg håper ikke at de går rundt og synes at jeg er så tøff. [latter] Men, jeg tror nok at det er annerledes i X (”Spesialseksjon”) enn det er her. For der er det en helt egen avdeling. Ikke sant, vi møter på jobb hver dag med de samme folkene i orden.....vi omgås jo, vi er en eneste stor gjeng. Jeg tror nok det der blir annerledes på andre avdelinger hvor det er mer skiller da. Så jeg tror nok det er annerledes der. Det er nok mer sånn når hundetjenesten kommer, ... nå kommer hundetjenesten. Men her så er det nok; nå kommer ”Harald og Helle”, ikke sant. Så jeg tror at her ser de mer på oss som likestilte politifolk, men med litt mer erfaring enn mange, og så at vi har med oss en hund i tillegg”.

8.1.2 ”Spesialseksjon”

Ut i fra mine observasjoner virker det ikke som om selve patruljeringen og arbeidsoppgavene til en hundefører arter seg særlig ulikt på ”stasjonen” og i ”spesialseksjonen”. Begge steder har oppdrag som meldes inn fra publikum prioritert. Arbeidet er både reaktivt og proaktivt, og inngripen i akutte situasjoner dreier seg om å finne en løsning der og da. Begge steder er hundeførerne fritatt for transportoppdrag av ulik karakter. Det synes mer som om forskjellene som utspiller seg har bakgrunn i de forskjellige distriktenes karakter og selve organiseringen. Hundeførerne i ”Spesialseksjonen” er også underlagt ordensavdelingen i distriktet, men fysisk organisert under spesialseksjon. En hundefører som jobber på ”Stasjonen” forteller.

HF 1

”(…) men det er også litt sånn geografisk. Det er jo annerledes å jobbe som hundefører i X distrikt (”spesialseksjon”) enn her, særlig i forhold til trussel ... det er nok mer alvorlig... Eller, det viser seg at de er jo mer borti alvorlige ting enn det vi er. Altså... kanskje ikke mer alvorlig, men jevnere... over tid da. De kommer oftere opp i tøffere situasjoner. Så klart, der kan det hende at de er raskere ute med å sende hund enn vi er her da. Det blir jo litt sånn kultur forskjeller. Men jeg tror folka på de forskjellige enhetene er ganske like, altså her (”stasjonen”) er vi ganske like og de i X (”spesialseksjonen”) er ganske like”.

Hundeførernes arbeidsoppgaver er altså forholdsvis like i de to politidistrikter jeg har intervjuet og vært observatør, men det som skjer av typen ”alvorlige ting” skjer oftere i distriktet til ”Spesialseksjonen” enn i distriktet til ”Stasjonen”. Under observasjon fikk jeg erfare at ”Stasjonen”, på lik linje med andre hundepatruljer sentralt på øst-landet, ber ”Spesialseksjonen” om bistand ved behov. Den øverste spisskompetansen virker således definert til å ligge hos ”Spesialseksjonen”. De fremstår dermed mer som en bistandsavdeling med spisskompetanse på patruljehund og dermed også mer som en spesialisert gruppe, i forhold til slik Birkeland (2007) karakteriserer spesialisten. Den lokale organiseringen er også med på å sette sitt preg på ”Spesialseksjonen”.

HF 6

”(…) her ligger vi for oss selv, vi kjører inn for oss selv, og halve uka driver vi på og trener for oss selv og er knapt nok synlig for noen andre. Vi blir på en måte en sånn ”ting” som kommer til.....

En hundefører fra ”spesialseksjonen” forteller hvordan hundepatruljen med sin spesialfunksjon gjør at de ”*står litt mer på scenen enn det man ellers gjør....*”. Han forteller at alle spesialavdelingene er vanskelige å komme inn på, og det gjør det litt eksklusivt å jobbe der. Han forteller at etter 5-10 år i ”orden”, vil mange gjerne videre i systemet. De forskjellige spesialavdelingene er en mulig karrierevei. Hundeføreren beskriver hvordan han opplever de andre hundeførerne han jobber sammen med som erfarende, trygge og godt trent på å foreta situasjonsvurderinger. Han sier de er en offensiv gjeng, hvis motto er ”først inn, sist ut”. I det legger han at de skal ha prøvd alt før de gir seg med et oppdrag.

HF 11

” (...) vi ligner nok litt på hunden, vi ligger ganske høyt i jakt selv”.

Slik jeg forstår hundeføreren, er dette et uttrykk for at ”her hos oss” jobber det politifolk som vil utrette noe. Han forteller at de ligger høyt opp på pågripelsesstatistikken. De sitter ikke inne og venter på telefon om at ”noe” skal inntreffe. Dette bekreftes ytterligere under mine observasjoner. Granér (2994) gir i sin doktorgradsavhandling i psykologi en framstilling av yrkeskultur og arbeidsstiler i patruljerende politiarbeid. Blant de ulike variablene han ser har en betydning for yrkeskulturen trekker han frem forskjellen mellom by og land. Ved de mindre tjenestestedene finner han en yrkeskultur som vektlegger service og kontaktskapende arbeid i større grad enn utrykningspolitiet i større distrikter. Han hevder at en sentral forskjell er den utstrakte arbeidsdelingen som finnes i større distrikter, noe som ikke er mulig på tjenestesteder med få ansatte. Granér beskriver også hvordan en repressiv arbeidsstil er mer fremtredende på de større stedene.

HF 9

”Du må ut med hunden og lete og være litt på hugget for å få resultater. Jo nærmere sentrum du er, desto dårligere tid har du ofte før det blir for vanskelig for hunden. Og da nytter det jo ikke å sitter her inne og vente på en telefon om at du skal dra ut og bistå noen, for da er du som regel for sent. Du må ha den evnen til å være i nærheten av der det skjer”.

8.2 DEN KOLLEKTIVE SUBJEKTIVITET

HF 3

” (...) derfor er det viktig at gruppa har et felles sett med kjøregler om hvordan vi skal opptre, hvordan skal vi være. Det spiller ikke noen rolle hvem av hundene som er i den hundebilen. Du skal forvente det samme svaret når du snakker med dem... det er en hundebil”.

Normer lokalisert innenfor Politiorganisasjoner er sterke når det gjelder å forme politiansattes atferd. Ekman (1999) så på politiets praksis som normfølgende handlinger. Normene blir sosialt delt og vokser frem gjennom felles miljø og kultur. De sosialt delte normene har i følge Ekman (1999:168) en tendens til å være sterkere enn de normer som uttrykkes gjennom skrevne tekster. Dette fordi de er utviklet over tid i mellommenneskelige forhold, blant kolleger som forholder seg til de samme standarder og omgivelser. Normer handler derfor om hvilke forventninger som finnes innad i en gruppe, og hvordan disse fungerer som reguleringsmekanismer for (sam)handling. Ofte regulerer normene den enkelte, eller gruppens, atferd (Strand 2000:170). Normene blir dermed en handlingsanvisning som har en utbredelse og aksept innenfor et miljø. Dette kan ses i relasjon til normenes forutsetninger som dels er betinget gjennom individet, og dets opplevelse av rammeverket han eller hun har rundt seg.

Normer opprettholdes ved at noen andre godkjenner dem eller ikke (Ekman 1999:25). Disse andre uttrykker forventninger om at en norm skal følges, noe som kan implisere sanksjoner mot de som ikke følger og handler i samsvar med normen. Hundeføreren viser her til hvordan man først må prestere, altså vise til resultater, med egen hund før man eventuelt diskuterer nye måter å tenke på.

HF 10

” (...) jeg føler at det er et generelt problemet med hele denne hierarkiske oppbygningen med orden..... den hierarki-greia som har utviklet seg i politiet, den har gjort det til at det er vanskelig å komme med nytenkning. Du kan gjerne komme her og gjøre det selv, men du blir ikke hørt før du på en måte viser at du har lykkes veldig med din hund da. Da begynner du å bli hørt, selv om du har hatt like fornuftige meninger før. Du skal i hvert fall ikke begynne å belære andre. (...) å komme med nye innspill til det etablerte når du er fersk, det er jo på grunn av det opplegget så på en måte... ikke bare på grunn av oppbygningen,

men det er vel litt sånn vi mennesker er skapt. Når man har masse erfaring så vil man gjerne ha beviser på at det helt nye fungerer. .. altså, er det noen som har prestert og vist noe, så blir du hørt”.

Organisasjonspraksiser vokser frem i menneskelig interaksjon og i en endeløs strøm av konflikter og sosiale forhandlinger mellom personer. Praksiser er dermed noe som vokser frem lokalt, da det er i den direkte kontakten mellom mennesker at organisasjonen eksisterer (Johannessen 2013:40).

8.2.1 Praksis blir til

HF 9

” (...) det ble liksom et uttrykk at «sånn er det bare», alltid hvis det kom noe nytt.... kan vi ikke gjøre sånn eller sånn? Nei, nei, sånn er det bare, vi har alltid gjort sånn. Så det ble et sånt uttrykk her da”.

Yrkeskulturen formes av tradisjoner, regler, aksepterte praksiser og prinsipper for atferd i gitte situasjoner. For å bli en del av yrkeskulturen må personer underkaste seg de forhold som former kulturen. Kulturen kan dermed sette grenser for medlemmenes frihet (Granér 2004:39-40). Organisasjonskultur kan med dette defineres som ”måten vi gjør ting på hos oss” eller ” (...) de sett av felles delte normer, verdier og virkelighetsoppfatninger som utvikles i en organisasjon når medlemmene samhandler med hverandre og med omgivelsene” (Kaufmann og Kaufmann 2011: 266).

HF 12

” (...) det er jo litt sånn at kommer det nye folk her, så skal de ikke kjøre alene for eksempel det første halve året. Vi har jo rutiner de nye må komme inn i, både hvis de kommer fra et annet distrikt eller hvis de er nye hundeførere.... Og så ønsker vi jo gjerne at nye folk skal komme inn i gode vaner og rutiner. Vi ønsker jo at det skal være mest mulig enhetlig og profesjonelt, at vi skal gjøre et godt inntrykk”.

Sitatet over viser hvordan hundeførerne introduserer de ny- ansatte for stedets rutiner og vaner, slik at oppdragene løses mest mulig enhetlig. Ved at de mer erfarne hundeførerne kjører sammen med de mindre erfarne, vil kulturen overføres gjennom deres samhandling.

Organisasjonskultur kan også defineres som ” (...) et mønster av grunnleggende antakelser – oppfunnet, oppdaget eller utviklet av en gitt gruppe etter hvert som den lærer å mestre sine problemer med ekstern tilpasning og intern integrasjon – som har fungert tilstrekkelig bra til at det blir betraktet som sant, og som derfor læres bort til nye medlemmer som den riktige måten å oppfatte på, tenke på og føle på i forhold til disse problemene” (Schein 1985 (i) Jacobsen og Thorsvik 2007). Denne forståelsen av organisasjonskultur understreker at kulturen må knyttes til en form for gruppe, som deler et sett av grunnleggende antakelser, og at kultur er basert på læring. Den rådene kulturen vil dermed læres bort til nye medlemmer som den riktige måten å oppfatte, tenke og føle på i forhold til spesifikke problemer, og i tillegg opprettholdes kulturen bare så lenge den føles riktig (Jacobsen og Thorsvik 2007).

8.2.2 Utveksling av erfaring

HF 8

”(...) vi snakker ganske mye om god og dårlig oppdragsløsning, eller en lur måte eller en dum måte å gripe an ting på, det snakker vi absolutt om”.

Historier og fortellinger går igjen i de fleste politimiljøer. De handler om hverdagspraksisen i politiarbeidet og blir fortalt av og diskutert blant kolleger (Glomseth 2009). På denne måten blir problemer som politibetjenter opplever beskrevet og løst.

Finstad-utvalget (NOU 2009:12) påpeker at kollegafellesskapet fremstår som den viktigste arenaen for utvikling og befestelse av operative yrkesnormer. Normene formidles gjennom det Ekman (1999) kaller ”småpratens beslutningsprosess”. Gjennom hverdagens småprat om hendelser og historier, gjennom spøk og kjærlig mobbing, skapes over tid en enighet om normene. Småpraten skaper på denne måten en form for

likhet i handlingsmønstre, en form for kollektiv handling fra politiets side. Dette kan relateres til en forming av kulturen og Bourdieus habitus begrep. I denne prosessen vil også en enighet om hva som er gyldig kapital innenfor det aktuelle feltet vokse frem. Hundeførerne vil i så måte kunne bruke småpraten som et kompass som geleider dem gjennom dilemmaene de står overfor i ulike situasjoner. Denne normsosialiseringen følger ikke det formelle organisasjonsmønsteret, men har heller en horisontal forankring gjennom småpraten.

Ekman (1999) fremhever normenes styrke innenfor politiarbeidet, og mener at disse muntlige overleverte normene i stor grad styrer det daglige politiarbeidet. Han relaterer det til en teori der man følger en rasjonell tankegang i de tilfeller resultatet av handlingen er åpenbar, mens normbaserte handlinger oftest fremtrer i situasjoner hvor resultatene er uklare (Ekman 1999:23). Basert på dette hevder han at politiets handlinger i all hovedsak er normstyrte, fordi de forskjellige situasjonenes resultater er vanskelige å forutsi.

HF 7

”(...) det er jo hele tiden i fokus når det kommer noen nye hit, at de skal bli satt sammen med en eller ei som har erfaring, ikke sant, Og i tillegg da så prøver vi liksom å ha litt opplegg for den nye, for å prøve å formidle litt virkeligheten, hva de bør tenke på og hvordan de bør trene kanskje og... Ja, så jeg vil si at det er kultur for at de litt eldre tjenestemennene ivaretar de yngre ved å øse ut av sin kunnskap”.

Ekman påpeker viktigheten av at nye politibetjenter ikke skiller seg ut fra ”politinormene”, da de trenger respekt fra eldre kolleger for å passe inn. Eldre kolleger lærer de nyansatte om det uformelle politiarbeidet og de ulike normene på stedet (Ekman 1999:18). Ekman hevder også at eldre politibetjenters prat står høyere i rang enn tekstene (Ibid:20). Tekster kan være abstrakte, og dermed tolkes og forstås på flere måter. Den etablerte politikulturen er her en viktig faktor for hvorvidt tolkninger av tekster fremstår som ”offisielle” innad i politiet (Ibid:32). Tekstene har likevel en rolle. De skal ikke bare styre politiets arbeid, men også legitimere det. Tekstene styrker inntrykket av at staten styrer og kontrollerer politiet, samtidig som de reduserer usikkerheten om hva politipraksis er.

Det kommer frem i intervjuene at hundeførerne snakker seg i mellom og utveksler erfaring, særlig makkerparene. Det kommer også frem at de store sakene har høyest prioritet. De litt spesielle sakene, og gjerne de sakene med gode løsninger kan også bli gjenstand for evaluering i plenum. Det er ingen rutine på denne formen for overføring av erfaring, så det blir sporadiske samtaler når og hvis det er tid.

8.3 FRA ERFARINGSKUNNSKAP TIL ERFARINGSLÆRING

”Kunnskapssamfunnet” er betegnelsen som best beskriver dagens samfunn.

Kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling har i økende grad blitt viktigere i de fleste virksomheter, fordi de har innsett at dette er kritiske og avgjørende områder for alle organisasjoner når det gjelder å oppnå resultater og lykkes med endringer. Kunnskap og kompetanse er begreper som har fått sterkt innpass også i politiet. Dette er viktige innsatsfaktorer for å analysere kriminalitet, vurdere tiltak og evaluere sammenhenger mellom oppgaver og tiltak samt resultater og effekter av tiltak politiet iverksetter hevder Glomseth (2009). Kompetanse kan defineres som en persons eller en organisasjons kunnskap, ferdigheter, evner og holdninger til å utføre oppgaver for å nå definerte mål (St. meld. nr. 42, 2004-2005:101). En etats kompetanse utvikles og/eller fornyes kontinuerlig for å kunne oppnå sine målsettinger. Dette krever en målrettet strategi som omfatter utvikling, utdanning og rekruttering. Formidling av kunnskap på tvers av enheter er en utfordring i politiet. Det foreligger også en relativt svak tradisjon for en generell skriftlig formidling av erfaring og yrkeskunnskap. Dette gir en begrenset spredningen av kunnskap innad i organisasjonen. En av de største utfordringene for ledere i politiet er å skape et åpent miljø, samt et ønske om læring og utvikling (Ibid:101).

HF 9

”(...) vi prøver å informere hverandre når det har vært noen gode løsninger i hvert fall. Men det er ikke noen rutine på det. Det er satt ned et utvalg her nå, som har gått gjennom alt, og vi har kommet fram til at det ikke er rutine på dette. Det er kommet noen forslag til hvordan det skal kunne følges opp. Men det er vanskelig.

Når det gjelder nye oppfatninger av profesjonalitet i politiet viser Gundhus (2006) at det skjer en overgang fra en erfaringsbasert profesjonalitet, basert på magesfølelse, intuisjon, gatekunnskap og forestillinger om at kriminalitetskontroll er ordentlig politiarbeid, til en standardisering av profesjonalitet (Gundhus 2006). Standardiseringen av politipraksiser baserer seg nå i større grad på prosedyrer og vitenskapelige kriterier enn den erfaringsbaserte profesjonalitet. Den karakteriseres også av en tilpasning av kompetanse og standarder med vekt på å innføre retningslinjer, gjennomsiktighet og aksept av prinsipper i politiarbeidet.

Kompetansesituasjonen i politiet må stadig vurderes i takt med samfunnets utvikling. St. meld nr. 42 (2004-2005) forutsetter at framtidens prioriteringer og løsninger i større grad vil være basert på fakta og erkjente praktiske erfaringer. Den daglige kompetanseutviklingen som skjer gjennom egne erfaringer i arbeidet, og gjennom utveksling av erfaringer og vurderinger med kolleger, er derfor svært viktig.

HF 11

”Vi snakker om det. Kunne vært enda flinkere å snakke om det. De gode løsningene er vi nok best til å dele med andre. Vi prøver å bli bedre på senario-tenkning, vi går gjennom ulike oppdrag vi har hatt, for at vi kan lære både positivt og negativt. Vi har hatt noen scenarier der vi trekker ordensoppdrag helt ifra politiloven og opp til straffeloven og ulike graderinger. Når bruker vi hund og i hvilke type oppdrag bruker vi hund? Så vi snakker jo om det, og setter noen retningslinjer, men det finnes ikke noe system for det”.

Skal erfaringskunnskap kunne omdannes til erfaringslæring, må man koble den sammen med teoretisk kunnskap (Politidirektoratet 2011). Erfaringskunnskap har rot i praktiske eksempler og øvelser som høstes gjennom erfaring og læring, og forutsetter en deltakelse og dialog mellom mennesker (Lindøe 2003). Politibetjenter opparbeider seg mye erfarings-basert kunnskap over tid, og en stor del av denne kunnskapen vil være taus. Utfordringen ligger i å hente ut denne type kunnskap og gjøre den tilgjengelig, slik at den blir omgjort fra individuell til kollektiv kunnskap (Politidirektoratet 2011:199). Det er viktig å anerkjenne denne type kunnskap som verdifull, og som en ubenyttet kunnskapskapital som kan gå tapt hvis ikke politidistriktene har et system for å fange den opp og benytte den (Ibid. 2011).

Huxley beskriver erfaring på følgende måte: ”*Experience is not what happens to you, it’s what you do with what happens to you*” (Huxley 1972, Dixon 1999:170). Det bør med andre ord være en intensjon om å aktivt lære av erfaringene man gjør seg. Levin og Klev forklarer at erfaringslæring handler om å utvikle og endre egne oppfatninger og ferdigheter, gjennom først å prøve ut det man tror er god praksis, og deretter reflektere over de resultatene man har skapt (Levin og Klev 2008:101). På denne måten er erfaringsbegrepet knyttet opp mot læringsbegrepet. De er komplementære. Ulike former for yrkeskunnskap er overført i generasjoner gjennom tett oppfølging fra mester til læresvenn. Store deler av den kunnskapen som opparbeides gjennom denne typen erfaring vil ofte være ”taus” kunnskap for den som utøver den. Begrepet taus kunnskap refererer til det faktum at mennesker ofte vet mer enn det de kan si med ord (Polanyi1967).

I følge Dalin (2001) er læring ved å gjøre, læring av modeller og læring av andres erfaringer sentrale læringsformer innen erfaringslæringstradisjonen. Han differensierer mellom erfaringslæring som system og erfaringslæring som spontan handling. Erfaring som system forutsetter en organisering, slik at interne og eksterne erfaringer med produkt og samhandling tas på alvor. Her systematiseres og analyseres erfaringene, og det utformes forslag til forandringer på grunnlag av analysen. Deretter må forslagene følges opp med tiltak eller avvises med en konkret begrunnelse (Dalin 2001). Den spontane formen for erfaringslæring refererer heller til at man har erfaringslæring som grunnholdning, og at man fanger opp mulighetene i eventuelle situasjoner og tar initiativ ved å foreta seg noe helt spontant. Innenfor politiet kan den spontane formen for erfaringslæring sammenfalle med det som kalles intuitiv beslutningstaking, hvor det responderes på bakgrunn av tidligere erfaringer som ”sitter i ryggmargen”.

HF 4

”Ja det ligger mye i ryggmargen. Det er litt vanskelig å si noe sånn konkret om hvilke arbeidsprinsipper som gjelder”.

Kunnskap bygger på både taus og eksplisitt (kjent) kunnskap og oppstår når data og informasjon går gjennom menneskelig bearbeiding og man får en sann overbevisning. Når flere er overbevist om at noe er sant, vil kunnskapen bli akseptert og brukt som ny

kunnskap. Kunnskap vil alltid være påvirket av subjektivitet og individuelle og kulturelle holdninger, og kan derfor ikke være objektiv sann.

Det er ikke tilstrekkelig å vite hva som er bra. En kunnskapsmedarbeider må også kunne forstå hvorfor og hvordan ting virker (Fahsing & Gottschalk 2008). Det vil si at dersom en hundefører kjenner til *hvorfor* og *hvordan* det operative arbeidet med sin hund fungerer, fremfor *hva* som fungerer, er det lettere å utnytte den informasjonen han eller hun til enhver tid besitter.

9. AVSLUTNING

Min interesse og oppgavens grunnleggende idé har vært å utrede og forstå hvilke faktorer og hensyn som ligger innbakt i hundeførerens vurderinger og valg når patruljehunden brukes som maktmiddel. Oppgaven undersøker også hvordan feltets kultur kan innvirke på hundeførernes utøvende praksis. På den bakgrunn reiste oppgaven spørsmålene:

Hvilke faktorer har betydning for hundeførerens skjønnsutøvelse, og hvordan kan disse innvirke på balansen mellom legalitet og effektivitet?

Hvordan har feltets kultur betydning for den utøvende praksis?

Jeg ønsket at det første spørsmålet skulle utvikle kunnskap om faktorer som kan påvirke hundeførerens skjønnsvurderinger og skape refleksjon om hvilke verdier, normer og mål som ligger bak praksisen. *Hvordan*-spørsmålet ble sentralt for å kunne diskutere kulturens mange roller i produksjon og reproduksjon av praksis.

Forskningsspørsmålene har blitt forsøkt besvart på bakgrunn av intervju og observasjon av hundeførere i politioperativ tjeneste. Ved hjelp av Bourdieus teoretiske begreper felt, kapital og habitus har jeg forsøkt å gripe hundeførernes perspektiver og forståelser av forholdet mellom feltets kultur, dem selv og skjønnsvurderinger. I tillegg har jeg gjennom egen observasjon kunnet fortolke og mene noe om mulige faktorer og normer som er viktige for hundeførerskjønnet i den operative hverdagen.

Oppgaven viser hvordan ulike faktorer knyttet til hund og førers personlighet, utdanning, erfaringer og forventninger kan påvirke hundeførerens skjønnsutøvelse. Den belyser også hvordan de rettslige prinsippene for politiets maktbruk er sentrale for hvordan hundeføreren balanserer mellom legalitet og effektivitet. Det blir også drøftet hvordan hundeførerens rolle som spesialisert generalist både former og formes av kulturen de opererer gjennom, og hvordan erfaring, som synes å være hundeførerens viktigste kapital, blir overført i den praktiske samhandlingen internt blant hundeførerne.

Analysen har ført fram til noen sentrale funn.

Ett funn dreier seg om hvordan det rent øvelsestekniske med hund er fremtredende under hundeførerens grunnutdannelse. Dette fører til at det lokale tjenestested får hovedansvaret for hvordan hundeførerens operative skjønn formes og utvikles. Det synes som om hundeførerens balanse mellom effektivitet og legalitet i betydelig grad er overlatt til eget personlig skjønn, som utvikles og befestes i samarbeid med kolleger lokalt.

Et annet funn dreier seg om hvordan hundeførerens lokale tjenestested også ser ut til å stå ansvarlig for bruken av patruljehund på det skarpe taktiske feltet. Organiseringen i forhold til trening og fordeling av ansvar på dette området, forutsetter et samarbeid mellom de involverte avdelingen i distriktene. Empirien viser at patruljehunden blir brukt i skarpe oppdrag, men uten at det foreligger overordnede retningslinjer til å sikre nasjonal enhetlig utførelse.

Det tredje funnet er hvordan hundeførerne beskriver den politimessige utførelsen med patruljehund som kontekstuell, og hvordan de fremholder at detaljerte regler ikke nødvendigvis gir et godt skjønn. Hundeførerne vektlegger at spillerommet som skjønnsutøvelsen gir dem legitimeres ved å ha god kunnskap om reglene, og at de selv må evne å plassere sin hund inn i dette skjønnsrommet. Formuleringene i politiloven § 6 er generelle, og det blir opp til den enkelte hundefører å tolke hvilken konkret fremferd han eller hun bør tilstrebe i møte med publikum. Rammeverket legger med dette opp til vurderinger og skjønnsutøvelse, og det synes ikke å være noen fasit i regelverket som styrer bruk av patruljehund. Prinsippene ligger i regelverket, og vurderingene må ligge innenfor disse. Da Finstad i 2000 publiserte *Politiblikket*, var tittelen et uttrykk for at politiet har et eget blick som skiller det vesentlige fra det uvesentlige, med andre ord et skjønnsutøvende blick. Aas (2009) peker på at denne skjønnsutøvelsen gjør politiet til handlende og fortolkende aktører, og ikke determinerte håndhevere av lover og regler. Det er dermed ikke bare å bytte ut denne skjønnsutøvelsen med konkrete regler. På en annen side er det imidlertid vanskelig å kontrollere skjønnsutøvelse, og det er vanskelig å konkretisere hva godt skjønn er. Hva ligger egentlig i formuleringen ”ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhenksomme, eller uten at slike forgjeves har vært

forsøkt”. Hva betyr ”nødvendig og forsvarlig”. Dette avhenger av konteksten, men blir først og fremst avgjort ut fra subjektive vurderinger den enkelte hundefører gjør.

Et fjerde funn viser til en form for institusjonalisert læring, som innebære at man gjør sine vurderinger basert på hvordan andre har gjort dem tidligere. Normen om at erfarne hundeførere uformelt overfører sin kunnskap i den daglige samhandlingen internt på avdelingen er fremtredende. Gjennom erfaringsoverføring opprettholdes feltets normer og verdier som styrer det daglige arbeidet som hundefører, og som skaper en form for felles intern konsensus. Det veiledes ut i fra erfaring om ”hva som fungerer i praksis”. Hundeførernes operative skjønn kan dermed bli gjenstand for en mer eller mindre tilfeldig erfaringsoverføring innad på avdelingen uten former for kvalitetssikring. Hundeførernes ”yrkeskultur” kan forstås som en samling av kollektivt forankrede vurderinger rundt hvordan de ser på seg selv som yrkesgruppe og hva de bærer med seg av aksepterte prinsipper for handling. Som alle andre kulturer er yrkeskulturer komplekse og sammensatte av ulike verdier, holdninger, regler og praksiser. En yrkeskultur bidrar til internt samhold, en måte å identifisere egen yrkesrolle samt en måte å betrakte verden på slik at de perspektiver og strategier som er viktigst for yrket fremheves (Granér 2004:30-32).

En overordnet vurdering av oppgavens funn synes å peke i retning av at den største utfordring er hvordan disse forholdene kan gi store nasjonale variasjoner i skjønnsbruken, basert på forskjeller i lokal kultur, tilgjengelig kompetanse og nettverk for den enkelte hundefører.

Litteratur

Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. Juni 1990 nr. 3963 (Politiinstruksen).

Auglend, Ragnar, Henry John Mæland og Knut Røsandhaug (1998): *Politirett*. Oslo: Ad notam Gyldendal.

Auglend, Ragnar, Henry John Mæland og Knut Røsandhaug (2004): *Politirett*. 2. Utgave. Oslo: Gyldendal akademiske Forlag.

Berg, Bruce L. (1999): *Policing in Modern Society*. Boston: Butterworth.

Berulfsen, Bjarne & Dag Gundersen (2001): *Fremmedord og synonymer – blå bok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Birkeland, Åsmund (2007): ”Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet” I: *Polisiær virksomhet. Hva er det – hvem gjør det?* Gundhus, H. I, P. Larsson og T. Myhrer (red.). PHS forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen

Bourdieu, Pierre (1990): *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag.

Bourdieu, Pierre (1996): ”Om symbolsk makt”. I: *Symbolsk makt*. Oslo: Pax Forlag.

Bourdieu, Pierre (1997): ”Socialt rum og symbolsk rum.” I: *Af praktiske grunde: omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels forlag.

Bjørge, T & Carlsson, Y. (1999): *Vold, rasisme og ungdomsgjenger-forebygging og bekjempelse*. Oslo: Tano Aschehoug.

Björk, M. (2009): *Gängbekämpning. Om politiinsatser mot organiserad brottslighet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Bratholm, Anders (1980): Rett og rettspolitikk, artikler av Anders Bratholm, Oslo: Universitetsforlaget.

Carlström, A. K. (1999): *På spaning i Stockholm*. En etnologisk studie av polisarbeite. Stockholm.

Chan, J. (2003): "Conclusion: Learning the art of policing". I: J. Chan (ed.) *Fair Cop. Learning the art of policing* (pp.301-316). Toronto: University of Toronto press.

Chan, J. (2005): "Changing police culture". I: *Policing Key Readings*. Newburn, T. (red.). Devon: Willian Publishing.

Creswell, J. W. (1998): *Qualitative Inquiry and Research Design*. Choosing among Five Traditions. California: Sage.

Dalin, Åke (2001): *Veier til den lærende organisasjon*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Dell, Louis P. (1992): *Police attack dogs: A dogmatic approach to crime control*. HeinOnline.

URL:

<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/whi tlr13&div=35&id=&page=>

Dixon, Nancy M (1999): *The Organizational Learning Cycle. How we can learn collectively*. Hampshire, England: Gower Publishing.

Eckhoff, Torstein & Eivind Smith (2010): *Forvaltningsrett*. 9. Utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Ekman, Gunnar (1999): *Från text til batong: om poliser, busar och svennar*. Akademisk avhandling. Handelshögskolan i Stockholm.

Ekman, Gunnar (2004): *Fra prat til resultat, om lederskap i hverdagen*. Oslo: Abstrakt forlag.

Ensminger, John J. (2011): *Police and Military Dogs. Criminal Detection, Forensic Evidence, and Judicial Admissibility*. Boca Raton, London, New York: CRC Press.

Fangen, Katrine (2010): *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Fashing, I. Og Gottschalk, P. (2008): *Kriminelle organisasjoner: Hvordan forstå organisert kriminalitet*. Bergen: Fagbokforlaget.

Finstad, Liv (2000): *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag.

Finstad, Liv (2006): "Politisosiologi". I: *Straff og rett*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag.

Finstad, Liv (2009): "Kontrollmekanismer for politiet: Å være tilliten verdig". I: *Demokrati, kontroll og tillit*. Flaatten, Sverre, Helene I. Gundhus og Maren Eline Kleiven (red.). PHS Forskning 2009:4. Oslo: Politihøgskolen.

Glomseth, Rune (2009): "Fortellinger, småprat og kunnskapsdeling i politiet". I: *Magma*, nr. 12/2009.

<http://sivil.no/magma.asp?FILE=2009/06/0106.html>

Gundhus, Helene I. (2006): *For sikkerhets skyld: IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Universitetet i Oslo.

Gundhus, Helene I. (2009): *For sikkerhets skyld: IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Unipub.

Gundhus, Helene I. & Paul Larsson (2007): "Policing i et norsk perspektiv" I: *Polisiær virksomhet. Hvem er det- hvem gjør det?* Forskningskonferansen 2007. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.

Gundhus, Helene I., Kristin Hellesø-Knutsen og Christin Thea Wathne (2010): "Introduksjon". I: *Politivitenskap på egne ben? En essaysamling*. Helene I. Gundhus, Kristin Hellesø-Knutsen og Christin Thea Wathne (red.). PHS Forskning 2010:1. Oslo: Politihøgskolen

Granér, Rolf (2004): *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.

Grønmo, S (2007): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hawkins, Keith (1992): *The Uses of Discretion*. Oxford: Clarendon Press.

Hoel, Linda (2011): *Å gjenopprette orden: en studie av politibetjentens praktiske kunnskap i et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv*. Bødø: Universitetet i Nordland.

Holgersson, Stefan & Johannes Knutsson (2008): *Individuelle arbeidsprestasjoner i uniformert politiarbeid*. PHS Forskning. Oslo: Politihøgskolen

Holmberg, Lars (1999): *Politiets skøn i retts sosiologisk belysning*. Avhandling Ph.d. København: Københavns universitet.

Høigård, Cecilie (2005): *Nytt politi? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. Oslo: Avdeling for kriminologi, Universitetet i Oslo.

Jacobsen, Dag Ingvar og Jan Thorsvik (2007): *Hvordan organisasjoner fungerer*. Oslo: Fagbokforlaget.

Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen (2009): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.

Johannessen, Stig O (2013): *Politikkultur. Identitet, makt og forandring i politiet*. Trondheim: Akademika Forlag.

- Kaufmann, Geir og Astrid Kaufmann (2011): *Psykologi i organisasjon og ledelse*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Klein, G. (2009): *Streetlights and shadows. Searching for the keys to adaptive decision-making*. Kap. 1, 18 og 19. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Klockars, Carl B. (1985): *The Idea of Police*. Beverly Hills, California: Sage Publications.
- Kvale, Steinar (2001): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann, Johan Rygge & Tone Margaret Anderssen (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lagestad, Pål (2010): *Fysisk styrke eller bare prat. Om kjønn, fysisk trening og ordenstjeneste i politiet*. Oslo: Norges Idrettshøyskole.
- Levin, M. og R. Klev (2002): *Forandring som praksis – læring og utvikling i organisasjoner*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lie, Anders Lohne (2010): *Politiets bruk av fysisk makt*. PHS Forskning 2010:2. Oslo: Politihøgskolen.
- Lindøe, Preben H. (2003): *Erfaringslæring og evaluering*. Tiden Norsk Forlag AS.
- Lipsky, Michael (1980): *Street- Level Bureaucracy: dilemma of the individual in public service* 2. Utgave. New York: Russel Sage Foundation.
- Lov av 4. August 1995 nr. 53 Om politiet. (Politoloven).
- Lov om hundehold 2003 (hundeloven).
- Lov om rettergangsmåten i straffesaker 1981 (Straffeprosessloven).

Malnes, Raino (2008): *Meningen med samfunnsvitenskap*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Manning, Peter K. (2010): *Democratic policing in a changing world*. Boulder, Colorado: Paradigm Publishers.

Manning, Peter K & Garret A.R. Warfield (2009): "United-States: Research for the police and knowledge Accumulation". I: *Insights on Police: quarter of a century research on police in Europe and the Anglo-Saxon world*. Paul Ponsaers, Carroll Tange og Lode van Outrive (red.). Bruxelles: Bruylant.

Mesloh, Charles (2003): *An examination of police canine use of force in the state of Florida*. Orlando, Florida: University of Central Florida.

URL:

<https://dub126.mail.live.com/mail/ViewOfficePreview.aspx?messageid=mg8lZoBk624xGiUNidZ18l3g2&folderid=flinbox&attindex=0&cp=-1&attdepth=0&n=15579862>

Myhrer, Tor- Geir (2012): *Bastet og bundet. Rettslige rammer for bruk av håndjern*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Mæland, Henry John (2004): *Innføring i alminnelig strafferett*. 3. Utgave. Bergen.

Nilstad, Morten & John Reidar Nilsen (2004): *Publikumsrettet politiarbeid – Generell del*. Oslo.

Nordhaug, Odd (2002): *Kunnskapsledelse. Trender og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.

Norges Høyesterett (2008): *Slag og spark mot en polititjenestehund. Sak nr. 2008/642, straffesak, anke over dom*.

URL: <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Avgjorelser/Avgjorelser-2008--/Slag-og-spark-mot-en-polititjenestehund/>

Norsk Politihundelag (2010): *Om politihundene.*

URL: http://www.norsk-politihundelag.no/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=41

NOU 1981:35: *Politiets rolle i samfunnet.*

NOU 2009:12: *Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring.* Oslo: Justis- og politidepartementet.

NOU 2012:14: *Rapport fra 22. Juli-kommisjonen.*

NOU 2013: 9: *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer.* Politianalysen.

Ot.prp.nr. 22 (1994-1995): *Om lov om politiet.*

Polany, Michael (1967): <http://www.infed.org/thinkers/polanyi.htm>

Polany, Michael (2000): *Den tause dimensjonen- en innføring i taus kunnskap.* Oslo: Spartacus Forlag AS.

Politidirektoratet (2008): *Politiet mot 2020.* POD publikasjon 2008/07.
Oslo: Politidirektoratet.

Politidirektoratet (2010): *Politiet i Norge.* POD publikasjon 2010/07.
Oslo: Politidirektoratet.

Politidirektoratet (2011): *Politiets beredskapssystem del 1. Retningslinjer for politiberedskap.* POD publikasjon 2011/04. Oslo: Politidirektoratet.

Politiforum (2006): *Full splid, mellom hundeførere og politimester i Trondheim.*
Februar 02/2006.

URL: <http://www.politiforum.no/id/2047>

Politihøgskolen (2012a): *Utdanningsmodell og Godkjenningsprogram politiets hundetjeneste*. (Denne er tatt bort fra nettet. Se vedlegg.)

Politihøgskolen (2012b): *Studieplan. Instruktørutdanning politiets hundetjeneste*.
http://www.phs.no/Documents/2_Studietilbud/3_EVU/Godkjent%20studieplan%20instruktørutdanning%20hundetjenesten%20hogskolestyret%20%206%20juni%202012.pdf?epslanguage=no

Lesedato: 29 april 2014

Politihøgskolen (2012-2013): Fagplan for bachelorstudiet BI.
http://www.phs.no/Documents/2_Studietilbud/1_Bachelor/Fagplaner%202012-2013/Fagplan%20BI.pdf

Lesedato: 26 mai 2013

Politihøgskolen (2014): *Utdanning for nye hundeførere i politiet med patruljehunder*.
<http://www.phs.no/studietilbud/etter--og-videreutdanning/utdanninger/politioperative-utdanninger/utdanning-for-nye-hundeforere-patruljehunder/>

Lesedato: 29 april 2014.

Prieur, Annick (2002): "At sette seg i en annens sted: En diskusjon af nærhed, afstand og feltarbeide". I: *Liv, fortælling, tekst. Streiftog i kvalitativ sociologi*.

Michael Hviid Jacobsen, Søren Kristiansen og Annick Prieur (red.)

Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Prieur, Annick & Carsten Sestoft (2006): *Pierre Bourdieu – en introduksjon*.

København: Hans Reitzels forlag

Rachlew, A. (2010): "Å forske på sine egne. Metodiske og etiske utfordringer knyttet til forskning på egen profesjon". I: *Forskningskonferansen 2010. Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet*. Myklebust. T og G. Thomassen (red.). PHS Forskning. Oslo: Politihøgskolen.

Reiner, Robert (2010): *The politics of the police*.

New York: Oxford University Press.

Riseng, Per Magnus (2013): ”Snuten” I: *Amagasinet 11. Januar 2013*.

URL: <http://www.permagnusriseng.com/wp-content/uploads/2013/Rasko1.pdf>

Ryghaug, Marianne (2001): *Å bringe tekster i tale – ulike metodiske innfallsvinkler for samfunnsvitenskapelig tekstanalyse*. STS- arbeidsnotat 1/01 NTNU Trondheim

Rønneberg, Kari Gresvik (2011): *Politisamtaler med publikum*.

Språkbruk som hemmer eller fremmer god kommunikasjon. Oslo: Unipub Forlag/ Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Sandberg, Sveinung & Willy Pedersen (2006): *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlaget

Sjöberg, L. (2007): Emotions and Risk Perception. I: *Risk management*, 9 223-237.

Skolnick, Jerome H. (1966): *Jusice without Trial. Law enforcement in democratic society*. 5. Utgave. Louisiana: Quid Pro Book.

Sollund, Ragnhild (2007): *Tatt for en annen: en feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Spesialenheten for politisaker (2012): *Årsrapport 2012*. Oslo: PJ- trykk.

Sporaland, Bengt (2010): *”En for alle, alle for en?” En studie av ledergruppen i Rogaland politidistrikt som en kunnskapsbasert virksomhet*. Master i Politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.

Spurkland, Kai (2012): *Utredning om narkotikahund*. PHS Forskning 2012:1. Oslo: Politihøgskolen.

Stortingsmelding nr.42 (2004-2005): *Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Strand, Per Oskar (2000): "Etikk og lederskap i politiet". I: *Ledelse i politiet*. Per Oskar Strand og Åse Thomassen (red.). Oslo: Universitetsforlaget.

Strand, Per Oskar (2010): *HMS-kultur i politi og lensmannsetaten*. Oslo: Politidirektoratet. 2010/13

Sætre, Marianne (2010): "En skamfull forsker? " Myndighetsforskerens" blikk på kriminologiens Ultima Thule". I: *Politivitenskap på egne ben*. Helene I Gundhus, Kristin Hellesø-Knutsen og Christin Thea Wathne (red.). PHS forskning: 2010: 1. Oslo: Politihøgskolen.

Thagaard, Tove (1998): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Throop, C.J & Murphy, K.M (2002): Bourdieu and phenomenology. *A critical assessment. Anthropological theory*, 2(2), 185-207

Tjora, Aksel H. (2006): "Writing small discoveries: An exploration of fresh observers' observations". I: *Qualitative research*, vol. 6, nr. 4, 429-451.

Valland, T.D. (2011): *Nordisk politiforskning 2004-2009: En kommentert oversikt*. PHS Forskning 2011:3. Oslo: Politihøgskolen.

Waddington, P.A.J. (2009): *Policing citizens: Authority and rights*. London og New York: Routledge.

Waddington, P.A.J. (2010): "Police pursuits: a case study of "critical friendship"". I: *Policing*, vol. 4, nr. 2, 119-126.

Wathne, Christin Thea (2010): "Fra nyanser i grått til nyanser i blått – fri politiforskning?". I: *Politivitenskap på egne ben*. Gundhus Helene I, Kristin Hellesø-Knutsen og Christin Thea Wathne (red.). PHS forskning: 2010:1. Oslo: Politihøgskolen.

Weber, Max (2000): *Makt og byråkrati: essay om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Wilken, L. (2008): *Pierre Bourdieu*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Aakvaag, Gunnar C (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Aas, Geir (2009): *Politigrep i familiekonflikter: en studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub forlag.

Aas, Geir (2010): "Politisosiologi som forskningstradisjon". I: *Politivitenskap på egne ben ? En essaysamling*. Gundhus Helene I, Kristin Hellesø-Knutsen og Christin Thea Wathne (red.). PHS Forskning 2010:1. Oslo: Politihøgskolen.

Vedlegg

Intervjuguide

Innledning:

Kan du kort fortelle om din bakgrunn og stilling?

Hvor lenge har du vært hundefører?

Hvor lenge har hunden vært tjenestedyktig?

Er dette din første hund i tjenesten?

Hvorfor valgte du å bli patruljehundefører?

Hvorfor mener du det er viktig å ha patruljehund i politiet?

1) Hunden og samspillet med hunden:

Hvordan vil du karakterisere en god patruljehund?

- hvilke egenskaper ser dere etter?

Hvilke egenskaper er viktige å inneha for å være en dyktig hundefører?

Kan man si at hund og fører påvirker hverandre?

- evt. hvordan?

Er det slik at hundens ”skarphet” avgjør hvordan og i hvilke situasjoner du kan bruke hunden?

Hvordan ”leser” du din hund?

- eks. tydelige tegn

1) Utdanningsprogrammet:

Fokuserer opplæringen på hunden, eller på dere som hundeførere?

Gir opplæringen noen retningslinjer for hvilke situasjoner hund kan brukes og ikke brukes?

Hva sier utdanningsprogrammet om hundens oppgaver under en pågripelse?

Fokuserer opplæringen på ”hundeførerskjønnet”?

Opplever du at opplæringsprogrammet ser på hunden mest som et skarpt redskap eller mest som et hjelpemiddel?

Er det noe du mangler eller synes det burde vært større fokus på i opplæringsprogrammet?

2) Hundepatruljen:

(Hvor mange hunder og førere er på vakt samtidig?)

Snakker dere i hundepatruljen om hva som er god og dårlig taktikk når dere har med hund i felten?

Snakker dere om de raske avveiningene dere er nødt til å gjøre i forskjellige situasjoner?

Er det mulig å beskrive noen arbeidsprinsippene som dere jobber etter?

Er det en kultur for å veilede hverandre, på en slik måte at de som har vært i ”gamet” noen år instruerer de nye?

Er det rom for å komme med innspill til nye løsninger?

Er det ”takhøyde” for å gi konstruktiv kritikk?

Opplever du at det er noen forventninger utenfor/innad i hundetjenesten om hvordan dere bør bruke hunden?

Opplever du at dere i hundetjenesten har en egen ”sjargong” som skiller dere fra ordenstjenesten for øvrig?

Har du noen tanker om hvordan andre politibetjenter ser på dere som jobber med hund?
- evt. hvilken innvirkning tror du det har på dere i hundepatruljen?

Opplever du at dere er en sammensveiset gjeng, med en felles forståelse av hvordan dere skal jobbe?

1) Politiskjønnnet:

Situasjonen

Hvilke vurderinger gjør du når du kommer til en situasjon hvor det kan være aktuelt å bruke hunden?

- er det spesielle forhold du ser etter hos gjerningspersonen, stedet, politistyrke osv.

Når er det nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig å bruke hund?

Hvis du velger å ikke ”bruke” hunden, hva er som oftest begrunnelsen for det?

Hvordan vektlegger du sikkerheten til den antatte gjerningsmannen, din egen person og evt. tredje person når du vurderer om hunden skal benyttes i en gitt situasjon?

- evt. hundens sikkerhet?

Opplever du ofte å være i situasjoner hvor det er vanskelig å vurdere om hunden skal brukes?

Opplevelse av eget skjønn

Har du opplevd å holde hunden tilbake i situasjoner hvor kolleger har ment at du burde brukt hunden aktivt?

Er det ofte du ikke bruker hunden aktivt i løpet av en hel vakt?

Hva gjør deg trygg på egne avgjørelser som hundefører?

Hva mener du er styrende for de valgene du tar som hundefører?

Hva er den største utfordringen ved å være hundefører, slik du ser det?

Opplevelse av Spesialenhetens skjønn

Spesialenheten har de siste årene mottatt flere anmeldelser angående politiets bruk av tjenestehund. En del av disse anmeldelsene har Spesialenheten avgjort med oversendelse til administrativ vurdering. Hva tenker du om de vurderingene Spesialenheten gjør?

1) Lovverket:

Hva tror du kan være årsaken til at bruk av tjenestehund ikke er direkte regulert i lov eller instruks i Norge?

Hva tenker du blir konsekvensene hvis bruk av tjenestehund blir regulert eksplisitt?

Ser du noen utfordringer med dagens lovregulering, med tanke på bruk av hund i tjenesten?

Hvordan vil du karakterisere en politihund i forhold til andre maktmidler politiet har til rådighet i tjenesten?

Ønsker du at bruk av tjenestehund i politiet i større grad skulle vært regulert?

-hvorfor evt. hvorfor ikke?

Vedlegg

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave

Jeg er masterstudent i kriminologi ved Universitetet i Oslo og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Tema for prosjektet er politiets bruk av tjenestehund, og jeg ønsker å undersøke grunnlaget for og betydningen av hundeførernes skjønn i den daglige tjenesten. Jeg er interessert i å finne ut hva som kan være styrende for vurderingene og valgene som gjøres i ulike og til dels vanskelige situasjoner når det patruljeres med hund. Hensikten med prosjektet er å komme nærmere en forståelse av politiets bruk av tjenestehund som et nyttig maktmiddel. Målet er å bidra til økt innsikt på et område hvor det reises mange problemstillinger som i svært liten grad er lovfestet eller på annen måte regulert.

For å få svar på de overordnede problemstillinger som blir stilt i oppgaven ønsker jeg å intervju 5-7 hundeførere ansatt i politiet. Spørsmålene vil hovedsakelig dreie seg om hverdagen som hundefører i politiet, med hovedvekt på bakgrunn og situasjonelle foranledninger for skjønnsavgjørelser. Under intervjuene vil jeg strukturere noen hovedområder som jeg ønsker å ha en samtale om, men jeg vil også gi rom for en friere samtale om eventuelle erfaringer og hendelser. Jeg ønsker til slutt i intervjuet å se nærmere på to korte anonyme case hentet fra Spesialenhetens materiale. Intervjuet vil ta omtrent en time og vi blir sammen enig om tid og sted.

Som en del av dette masterprosjektet kommer jeg til å se på Spesialenhetens anonyme saksdokumenter, som gjelder spørsmål om straffeansvar for maktbruk ved bruk av tjenestehund. Dette vil jeg hovedsakelig gjøre i håp om å komme nærmere den rollen Spesialenhetens skjønnsvurderinger utgjør på dette feltet.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert og slettet. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og

ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av juni 2014.

Dersom du ønsker å bidra i dette prosjektet, i form av et intervju, kan du signere den vedlagte samtykkeerklæringen eller du kan gi meg en muntlig bekreftelse når vi møtes.

Har du spørsmål i forbindelse med denne henvendelsen kan du ringe meg på nummer 97164070 eller sende meg en e-post k.h.glaso@student.jus.uio.no

Du kan også kontakte min veileder Liv Finstad ved Institutt for kriminologi og retts sosiologi på telefonnummer 22 85 01 18/mobil 92014792 eller sende en e-post til liv.finstad@jus.uio.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med vennlig hilsen

Karin H Glasø

Peder Jølsens veg 10

2005 Rælingen

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur.....

Telefonnummer.....